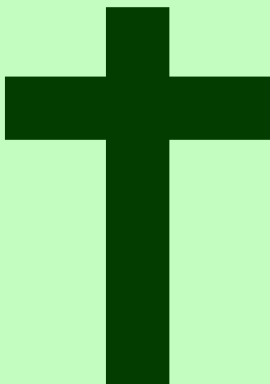

Kuturmi NT Portion

Portions of the New Testament in the Kuturmi language of
Nigeria

Kuturmi NT Portion

Portions of the New Testament in the Kuturmi language of Nigeria

copyright © 2025 Luke Initiative for Scripture Translation and The Seed Company

Language: (Kuturmi)

Contributor: Luke Initiative for Scripture Translation

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 26 Jul 2025 from source files dated 2 Jul 2025

437deed4-18d6-5993-a562-f9f63620aa30

Contents

Luka	1
----------------	---

Iring ididima kəni sini Iluka Wəri ni Uyε Ikywi Umi iring ididima Iluka

Ekəri utəwa aru wəro nokunowo bi ekəri uyaa ussha, yip aru ni ūma sini uyen nge asani Iluka, avuwa ikang ngeε. Būkywε ugyurho orokru ededei aru sini ɔnuo Burhan kəni imi sini Iyesu si, Iluka kə wəro ūwəro ūsusa bikiwi Iyesu kəni utina nge.

Iring ididima yen ire ni irokyoro ni uyaa ussha utina atina Iyesu kəni okyoro Ipya ayaa ussha apari yen asani ereying ngee ɔwəri kyekya eberi ereying dang, Itiyofolus (1:3), aru sini utəwa yen asani, “Aru sini ewei Unung.”

Okro ikywi iring ekəri iring ididima iyoyo ini ekəri ushoo oforo Iyesu kəni imi sini ikooba adarha ekəri ikiri ese men 19:9,10. Ani akywi uring men: Iyesu Kristi ekəri oforo, ekəri ering ushisha, okwo ni aru sini ani bidɔ igara kəni oforo aru sini ene kperhimɔ Unung.

Bi utumo ukpo Iyesu kəni ushine nge, ekəri uyaa ussha kə shere ɔno ūmer ni ofofuru kəni usha aki ikru Unung sini ipri tiremɔ.

Ubyere Iyesu kəni Inijie (1:1—2:52)

Ibaptisma Iyesu kəni ūmarha (3:1—4:13)
Utina Iyesu bi Igalili (4:14—9:50)
Utina Iyesu bi utira kekya Urushelima (9:51—19:27)
Utina Iyesu bi Urushelima (19:28—20:47)
Utana onuo Unung uring sini ukyeba (21:1-38)
Ukpo Iyesu kəni ushine nge (22:1—24:53)

Imisini isi Iluka wəri uyaa usha wen

¹ Ɔro ɔmɔmɔru Itiyofolus, orokru na pany wəro bikiwi ūma sini ūsi bi idɔɔ eri.

² Orokru men wəri aru nɛmer kəni sini akung, orong bi tee ni.

³ Imyε kam, ipyerhe ūmamen noshushong nɛmer wroo bai itee, Irii ini igyang iwəro atananw nɛmer kəni ushoyoni ari ɔmɔmɔru Itiyofalus.

⁴ Aki ukperhi nge nashisha asani imisini ɛmer nwu ūbrubrowɔɔ.

Ubyere Iyohana aru Ibaptisma

⁵ Akywa dang Ihiridus ngee ani ogumo Iyahudiya, Ogoku Unung nɔwɔ amisini ayirhi utəwa nge ni Izakariya. Aru sini okuni bai edei una Ogoku Abija. Kənawɔ eree Alisabatu kaa okuni bai edei Iharuna Ogu ubyen Unung. ⁶ Izakariya kəni eree Alisabatu kukumo aki nashisha bite Unung. Asa nɛmer kəni sini ewei bi ogro Ete peri ni.

⁷ Asamɔ ni ɔnɔɔ, bɛkɛi sini Alisabatu saa ni ubyere nge. Eme ɔkɔrɔmɔ kukummo.

⁸ Akywa ka fwa sini Izakariya kɛni orobyoo amu ɔna Abija ani bi ɔtina, ani owroo ɔsa ɔtina ogoku bi ite Unung.

⁹ Apari wɔ oko shoo nɔ uworo nge kɛni sini ɛrɛn uworo ogoku, engɛɛ nɔ raa ubyen Unung Ete aka pya enye ɔnyang ɔduduma.

¹⁰ Sini akywa ɔpya ɛkɛri enye ɔnyang ɔduduma fwa, kukum orokru ni besing asu sɔrɔhɔ Unung.

¹¹ Atina Ete ko kuno bi itee, ka ting ba avu ɔra ɔnara enye ɔnyang ɔduduma.

¹² Akywa sini Izakariya rii ɛkɛri atina Unung aka kung irung nge asuya owroo

¹³ Atina Unung ka sani, "Izakariya bekya kung irung! Unung kung ɔsɔrɔhɔnw, ɛrɛnw Alisabatu nɔ byerenw ɛnɛ ɛrime, inyi nɔ yirha ɔtɔwa nge ni Iyohana.

¹⁴ Anɔ konyi ofofuru ba, orokru napany numɛ ni ubyere nge.

¹⁵ Anɔ shoo ɔrɔ mɔmɔrɔ eberi Ete. Ana ɔsaa omung inabi ko akama, wroo bai idɔɔ ofo akwaa Ering Ushisha nɔ shoo kɛni engɛ nge.

¹⁶ Anɔ tere arɔ Isrela na pany ke ba eberi Ete Unung mɔ.

¹⁷ Anɔ kpitem Ete, akywa sini eye ba, eye ba ni ɔring kɛni ikru edei eying ni Iliya. Anɔ tere ikywi ɛkperɛ kya eberi ɔnɔmɔ, etere ikywi arɔ larha amraa ke kya ɛsɛr ara amraa asa iminisi ini negben,

anɔ kyene orokru okyo asu usha ukye ba Ete."

¹⁸ Izakariya ko gyurho atina Unung ka sani, "Ini sa nenyee kɛ kperhi ni iring yen nɔ tire? Imye we ito ɛkperɛ, erem kaa ɔkɔrɔ nge nagang."

¹⁹ ɛkɛri atina Unung ka sani engɛɛ ni, imyɛɛ ni Ijebrilu. Ko ikina ikpara ini bi ite Unung. Engɛɛ atumim iba pya onuo ni ɔnwɔ atananw iring ididima yen.

²⁰ Bai kaimen unɔ rana na kprɔkpring ɔna sɔ branw ɔpya onuo kekya unung sini ɔring men nɔ tire, bi ɛkɛi sini unoyorong ni iring mi, imisini inɔ tire akywaa ba fwa.

²¹ Bakywa sini atina Unung kɔ pɛrɛ ni Izakariya orokru kɔ shaa besing, akasɔ wɔrɔ ofo ikimɔ yɔ isi Izakariya dɛrhi nge kɛn bi ubyen Unung.

²² Akywa sini obo kuno ana braa ɔpya onuo ni ɔmɔ, orokru kɛ kperhi ni ara ni ɔmɔrɔ bidɔɔ ubyen Unung, ɔwɔɔ Izakariya kɔ pɛrɛ ni ɔmɔ ni ivɔ bau ɔbra ɔpya onuo.

²³ Akywa sini awri ɔtuna nge tire Izakariya kɔsɔɔ nge apya.

²⁴ Anakywa naji eree Alisabatu ka kpin ofo kasa iperɛ itong bau ukuno esing.

²⁵ Aka sani, "Ete karha sam inyen ima," "Ete sam ima ididima, oworom ɔwaa bi eberi orokru."

Atani ubyere Iyesu

²⁶ Akywa sini ofo Alisabatu fwa iperɛ iten, Unung ka tuma

atina nge Ijebrilu kya apya sini ayirhi utuwa yɔ ni In-azaret bi ibung Igalili,

27 kya eberi adira sini enekperhi nge ererime sini owo lorho ubarha Isufu eyeri Idouda. Utuwa ekəri adira ni Imeri.

28 Atina Unung kii eberi nge, iku fong, ka sani nge ni, "Unwɔɔ uni aru sini Unung weinwɔ nagang! Ete ni kəni ɔnwɔɔ."

29 Imeri kə pen uwure nge nagang ni iring nge, kasu wɔɔ ofo ni akyina edei ufo ni kən.

30 Ekəri atina Unung ka sani engɛɛ ni, "Imeri bekya kung irung, kii upen uyirha eberi Unung.

31 Unu kpara ofo ebyere ɔɔ ererime, unu yirha utuwa nge ni Iyesu.

32 Anu shoo ɔɔ mɔmɔɔɔ, anu yirha nge ni ɔɔ Arayaya Unung, Ete Unung nu maa igɔɔɔɔ Igumo Ekperi nge Idouda.

33 Anu kong igumo una Iyakubu ishishaa, igumo nge sayo na akurha nge."

34 Imeri ko gyurho atina Unung ni "Iring yen nu shoo nenyee wo, imye aru sini ine kperhim ererime?"

35 Atina Unung ko yoro nge ka sani, "Ering Ushisha nu shuro ba yanw, ikru Unung ara yaya nu franw. Bi kəna ɔɔ sini unu byere anu shoo nashisha, anu yirha nge ni ɔɔ Unung.

36 Kənawo arupyanw Alis-abatu nu byere ɔɔ bi idɔɔ

ukɔɔ nge. Kəni sini ak-pari ni anasu ubyere nge ni, nɛchiyen okofo iperi iten,

37 bai ima sini igyi ni Unung usa."

38 Imeri ko yoro ni, "Ina agara Ete nge" kəni sini uperi ni ishoo kəna bi ikywim. Atina Unung ka shere nge akyaa.

Imeri kyi urong Alisabatu nge

39 Akywa dang, Imeri ko tuno suma akpin utira nekəkərhe kyaa ki opyo apya ki oyokro sini ayirhi ni Iyahudiya.

40 Sini afwi ekəri apya, aka raa una Izakariya, oko rong Alisabatu nge ofoo.

41 Ni sini Alisabatu kung ufo Imeri ɔɔ idɔfoo kəyin ni emɛ, Ering Ushisha karaa nge.

42 Aka takpa ayaya kani: "Unung tanw onuo adaduma. Unung ta ɔɔ sini unu byere onuo adaduma.

43 Ikisi Unung pri ni uwaami kən, sini ogro Etem nu ba bi owrom?

44 Ikpara sini ikung ihywi oshongnwu, ɔɔ idɔɔ ofom kə yin ni emɛ.

45 Unung ta aru sini oyori ni Ete nusa ima sini eperi bi ikywi nge onuo adaduma!"

Imeri tii ute ɔɔ Unung

46 Imeri ka sani, "Ipam dɔɔ Ete nge,

47 kənawo uring mi ku me ni imisini Unung mi arusam oforo sim,

48 kii adirha ni emye agara
nge aru sini akpari
uka atata.

Bai kaimen kukum
orokru nu yirham ni
aru ofofuru

49 kii Arayaya sam
negben.

Utowa ni ashisha.

50 Ese kung okwo aru sini
akung irung nge,
bai ituo kyekya ituo.

51 Unung saru uring ujujire ni
avuo,

eyeri aru fwa igong bidoo
ikywimo,

52 oshuro ogumo bi igogoru
igumo mo,

eke shwe aru sini akpari
ukamo atata ayaya.

53 Ama aru kung ihywung
umududuma,

Aka shirha aru shoo nu
umaa avu akuru.

54 Ekə she agara nge Isrela,
ka dirha ni okwo,

55 kya eberi Ibraim kani eyeri
nge ishishaa,

kani sini atani ekperi aru
ni."

56 Imeri kikii kani Alis-
abatu nge, etekya usa iperi
itaru ko shoo nu soo nge kidoo
Unaa.

*Ubyere Iyohana ari Iba-
ptisima*

57 Sini akywa fwi ami
ubyere Alisabatu ekə byere
engerime.

58 Ariyoyou kani arupyaa
akung sini Ete kung okwo nge
nagang ekə me kani engge.

59 Sini Ono fwa awri ochu-
pari, aka ba ushoo igang,
aka waa uyirha nge ni utowa
ekperi nge Izakariya,

60 Akwa Ono ka sani, "O-o
anu yirha nge ni Iyohana."

61 Aka sani engge ni, "Bi
idoo arupyanw araru saa ni
utowa dang nge."

62 Oko gyurho ekperi Ono ni
ivu uwaa ukperhi, ni ukina
utuawawoo ewei ni ama Onoo.

63 Ekə yen ni, amaa ima
uworo. Iku iyang ko gyo avu
bi kow nisini wori, "utowa ni
Iyohana".

64 Akywakywa dang onuo
ko furo irime ka shire, akasu
pya onuo, asu doo Unung nge.

65 Kukum aru iyoyow ka
kung irung, kukum bi ibung
oyokro Iyahudiya orokru ku
pere uring men kukum.

66 Ikuyaa sini akung iring
yen akasu woro ofo bi iky-
wimo ko gyurho, "Ono wen
anushoo ikimoyo?" Kii Ete
niskani engge.

Ute Izakariya

67 Uring Ushisha ka tire
ekperi nge Izakariya, ka tana
itina Unung:

68 "Aru do Ete, Unung Isrela,
kii engge abii eberi aruo
asamo oforo.

69 Eshine aru ni aru sa oforo
erere

baa uduna agara nge
Idouda

70 (kani sini eperi uwruwroo
ni bi onuo aru tana
onuo Unung ushisha),

71 ani engge nusa aru oforo
bai avu aru sini atiiru
bi ite,

kani bai ivu aru sini ana
waamo aru

72 ka kung okwo ekperi aru
aka dirha ni imi sini
olorhi iring nashisha,

73 oko kro ukro kani
ekperi aru Ibraim
kani:

74 anu karha aru bavu aru
sini ana waamɔ aru,
sini aru nu sa utina nge
bai irung

75 aru nu sa utina
nge shoo nashisha,
upupurhi bite Unung
kukum bi ukiki aru bi
eyesing.

76 "Unwa, ɔnom, anu yirhanw
ni aru tana onuo
Unung Ayaya,
unuvo Ete nge ite ukya
ukyene nge utira,

77 unu tana orokru nge ani
anu pen oforo akywa
sini
Unung nu punanyi
uyanyi,

78 bekaɪ sini okwo Unung ni
ɔgrɔɔ Unung nu maru
aru sa oforo
kani sini Unung nuta aru
baa ayaya ni,

79 ata aru shoo idɔɔ eting
kani idɔɔ uwru ukpo,
ekyeng ni aru bi utira uyari
ikywi."

80 Ekari ɔno ko fono kasa
ikru bi idɔɔ uring Unung, aka
kiki bi idɔɔ orumo kekya
akywa sini okuni eyen ukaa
owro ɔno Isrela.

2

Ubyere Iyesu (Imat 1:18-25)

1 Ba kywa dang, Agostus,
aru sini engɛɛ ni Ikaisar
okong Igumo ibung Irom,
aka ta okro asani apara
orokru kukum bi igumo
Irom.

2 (Uwen wo uni upara
orokru itee sini apari akywa

sini Ikwirinus okong igumo
ibung Isiriya.)

3 Ikuyang ka kyaa ki apyaa
aki apara nge.

4 Kɛnawɔ Isufu sheri In-
azaret nge bi Igalili kyaa ki
Ibetalami bi ibung Iyahudiya
ba apya Idouda. Okuni baw
uduna edei Idouda.

5 Aki aparamɔ kani Imeri
sini owo lorho ubarha nge,
akywa dang Imeri kong ofo
ɔkong.

6 Akywa sini eshi bi Ibeta-
lami akywa ka fwa sini anu
byere ɔnoɔ.

7 Ekɛ byere ɔno itee,
ɛnɛɛrime, aka garha nge ni
arigidi bi uboru upiri anama
aka yara nge bidɔɔ ukyo,
bekai sini baw uboru bi una
ekyeng sini oshuri nge.

Asha kani atina

8 Bi ekari ibung asha nuo
kyi orumo aku sha inaa ni
eting.

9 Atina Ete ko kuno bi
itemo, uyen umumoru Unung
ka ta ekarimo, aka kung irung.

10 Ekari atina Unung ka
sanomoni, "Inyi bekya kung
irung. Ikony iring ididima yo
ba, imi ofofuru nagang imi
orokru kukum.

11 Echiye ebyerenyi arusa
oforo kya apya Idouda engɛɛ
ni Ikristi, Ete.

12 Imisini inyi nu rong upe
inyi kɛ kperhi nge a sani Iku
tananyi ubrubru wɔɔ, inyi
nu darha ɔno agarhi nge ni
arigidi aka yara nge bidɔɔ
ukyo."

13 Bi akywakywa dang
Atina Unung napany ko kuno
baa ayaya aba darha Atina

Unung itite dang akasu dɔɔ
Unung nge a sani,

14 “Arɔ dɔɔ asa Unung nge ija,
bidɔɔ ayaya, ayarhi
omung,

ofofuru bi eyesing
kyekyaa eberi arɔ sini
Unung kung idimamɔ.”

15 Akywa sini ekəri atina
Unung juri kyamɔ ayaya esh-
eremo asha ka sani opyoomo
ni, “Arɔ kyeng ki Ibetalami
oyorong ɔuma men sini ɔsini
kəni sini Ete tana arɔ ni.”

16 Aka kyamɔ nekəkərhe ko
ri Imeri nge kəni Isufu ka
darha ɔɔ yari bidɔɔ ukyo bi
ɔbɔrɔ anama.

17 Akywa sini asha roo,
aka tana mɔ, imi sini ekəri
Atina Unung tanimɔ bekai
ekəri ɔɔ.

18 Kukum arɔ sini ɔkung
iring sini asha peri, ekə jijire
nge.

19 Imeri kɔɔ ɔring men
kukum kasɔ wɔrɔfomo bidɔɔ
ikywie.

20 Ekəri asha ko juro kyamɔ
idɔɔ rumo mo, kasɔ taa ete
ɔdɔɔ Unung nge bekai imi
sini akung, orong kəni sini
atina tanimɔni.

Ami Iyesu utuwa

21 Akywa sini ekəri ɔɔ
fwa awri ochupari oko shoo
igang ka yirha nge ni Iyesu,
ɔtɔwa sini Atina Unung mie
oko shoo nɔ ukpara ofoo.

Anai Iyesu nge bidɔɔ ubyen Unung

22 Sini akywa fwa amisini
anɔ kurho inamaa kəni sini
ogro Imusa peri ni Imeri kəni
Isufu nɔ naa ɔɔ, oko kong

Iyesu nge ki Urushelima aki
anaa nge bavɔ Ete,

23 s(kəni sini ɔwɔri bi ogro
Imusa, “ko kina enɛɛrimɛ sini
ebyeri nge bitee anɔ naa nge
nashisha bi avɔ Ete.”*)

24 Aka naa ikara kəni sini
ogro Ete peri asani, “ukrim
ɔpari ko ɔɔ uukure ɔpari.”†

Ute Isimiyon

25 Bi akywa dang opyo
orokru nuɔ bi Urushelima
ayirhi ɔtɔwa nge ni Isimiyon,
ani nashisha ami ikywi bi
ɔring Unung, akusha akywa
sini Unung nɔ ta ɔɔ Isrela
ikrɔ, Ering Ushisha ni kəni
nge.

26 Ekəri ering Ushisha kə
yenngɛ asani anasɔ kpoo ba,
anɔ ri ikristi sini Ete tɔmi.

27 Ering Unung ka kpaa
nge kyekya ɔgba ubyen
Unung. Akywa sini arɔ byere
nge a rii ni Iyesu aki anaa nge
kəni sini ogro Imusa peri ni,
28 Isimyon ka yirha nge ko
koo bi ɔvɔ kɔ dɔɔ Unung nge,
ka sani:

29 “Ete kukum, kəni sini ɔperi
ni nɛchiyen,
shirha agaranw ni ɔyari
ikywi.

30 Kii ikram rong oforonw,

31 amisini ukyeni bi ikra
orokru no kukum,

32 engeɛ nɔ shoo uyen
ɔfɔrɔ ikra arɔ sini
enɛkperhimɔ Unung,
engeɛ nɔ shoo uyen
sini ɔvɔ konw ɔdɔ
ba bi owro orokrunw
Isrela.”

33 Ekəri ekperi kəni akwaa
ɔɔ ko gyo avɔ bi kɔw kasɔ

* 2:23 2:23 Ukuno 13:2,12 † 2:24 2:24 Lev 12:8

worɔfo imisini eperi bekai nge.

³⁴ Isimiyon katamɔ onuo adaduma ka sani Imeri akwaa ni, “Ɔno wen nu kong ukpaa ba kani ushine orokru napany bi Isrela, anushu shoo epe sini orokru nasu waamɔ.

³⁵ Kɛnawo anu kperhi imisini ini bidɔo ikywi orokru nge. Unu kung ura kani oturi ikywinw ni Ikama uraa ni.”

Ute Ana

³⁶ Opyo aru pere onuo Unung nuu ayirhi nge ni Ana, ɔno Ipenuwel enere okuni bai Ipya Ashar. Ɔkoro nge nagang, a kii ubara kani erime nge enyee etensara,

³⁷ erime ko kpoo. Aka ki baa ererime kyeba nechiyen ani enyee isochupari na narhi. Ko ikina ikpara ani bi ubyen Unung. Eting kani awri aku dɔo Unung, ukusoro kani usorho.

³⁸ Aka raa akywa sini Isimyon ku pya onuo akasa Unung nge ija, ka tana aru sha uring bi ikywi ekari ɔno asu ku ikra ni ukye ba aru sini anu be shire aru Urushelima.

Ojuri kyamo ki Inazaret

³⁹ Akywa sini Isufu kani Imeri kywere ikukying sini ogro Ete peri ɔko sɔmɔ Igalili kya apyamɔ Inazaret.

⁴⁰ Ekari ɔno ko fono kasi ikru, kani amraa, epen uyirha eberi Unung.

Iyesu bi ubyen Unung

⁴¹ Ko kina enyee aru byere nge esekyer ipara uworo bi Urushelima.

⁴² Akywa sini Iyesu ni enyee atarhi na pari aka kya ipara kani sini asirhi ni.

⁴³ Akywa sini ekyweri ipara aru byerenge kasu kyeng sɔo mɔ, ene yemo asani Iyesu ɔnomɔ rana nge be Urushelima.

⁴⁴ Aka sɔ kpapa asani Iyesu ni kani ɔmɔo, bi ekari ukyeng akywa sini ekyeng okyoro awri eying ono romo nge. Akywa dang oko kuno upyerhe nge owro arupya kani orokyoro.

⁴⁵ Akywa sini ono rongmo nge oko juro kyamo Urushelima upyerhe nge.

⁴⁶ Akywa sini asi awri ataru aka kya aya darha nge bi idɔo ubyen Unung akiki bidɔo avwa asu kung mɔ kani ugyurho mo uring.

⁴⁷ Ko iyaa sini akwɔo ekɔ jijire nge bekai ukperhi kani uyoro uring nge.

⁴⁸ Akywa sini aru byere nge rie ekɔ jijire nge, akwaa ko gyurho nge, “Ɔnom ikisi usiru kan? Imye kani ekperinw aru pyerhenw ko kywa ube aru no romo nwo.”

⁴⁹ Iyesu ko gyurho, **“Ikisi inyi ku pyerhem? Inyi ne yeny asani itɔoyo ishoo bi idɔo una Ekperim?”**

⁵⁰ Ene kperhimɔ imisini aku tanamɔ.

⁵¹ Oko juro kyaa Inazaret kani aru byere nge kakung imisini aruo tani nge akwaa ko kong uring men kukum bi idɔo ikywie.

⁵² Iyesu ko fɔnɔ, kɛtire ni amraa kɛ epen ɔyirha bi owro Unɔng kɛni orokru.

3

Iyohana ari Ibaptisma kyene ɔtira

(Imat 3:1-12; Imark 1:1-8; Iyo 1:19-28)

¹ Bidɔɔ ɛnyɛɛ atarhi ni ɔtɔng ami igumo Ikaisar aru sini ayirhi nge ni Itibariya, akywa dang Ipontos Ibilatut kɔn ibɔng Iyahudiya, Ihiridus shoo ogumo Igalili, arupya Ifilibus ku igumo Ituruya kɛni Itarakunitas, Ilisaniyas kaa oshoo ogumo Abiliya.

² Bakywa dang Annas kɛni Ikayafas ani ogu ubyen Unɔng. Bakywa dang Unɔng ka ma Iyohana ɔnɔ Izakariya nge itina ikpara sini ani bi idɔɔ orumo.

³ Iyohana kɛkɛri kukum ɔbɔng ɔkɔkɛri Ugro Ijodan, asu tana irhing Unɔng, "Inyi tere eshere ɔya nge aki asany ibaptisma, Unɔng nɔpɔna ɔya nyi nge."

⁴ Kɛni sini ɔwori bidɔɔ ɔyaa usha iring aru pɛrɛ onuo Unɔng Ishaya ni:

"Thywi opyo aru ku yirha bi idɔɔ orumo,

'Kyene Ete nge ɔtira,
kyene nge ɔtira itituku.

⁵ *Ku kɛni ukwoo anu tire wɔ,*
ku kɛni ukro kɛni ɔyra
anu wurho wo okyo nɛmɛr,

Itira ugugumo nu nawa itituku,

itira ɔgbagbrarha nu sa igyang.

⁶ *Orokru kukum nu rong oforo Unɔng.' "**

⁷ Iyohana ka sani ushi orokru sini okuni asu kyeng ba aki asamo Ibaptisma ni, "Inyi ɔnɔ iyow ibibi! Iyaa taniny ni inyi ting anang Unɔng sini akye ba?"

⁸ Inyi si imi sini inu yen asani inyi tere baa ɔyany. Inyi bekya tikpa usa nu opyo nyi ni Ibraim nge ni ekperi aru. Kii itani nyi ni Unɔng nu shu ukyene Ibraim nge ɔnɔ ni atari yen.

⁹ Ikywerhe karha to ba para ashi, kɛnawo ku kɛni ushi sini uno sumowo ɔnɔ adaduma anu kpawo ɛfɛn kidɔɔ ɔra."

¹⁰ Ushi orokru ko gyurho, "Arɔ nu sa nenyee nɛchiyen?"

¹¹ Iyohana ko yoromo, "Arɔ sini ani ɔgbɛ ɔpari nge ama aru sini asa ni yoo, aru sini oboshoo ni ɔmɔra nge kaa asa kɛna."

¹² Arɔ yirha ogon kamo abii aba samɔ Ibaptisma oko gyurho nge, "Avuwa, ikimoyo aru nu sa?"

¹³ Iyohana kasani moni, "Karhi inyi kya yirha epiri imasini inyi tani ɔyirha."

¹⁴ Ikpara dang opyoo aru tei iko ko gyurho nge asani, "Arɔ ni sa nenyee wo?"

Oko yoromo asani, "Karha inyi kya karha ɔfɛ bavu araru ni ikru, boshoo orokru sesa ima inyi sani asayo, inyi yoro ni ima sini aku kpurany."

15 Orokru kasu yoro usha asu tiri ikywi ni aru sa oforo, kukummo akasu worofo asani kii inushe ushoo asani Iyohana nge ani ekari Ikristi.

16 Iyohana ka yoro mo kukum, "Isiny Ibaptisma ni omung. Yip opyo aru sini eprimi ni imoru yeba, sini ko iwe ataka nge isamam ush-ereyo. Anu sany Ibaptisma ni Uring Ushisha kani ura.

17 Ufrow uperhe nge ni ba avu sini ani puna ugba uperhe nge otuno ikiri ogro asa kidw ofo, anu pya ekari iwung ni ura sini unokpowo." 18 Iyohana ko wwo atung ekari orokru bekai uring napany nisini aku tanamo uring Unung.

19 Yip ni sini Iyohana tani ogumo Ihiridus nge uyaa nge bekai ubara nge kani Ihirudiya ere arupya Ifilibus, kani kukum eteting sini asi,

20 Ihiridus kojo sa opyo eteting ba aya anyan nge. Sini asi aka afri Iyohana nge bidw uboru eting.

Ibaptisma Iyesu

(Imat 3:13-17; Imark 11:9-11)

21 Sini Iyohana kyweri usa orokru Ibaptisma kukum, aka sa Iyesu nge Ibaptisma kaa. Ni sini aku sorho Unung ayaya kayewe.

22 Ering Ushisha ko shuro bayaa ani kani Ikrim ni. Ihywi ko kuno ba ayaya: "Unwwo uni Onom, sini ewei nge; ini ofofuru nge nagang ni unwwo."

Edei Iyesu

23 Nechiyen Iyesu ukaa ete kyu fwa enyee isitaru aka kpin utuna nge. Engge ni ekari onw, orokru kasu yirha nge ni onw Isufu, Isufu nge ni,

onw Iheli

24 Eli nge ni onw Imatthat, Imatthat nge ni onw Ilevi, Ilevi nge ni onw Imelki

Imelki nge ni onw Ijanni, Ijanni nge ni onw Isufu,

25 Isufu nge ni onw Imattatias, Imattatias nge ni onw Amos,

Amos nge ni onw Inahum onw Esili, Esili nge ni onw Inaggai

26 Inaggai nge ni onw Imaat, Imaat nge ni onw Imattatias, Imattatias nge ni onw Isemein,

Isemein nge ni onw Ijosech, Ijosech nge ni onw Ijoda,

27 Ijoda nge ni onw Ijowana, Ijowana nge ni onw Irhesa,

Irhesa nge ni onw Izerubabel, Izerubabel nge ni onw Isheyatiyel,

Isheyatiyel nge ni onw Ineri,

28 Ineri nge ni onw Imelki, Imelki nge ni onw Addi, Addi nge ni onw Ikosam, Ikosam

nge ni onw Elmadan, Elmadan nge ni onw Eri,

29 Eri nge ni onw Ijoshua, Ijoshua nge ni onw Iliyaza,

Iliyaza nge ni onw Ijorim, Ijorim nge ni onw Imattat,

Imattat nge ni onw Ilevi

30 Ilevi nge ni onw Isimiyon,

Isimiyon nge ni ɔɔ
 Iyahuda, Iyahuda nge ni
 ɔɔ Isufu,
 Isufu nge ni ɔɔ Ijonam,
 Ijonam nge ni ɔɔ
 Iliyakim,
 31 Iliyakim nge ni ɔɔ Ime-
 leya, Imeleya nge ni ɔɔ
 Imenna,
 Imenna nge ni ɔɔ Imat-
 tata, Imattata nge ni ɔɔ
 Inathan, Inattata nge ni
 ɔɔ Idouda,
 32 Idouda nge ni ɔɔ Ijesi,
 Ijesi nge ni ɔɔ Obed, Obed
 nge ni ɔɔ Iboaz,
 Iboaz nge ni ɔɔ Isalmon,
 Isalmon nge ni ɔɔ
 Inashon,
 33 Inashon nge ni ɔɔ Am-
 minadab, Amminadab
 nge ni ɔɔ Iram,
 Iram nge ni ɔɔ Ihezron,
 Ihezron nge ni ɔɔ
 Iperez,
 Iperez nge ni ɔɔ Ijuda,
 34 Ijuda nge ni ɔɔ Iyakubu,
 Iyakubu nge ni ɔɔ Ishaku,
 Ishaku nge ni ɔɔ
 Ibraim,
 Ibraim nge ni ɔɔ Iterah,
 Iterah nge ni ɔɔ Inabor,
 35 Inabor nge ni ɔɔ Iserug,
 Iserug nge ni ɔɔ Ireu,
 Ireu nge ni ɔɔ Ipeleg, Ipe-
 leg nge ni ɔɔ Iber,
 Iber nge ni ɔɔ Ishelah,
 36 Ishelah nge ni ɔɔ
 Ikenan,
 Ikenan nge ni ɔɔ Arfaza,
 Arfaza nge ni ɔɔ Ishem,
 Ishem nge ni ɔɔ Inuu,
 Inuu nge ni ɔɔ Ilamek,
 37 Ilamek nge ni ɔɔ Ime-
 tusela, Imetusela nge ni

ɔɔ Enok,
 Enok nge ni ɔɔ Ijared,
 Ijared nge ni ɔɔ Imaha-
 lale
 Imahalale nge ni ɔɔ
 Ikenan,
 38 Ikenam nge ni ɔɔ
 Enosh,
 Enosh nge ni ɔɔ Iset, Iset
 nge ni ɔɔ Adamu,
 Adamu nge ni ɔɔ Unung.

4

Ishari marhi Iyesu nge
(Imat 4:1-11; Imark 1:12-
13)

¹ Iyesu shere ugro Ijodan
 nge, ekə tire ni Uring Ushisha,
 ekəri Uring Ushisha ka kpara
 nge kyaa idɔɔ rumo.

² Bi ɔpɔrha wɔ Ishari ka
 marha nge bi idɔɔ awri isi
 narhi. Bi idɔɔ awri dang
 akyana raa iririma, kyeba ba
 akurha nge ihywunw ka kpin
 nge.

³ Ishari kasani nge ni,
 “Uboshoo ɔɔ Unung sani
 ɔtari wen ni utere oshoo
 ɔmura.”

⁴ Iyesu ko yoro nge
 asani, “**Ɔwori bidɔɔ ɔyaa**
usha Unung asani: ‘Saa
ni ɔmɔramɔɔ eyeyimo
orokru nɔ gya ba.’*”

⁵ Ishari ka kpara Nge ke
 kya opyo owro sini ani ayaya
 bi ukro kəyen Nge kukum
 igumo eyesing ba anakywa
 naji.

⁶ Ishari kasani nge ni,
 “Inu manw kukum ikru kəni
 igyang mo kukum. Amam yo
 kənawo ini shu ma arɔ sini
 iwa maa.

* 4:4 4:40g Im 8:3

⁷ Ubo kpukporo ɔdɔm, inu shoo inwɔ nokukum.”

⁸ Iyesu kɛ yoro nɛ asani, **“Shine ben Ishari kii ɔwori bi idɔɔ iring Unung ni: ‘Ete nɛ eyeyie unu kpukporo asaa utina.’”**

⁹ Ishari ka kpara nɛ kya Urushelima aka saa utiting kya ayaya ubyen Unung, ka sani engɛ ni, “Uboshoo ɔɔ Unung, funo baw upen kekya ibung”

¹⁰ Kii ɔwori bi uyaa usha Unung ni:

“Anu ma atina nɛ beka ni nwu aki asha nwu,

¹¹ Anu konw ni ivumo, aki ubekya ogyo ifraa bi utari.”

¹² Iyesu ko yoro nɛ, kasani, **“Asini: ‘Bekya marha Ete Unung nwu.’”**

¹³ Akywa sini Ishari kweri umarha nɛ aka shere nɛ kekya opyo akywa sini anu pen apara.

Atiri mo Iyesu nɛ bi Inazaret

(Imat 4:12-17; Imark 1:14-15)

¹⁴ Iyesu ko sɔɔ nɛ bi Igalili etire ni ikru Uring Unung. Ekari uring nɛ ka fwa kukum apya ukukari.

¹⁵ Aka sumer mo bi owro utuno Ayaudiya ikuyang kɔ dɔɔ nɛ.

¹⁶ Iyesu ka kya bi idɔɔ Inazaret apyang sini asi ɔkɔng nɛ. Oshoo awri uwuro Ayaudiya aka raa idɔɔ owro utuno Ayaudiya kani sini eren usirha ni. Ekɛ shine awaw upara,

¹⁷ Uyaa usha Ishaya aru pere onuo Unung umi sini amie. Nisini aku shireyo, oko rong owro sini ɔwori ni:

¹⁸ **“Ering Ete ni bayam, kii akarha akyu worom aki iya tana iring ididima eberi ara ayarha.**

Atumim itana aru sini af-rimo bi uboru eting aki epen ugya

aki aru sini ani ofow epen urong,

aki aru sini aku rong ayarha bi ivu orokru epen ugya,

¹⁹ **Ojo tumam itana ni akywa fwa sini Ete nu sa aru ne negben.”***

²⁰ Okɔ guno ekari uyaa usha, ka nawa ɔɔ utina ekari owro utuno Ayaudiya ka kiki. Ikra orokru kukum bi ekari owro utuno ini bi owroo.

²¹ Oko shoo nɛ utana moni, **“Echiye iring Unung tire ba atungnyi.”**

²² Kukummo ekɛ pere uring ududuma bi ikywie kɛ jijire nɛ ni uring sini ukuni bai idɔɔ onuo oko gyurho ni, “Sa ɔɔ Isufu nɛ wee?”

²³ Iyesu kasani mo ni, **“Ikperhi nɛ ni nyi nu tanam igbra yen: ‘Avuwa ikang ma ukanw ikru!’ Inyi nu tanam, ‘Sa ben ba apyanw imi sini aru kung usi bi Ikafarnahum.’ ”**

²⁴ Oko shoo nɛ ni usani, **“Itaniny ubrubruwɔɔ, aru**

† 4:8 4:80g Im 6:13 ‡ 4:11 4:11Ete Ub 91:11-12 § 4:12 4:120g Im 6:16 * 4:19 4:19Isha 61:1-2 (see Septuagint); Isha 58:6

tana onuo Unung ene pen nge uyirha ba apyaa.

²⁵ **Iku tanany ubrubrūwōo ani erere sini erime mo kpomo agbugbrii bi Isrela ba akywa Iliya, akywa sini afri ayaya akarha avra ukpaa enyee ataru ni uting nge, akai ihywung ka kpaa be ekəri ibung.**

²⁶ **Unung kyana tuma nge Iliya nge eye she ararumo nge ba, yip Unung katuma nge kekyā owro erere sini erime nge kpoo bi Izarifa bai Isidon,**

²⁷ **kənawo aru udumo ukong† nuwo napany bi Isrela ba akywa Elisha aru tana onuo Unung, bi kən Unung na ma ararumo ikrū, Inaaman ari Isiriya nge eyeyie ami ikrū.**

²⁸ Akywa sini kukum orokru sini anu owro utuno Ayaudiya akung imi sini Iyesu peri, akata anang nagang.

²⁹ Ekə shine ōwōo kya utumo apya okoo kya aya utung ōvra sini avuri ekəri apya nge kii ewei ūtaa ivu efen ni ikywirhikywi aki okpoo.

³⁰ Yip aka sara bidōo ushi orokru ekyeng kyaa.

*Iyesu yeri Ishari
(Imark 11:21-28)*

³¹ Iyesu kə kyeng shuro nge kyaa Ikafarnahum bidōo apya Igalili, akasu mer orokru bi awri uwuro Ayaudiya.

³² Orokru kə jijire ni ōmer nge, kii ōring nge ni ikrū nge.

³³ Bidōo owro utuno Ayaudiya opyo orokru nuwo sini ering ishari rii nge. Aka taa akpa ayaya asani,

³⁴ “Shere aru, Iyesu ari In-azaret! Uwei ikying ni aru? Ubii ōwaa ōpere aru? Ikperhi ūni iyaa. Unwōo ūni ami Unung Ushisha!”

³⁵ Iyesu ka tana ekəri ōring ubibi ūraa nge asani, **“Shywi, kuno eshire nge!”** Ikpara dang ekəri ōring ishari ko gyo ekəri orokru bi ibung be itemo kukum ko kuno wo bau saa unuru.

³⁶ Kukum orokru ka jijire kasu sani opyomo, “Akina edei ōring yo ni kən? Ni igumo kəni ikrū atani ering ebebi okuno ekə kuno!”

³⁷ Orokru ka su pere ōring sini Iyesu si ekəri ōring ka fwa kukum apyang ukukəri.

*Iyesu mi orokru napany ikrū
(Imat 8:14-17; Imark 1:29-34)*

³⁸ Iyesu sheri owro utuno Ayaudiya nge aka kyeng kya ūna Isimon. Akywa dang akwa kyerhe Isimon saa akru inama nge kasi ipi nagang, ōko sōrho Iyesu ni eshe nge.

³⁹ Iyesu ko kpukporo bayaa katana ekəri udumo ni ushere nge, ekəri udumo kə shere nge. Ba kywakywa dang ekəri erere kə shine akpin ukənemo ōmura.

† 4:27 4:27Bi Igrik wroo ba itee ayirhi idumo ūra owro kəni ūbura ūwōw inama nge **Udumo ukong**

40 Akywa sini unung ku raawo, orokru ko kuro ni kukum ari idumo ededei ba owro Iyesu. Aka saa avu baya kukina aru udumo aka mamo ikru.

41 Ushari ko kuno bi idoo orokru napany asu takpa asani, "Uni Ono Unung nge!" Iyesu katana moni ashwi akarhamo nge upya onuo, kii ekperhi asani engae ni Ikristi.

42 Ni ubuyere ikywa Iyesu ka kyeng kya owro sini ani akpukpring. Orokru kasu pyerhe nge akywa sini abi bo owro sini onuo, oko sorho nge ani ebekya kyaa eshere mo.

43 Iyesu ka sani mo ni, **"Itsoyo Inu tana iring ididima igumo Unung ki opyo apya kamo, kii imi sini Unung tumim nyina."**

44 Oko suno nge utana uring Unung bi idoo owro utuno Ayaudiya bi ibung Yahudiya.

5

Iyesu yirhi ono umer nge amitee

(Imat 4:18-22; Imark 1:16-20)

1 Upyu unung sini Iyesu titing bi ikwo irong Ijen-nesaret* orokru ko tuno ekakari nge asu kung uring Unung.

2 Iyesu ko rong ogoru omung apari bo onuo omung aru abran sheriyo akyamo ukurho ukalimo.

3 Iyesu ka raa bidoo ogoru uying umi Isimon ka sorho engae ni a taa avu nge naji

bau utung ibung. Ikpara dang Iyesu ka kiki kasu mer orokru bidoo ekari ogoru omung.

4 Akywa sini ekyweri upya onuo aka sani Isimon nge, **"Ojoying ni ekari ogoru omung kyaa owro sini ani ikwoo nge efer ukali akpin utofuru."**

5 Isimon ko yoro, "Avuwa, aru sa utuna nagang kukum ating baw ukpin iririma. Uba sani kana Ini fen ekari ukali."

6 Ni sini asi kana, aka kpin otofuru napany sini ukali mo kasu garamo.

7 Aka yirha orobyomo sini ani uwan ogoru omung ni ivu ni aba eshemo nge, aka ba etire ekari ogoru apapari etitire sini atu mirimo.

8 Akywa sini Isimon Ibitrus rii kan aka kpaa okpukporo ni orung bi ite Iyesu ka sani, "Kyanw eshirem, Ete; Ini aruya nge!"

9 Kii Ingee kani orobyoo ejijire ni akai otofuru sini akpin,

10 kanawo Iyakubu kani Iyohana, ono Izebedi, orobyoo utina Ibitrus ejijire nge kamo.

Iyesu kasani Isimon ni, **"Bekya kung Irung, bai kaimen men uni kpir orokru mo."**

11 Aka wara ogoru omung mo ba bi uvra ibung, kashere kukum umamo ko kroo nge.

Iyesu mi opyo orokru ikru
(Imat 8:1-4; Imark 1:40-45)

* 5:1 5:1Iyoo ini Irong Igalili

12 Akywa sini Iyesu ni bi idɔɔ opyo apya, opyo orokru ka ba aru sini udumo ukɔng koo. Ni sini erii Iyesu nge aka kpaa ni itirite be ibung, ɔkɔ sɔrɔhɔ nge, “Ete, uba yoro umam ikru.”

13 Iyesu ka naa avu apya ekəri orokru asani, **“Iyoro, sa akru.”** Akywakywa dang ekəri udumo ura owro kə shere nge.

14 Iyesu kɔ wɔɔ atung asani **“Bekya atana araru. Kya eyeyen ukanw eberi ogoku ubyen Unung, ama ikara kəni sini Imusa tii ogro ni imu kurho,”** Inyina nuyen mo asani upen ikru.

15 Uring sini asi ka fwa ko kyu ubee bi idɔɔ anakywa, sini eshi orokru ka ba ukungwɔ adarha upen ikru bai idumo mo.

16 Iyesu rɛn ukyaa owro sini orokru samɔ nge aya ɔsɔrɔhɔ Unung.

Iyesu mi orokru sini anabraa ukyeng ikru

(Imat 9:1-8; Imark 2:1-12)

17 Upyu Unung sini Iyesu ku mɛr, opyo Afarisiya kəni avuwa umer ogro Imusa onuo akiki burha. A bi bai kukum apyang Igalili kəni Iyahudiya adarhi Urushe-lima. Ikru Ete ni kəni Iyesu nge imu ma aru ra ikru.

18 Opyo orokru ko kong aru ura ba ba aya aban aka waw uraa ne nge bidɔɔ una ayara nge bi ite Iyesu.

19 Ni sini enepenmo utura usakəna bekaɪ ushi orokru, aka kirhamo ni engɛɛ baya ubɔru ka ta igara bi usɔrɔ oko

shuro ni engɛɛ bi aya aban nge abarating ushi orokru itituku bi ite Iyesu.

20 Ni sini Iyesu rii uma ubrɔbrumo. Aka sani ekəri aru ura ni **“Orokyorom apunanw uyanw nge.”**

21 Ekəri Afarisiya kəni Avuwa umer ogro Imusa kasu wɔrɔfo bi idɔɔ opyomo ni, “Iyaa we aku pya onuo kəni utira nge ni? Iyaa nu bra upuna uya nge? Yip Unung nge eyeyie amaa usa kəna.”

22 Iyesu kperhi uwɔrɔfomo nge oko gyurho mo asani **“Ikisi nyi ku wɔrɔfo uring men bi idɔɔ ikywiny?”**

23 Ikinayo isayo iraa upɛrɛ, asani: **‘Apunanw uyanw nge,’** kii asani, **‘Shine a kyanw?’**

24 Yip Iwei ni nyi kperhi nge asani ɔnɔ orokru ni ikru upuna uya nge bi eyesing.” Ni kəna akasani ekəri aru ura sini anabraa ukyeng, **“Itananw, shine, akpara aban nwu akyanw uduna.”**

25 Akywakywa dang ekə shine bi itemo, ka kpaa ima usu yari nge ka kyaa uduna asu dɔɔ Unung nge.

26 Kukum orokru kə jire kasu dɔɔ Unung nge. Aka kung irung nge nagang asani, “Aru rong uma ujijire ededei echiye.”

Iyesu yirhi Ilevi nge ka ra umura kəni aruya nge

(Imat 9:9-13; Imark 2:13-17)

27 Kə kywɛrɛ kəna Iyesu ka kyaa esing ko rong aru yirha ogon sini a yirhi utuwa nge

ni Ilevi akiki bi uboru uyirha ogon nge Iyesu kasani engge ni, **"kroomi nge."**

²⁸ Ilevi kashine, eshere ssuma kukum okroo nge.

²⁹ Ilevi ka kyene Iyesu nge ipara irire bi idoo unaa, ushi aru yirha ogon urure kani opyoo aru kasu ra umura kani omo nge.

³⁰ Yip Afarisiya kani avuwa umer ogro Imusa ka yen uwure mo bi ikywi onoo umer Iyesu ni, "Ikisi inyi ku ra umura asu sa kani aru yirha ogon adarha aruya men?"

³¹ Iyesu ko yoro mo, **"Aru sini anakru ana waa nge Avuwa ssuma ikang, aru sini asaa akru nge ewei avuwa ssuma ikang."**

³² **Ise bam uyirha aru sa negben, ibii uyirha aruya aki etere eshere uya nge."**

Ugyurho bekai ukusoro
(Imat 9:14-17; Imark 1:18-22)

³³ Opyoo orokru kasani Iyesu nge ni, "Onoo umer Iyohana akirhi ukusoro kani usorho Unung kanawo onoo mer Afarisiya. Yip onwo karana asu ra kani usawo?"

³⁴ Iyesu ko yoro mo kasani **"Inyi nu sa orokyoro aru sini owo lorho ubara ukusoro aru lorho ubara shoo kani omoo?"**

³⁵ Yip akywa yeba ba sini anu kpaa orokru sini owo lorho ubara nge baa owromo; ba awri dang moo anu kusoro."

³⁶ Iyesu ka tana mo ushosho wen: **"Baa aru sini anu gara utugbe bi igbe isa onuro bi ititen. Aru sini**

abasa kana, anu bura ekari igbe isa nge, kanawo ekari utugbe bai igbe isa unasu kyawo igbe iteny nge ba.

³⁷ **Kanawo baa araru sini anu tere asira bidoo obom uwowseteng. Aba sakana asira nu verhe ekari obom uwow eteng nge. Ekari asira nu kuno mo ekari obom uwow nu burayo.**

³⁸ **Itowoo akuna asira bidoo obom uwow usa kanawo kukum mo nu ki akru.**

³⁹ **Kanawo ba aru sini ebe kwere usa asira eteng anu waa usa asa, kii asi ni, 'Eteng ni agyang.' "**

6

Umer bekai awri uwuro Ayahudiya

(Imat 12:1-8; Imark 2:23-28)

¹ Opyo awri uwuro Ayahudiya Iyesu kani onoo umer nge akasu woro bi idoo abya ogro, onoo umer nge kasu hywurha akywi ogro eka wrem ikiri nge asu ra.

² Opyo Afarisiya ko gyurho, "Ikisi inyi kusa imisini isayo nemer ni ogro awri uwuro Ayahudiya?"

³ Iyesu ko yoro mo kasani, **"Inyi se parany imisini Idouda si bakywa sini ingee kani orobyoo akung ihywung?"**

⁴ **Arii Una Unung ka kpaa agbankro imu pupuna, aka ra imisini isayo nemer, ogoku ubyen Unung nge eyeyie nushu ura, kojo ma orobyoo ipyoo."**

⁵ Iyesu ka tanamo ni, **“ɔno orokru nge ni Ete awri uwuro Ayaudiya.”**

Arɔ ra avu

(*Imat 12:9-14; Imark 3:1-6*)

⁶ Bo opyo awri uwuro Ayaudiya Iyesu kakya owro utuno Ayaudiya kasu mer, opyo orokru sini avu amu raa rhie shoo burha.

⁷ Afarisiya kani avuwa umer ogro Imusa nuwo aku roo asu yara nge, orong kii anu ma ekari aru ra avu ikru unung uwuro Ayaudiya aki imo kpin nge ni uya.

⁸ Iyesu kperhi uworofomo nge aka sani ekari aru ra avuni, **“shine aba atiting bi ite ben.”** Ekə shine atiting burha.

⁹ Iyesu ka sani ɔmo ni, **“Iwei ugyurhony, ikimoyo ogro Imusa tani aru, aru sa imisini inemer awri uwuro Ayaudiya? Asa ima ididima kii ima ibibi? Asa oforo ofo kii abura nge?”**

¹⁰ Oko gyo ikra asu rongmo kukum, aka sani ekari aru ra avu ni, **“Naa avunw.”** Aka naa, avuɔ kasa akru kani ushoyo ba akywaa ni.

¹¹ Ekari Afarisiya kani avuwa umer ogro ka kung anang nge nagang, oko sunomoo upere ni opyoomo ani ikimoyo imo nusa Iyesu nge.

Iyesu wori ɔno umer atarhi ni apari

(*Imat 10:1-4; Imark 3:13-19*)

¹² Upyu unung bi idɔ awri dang Iyesu ka kyaa usorho

Unung ki aya ukro, aka kpara eting okokuro aku sorho Unung nge.

¹³ Ni sini ikywa yeri aka yirha aru kroo nge, ko woro aru atarhi na apari bi idɔmo aka yirhamoni ɔno umer.

¹⁴ Upya atina nge ni Isimon (aru sini ayirhi nge ni Ibitrus), arupyaa Andirawus, Iyakubu, Iyohana, Ifilibus, Ibatalomi,

¹⁵ Imatiyu, Itoma, kani Iyakubu, (ɔno Ihaifa), Isimon aru sini ani aru waa ibung nge,

¹⁶ kani Iyahuda (ɔno Iyakubu) kaba darha Iyahuda Iskariyoti (aru sini agbuni Iyesu nge).

Iyesu mer ama ikru
(*Imat 4:23-25*)

¹⁷ Iyesu kata shuro nge kani ɔmo kaya atiting bi opyo owroo sini asi neterh, ɔno umer nge kukum kani akai orokru bai kukum owro bi Iyahudiya, kani Urushelima, kani a marha Ibung Itaya kani Isidon aru sini ani bi onuo ugro ure

¹⁸ Abii awa ba kuwo epen ikru bai idumo ededei sini iku wuremo. Aru sini ering ebebi kuwuremo ma epen ikru.

¹⁹ Kukum orokru kasu sunomo nge uwaa upya Iyesu nge kii ikru kusu kuno bai owroo kasu mammo ikru kukum mo.

Onuo adaduma kani okwo
(*Imat 5:1-12*)

²⁰ Oko kong ɔno umer nge ikra ka sani,

**“Unung tany onuo
adaduma inyi ara
ayarha,
kii igumo Unung ni in-
yiyo.**

21 **Unung tany onuo
adaduma inyi aru
sini inyi kung ihy-
wunw kaimen men,
kii inyi nu ra oshuro.**

**Unung tany onuo adaduma
inyi aru su utei
kaimen men,
kii inyi nu sina.**

22 **Onuo adaduma ni enyi,
akywa sini orokru
tirimo nyi,
okyony bi itung,
atirany ayirha utuwa
nyi ere etetingmo,
Bekai onu orokru.**

23 **“Inyi sume unung dang
ofuno ni eme kii ukara
nyi ni ugru bayaya, kii
kanawo ekperimo si ni aru
tana onuo Unung bai itee.**

24 **“Yip okwo ne nyi aru
shoo ni ima avu nge,
kii inyi kywere ukung
ididima kaimen
men.**

25 **Okwo ne nyi aru sini inyi
ra oshuro kaimen
men,
kii ihywunw nu rany.**

**Okwo ne nyi aru su sina
kaimen,
kii inyi nu tei kani
ubura ikywi nge.**

26 **Okwo ne inyi ikpara sini
orokru kukum ku
tana uring udidima
bi ikywiny,
kii kanawo ekperimo
si ni aru pere onuo
Unung upre eteting.**

*Uwaa aru sini atirimo nyi
(Imat 5:38-48; Imat 7:12)*

27 **“Yip kyeba eberi nyi
aru sini inyi ku kung
isini: Inyi waa aru sini
atirimo nyi, asa aru sini
ana waamo nyi negben.**

28 **Yip aru sini ating
onuo ebebi, inyi tamu
onuo adaduma aru sini
aku sanw ibibi inyi sorho
Unung bekaimo.**

29 **Araru ba gyong bi
uwen utama utere nge
uwan utama kawo. Araru
ba kparanw igbe ire nge
bekya karha nge ni imi doo
nge.**

30 **Aru sini obo sorhonw
umaa, aru sini aba
kparanw iririma, bekya
sani nge ni ojuro amanw.**

31 **Ima sini uwei ni
orokru.**

32 **“Ikimoyo unupen uba
waa aru sini eweinwu mo
ko aruya sa waa aru sini
eweimo kamoo.**

33 **Iboshoo aru sini a
sanw negben mo unu samo
negben usa kana nu manw
iking? Kanawo aruya sirhi
kamoo.**

34 **Bushoo aru sini inyi
ku utira ikywi anushe
ukporany mo inyi ku
mamo ita, ikimoyo inyi
nupen bi sakana, kanawo
ere eteting sema aruya uta
kani ukperhi nge asani anu
kpura mo napupurhi.**

35 **Inyi waa aru sini ana
waamo nyi, inyi samo
negben, inyi mamu uta,
oworo ikywiny nge. Ikpara
dang inyi nupen ukara nyi
napany baa ayaya, inyi nu**

shoo ɔno Unung Ayaya, kii Unung ni ari agbagba nge eberi aru na sirhi ija keni ari eteting.

³⁶ Inyi kung okwo keni sini Ekperiny ni okwo nge ni.

Inyi bekya kywa araru iring

(Imat 7:1-5)

³⁷ “Bekya kywa araru iring, kii anasu kywamo nwu iring. Inyi bekya sani araru ni aya, inyi kany anasu samoni inyi ya, inyi puna uya orokru nge, anu puna unyi nge kany.

³⁸ Ma orokru Unung nu maunw kanw etitire isong ojuro ojo sanw nge isu nirayo, anu sha uparha eshe akwunanw bi ivu. Kii isong sini umarhi ngeyo anu marhanw niyo.”

³⁹ Iyesu ka tanamo ushosho wen ofow nuyen ofow itira? Apararimo naw kpaamo kidoo igara?

⁴⁰ Ono umer ne pri nge avuwa, aru sini abakya mer nashisha anu shoo keni avuwa nge ni.

⁴¹ “Ikisi uku rong isu sini ini bi ikra arupyanw. Yip uyuronwoo ni ukumo ushi sini uni bi ikraunw?

⁴² Onu sanenyewo ka sani arupyanw ni ‘Arupya, ting aki iworonw isu bi ikraunw,’ ekwere sini unwo unabranw urong ukumo ushi sini uni bidoo ikraunw? Inyi aru pre eteting, inyi woro ukumo ushi sini uni bidoo ikwany noru orong owro nashisha

ko shoo nu uworo isu sini ini bi ikra arupyanw.

Ushi keni usumo nge

(Imat 7:17-20; 12:34,35)

⁴³ “Ushi ududuma no sumowo ono ebebi, kanawo ushi ubibi nosumowo osumo ono adaduma.

⁴⁴ Ese kperhi ushingε bi usumo nge. Anau karhamo osumo uwee bi ushi akara, ko inabi bi ikyura oku. ⁴⁵ Orokru adaduma ese sa ima ididima bai idoo ikywi ididima nge. Kanawo ere ebebi se sa uring ubibi bai ikywi ibibi. Ima sini inidoo orokru yen imisini inu kuno bi onuonw.

Ari amraa keni obobo
(Imat 7:24-27)

⁴⁶ “Ikisi inyi ku yirham ni ‘Ete, Ete,’ atiranyi usa imi sini Isini inyi sa?

⁴⁷ Aru sini aba ba berim akung uringmi a samo, inu yen nyi ushoo mo.

⁴⁸ Ani keni orokru sini aku vura una, aru sini otumi ibung kyaa idoo asa atari nge aka sai ikpa uvura nge, akywa sini ugro be tire, uyang ko kuno ogyoo ekari uboru akana brayo ukono jurowo beka sini avuri negben.

⁴⁹ Aru sini aba kung uringmi atira nge usa utina ni omo, ani keni orokru sini avuri uboru ba ukyo tumo ibung asa atari nge bai ikpa uvura, akywa sini ugro be tire, uyang ko kuno ogyoo

**ekəri uborɔ, uka kpaawo
no prob abuburawo.”**

7

*Uyoro opyo ɔrɔmɔrɔ
uteikɔ*

(Imat 8:5-13)

¹ Ikpara sini Iyesu kywəri utana uring men kukum orokru sukuwɔ, aka raa nge Ikafarnahum.

² Bi upurha agara opyo ɔrɔmɔrɔ arɔ teikɔ nuwo, arɔ sini epri ni usho iyoyow ni engɛɛ saa akru etekya ukpoo.

³ Ikpara sini ekəri ɔrɔmɔrɔ uteikɔ kung imi sini Iyesu ku sa, aka tuma opyo ɔrɔkɔng Ayaudiya ɔyo sɔrhɔ nge aba ma agara nge ikru.

⁴ Ikpara sini abii owro Iyesu, ɔkɔ sɔrhɔ nge nagang, asani “Orokru wen maa sini unushɛɛ nge,

⁵ kii ewei ararɔ aka vura arɔ owro utuno Ayaudiya.”

⁶ Iyesu ko kroomo nge.

Eneshie ikarha ni ekəri una, ekəri ɔrɔmɔrɔ arɔ teikɔ ka tuma orokyoro nge aya sani engɛɛ ni: “Ete, bekya wure ũkanw kii ise mam sini unu bi unam ba,

⁷ ũwɔɔ inakparami ũkam ni imaa uba eberinw nivum ba. Tana irima agaram nupen ikru.

⁸ Kii ini ari igumo ngee, oshoo ni agara nge ba atata ne emye. Ise sani arɔ wen ni, ‘Kya,’ akan kyaa; asani awan arɔ ni ‘Ba,’ akan ba. Ise sani agaram, ‘Sakən,’ akan sayo.”

⁹ Ni sini Iyesu kung kəna, imaa ka maa ũwɔɔ ofo nge.

Ekə tere asani arusu kroo nge ni, **“Iku tanany, ko bi ibung Isrela isepenmi uma ubrubru kən.”**

¹⁰ Ekəri arɔ sini atumimo oko juro kya bi ekəri una aya darha ekəri agara nge sa akru.

Iyesu shini ɔnɔ ereere sini erimeɛ kpoo.

(Imat 8:5-13)

¹¹ Ni ũkywɛɛ kəna Iyesu ka kyaa opyo apya sini ayirhi ni Inayin, ɔnɔ ũmɛr nge kəni orokru napany ko kro nge.

¹² Ni sini akɔ fwa onuo apya, asu kuno ni ũkwɔng opyoo orokru sini engɛɛ ni ɔnɔ ekəri ereere eyeyie, ekəri ereere erime nge kpoo, ushi orokru napany bai idɔ ekəri apya ni kəni engɛɛ nge.

¹³ Ni sini Ete rie, aka kung okwoo ka sani engɛɛ ni, **“Bekya tei.”**

¹⁴ Aka kya aya apya ima aban sini okoo nge ekəri arɔ sini okowo katiting neding. Iyesu ka sini, **“Anagyang, Isini ɔnwɔni, shine!”**

¹⁵ Ekəri arɔ ukpo kə shine akiki akasu pya onuo, Iyesu ka kpaa nge ama akwaa.

¹⁶ Irung ka kpinmo kukummo, ɔkɔ dɔɔ Unɔng nge akani, “Arɔ pɛɛ onuo Unɔng erere kuno bi idɔɔ eri!, Unɔng bɔshɛ arɔɔ nge.”

¹⁷ Ushoshoo imi sini Iyesu siyen ka kyawo kokywu ube bi idɔɔ Iyahudiya kəni ũbung ũkukərimɔ.

Iyesu kəni Iyohana ari Ibaptisma

(Imat 11:2-19)

18 Ono umer Iyohana aru Ibaptisma ka tana Iyohana nge kukum uma men Iyesu kusani. Kənawo Iyohana ka yirha ono umer nge ara pari,

19 aka tumamo ki iberi Ete oyo gyurho nge asani, "Unwuo uni aru sini aru kusha ukyee baa, kii aru si ikra ni eshesheru?"

20 Ikpara sini ekəri orokru bii owro Iyesu, aka sani, "Iyohana aru Ibaptisma nge atumi aru ni onwo ani aru ba gyurhonw, 'Unwuo uni aru sini aru kusha ukyee baa, kii aru si ikra ni eshesheru?' "

21 Bakywakywa dang Iyesu kurhi orokru idumo nge, aru usang ikrü, eyeri ering ushari kəni uma aru sini ani ofow urong owro.

22 Oko yoro ekəri atina asani, "**Inyi juro kya tana Iyohana nge ima sini inyi rii a kung: Ofow pen urong owro, ogoru sa akru, aru udumo ukong pen ikrü, arang ku kung uring nge, aku shine ikwung, asu tana iring ididima eberi ara ayarha.**

23 **Onuo adaduma ni ami aru sini ana kpaa bekəi mi.**"

24 Bakywa sini ekəri atina Iyohana kpin utira, Iyesu kasu tana orokru uring bi ikywi Iyohana: "**Ikimoyo inyi kii urong bi idoo orumo? Inyi kii urong ubung ugbughang sini uwroo ku pyawo?**

25 **Ibasayo kəna, inyi kii urikimoyo? Araru sini osomi uma ududuma? O-o aru uma usomo ufe kəni**

aru ukaadima ani aru kiki bi ozoro mo.

26 **Inyi nechiyen ikimoyo inyi kuni kya urong? Aru pere onuo Unung? Kənawo, Itananyi, epri atina Unung.**

27 **Iyohana nge ni aru sini irhing Unung peri bi ikywie asani:**

"Inu tuma atinam akpi itenw, sini anu kyenew utira ukyebanw.

28 **Iku tananyi, kukum bi idoo ubyere ereere araru na saange Iyohana. Kukum kəna aru sini ani atang bi idoo igumo Unung sai nge."**

29 (Kukum ekəri orokru, kəni aru yirha ogon nge ma, sini akung irhing Iyesu, oko yoro asani utira Unung ni emer, bekai sini Iyohana nge asimo Ibaptisma.

30 Ekəri Afarisiya kəni avuwa ogro Imusa ka tiramo uworofo Unung bi ikywimo aka tiramo karhi Iyohana kya samo Ibaptisma.)

31 Iyesu ko shoo nge, asani, "**Ini marha orokru ikparha yen ni ikimoyo nechiyen? Ani kəni ikimoyoni?**

32 **Ani kəni ono sini akiki bi ugba Ize asu yirha opyomo asu sani,**

" 'Aru pwiny ipwe, inyi ka tirany uya; aru ka tany ute ukpo, inyi ka tirany utei.'

33 **Kii Iyohana aru sa Ibaptisma bii ana rii nge umura, ana sirhi nge asira,**

inyi ka sani, 'Ani ushari nge.'

³⁴ **Ɔno Orokru ka ba asu ra, asu sa, inyi kasani, 'Orong ukuma kani aru sa suma, orokyoro aru yirha ogon kani aruya.'**

³⁵ **Ukiki orokru sini ani am-raa nge useyen asani am-raa nemer."**

Iyesu ni bidɔɔ una Isimon ubafarisi

³⁶ Upyu Afarisi ko sorho Iyesu nge aya ra umura ure kani engɛɛ nge, aka kya una ekari ubafarisi aya kiki eberi urumura.

³⁷ Opyo erere aruya ɔnuo ni ukiki bi ekari apya, ni sini akung asani Iyesu ku ra umura bi una opyo Afarisi, aka ba burha ni ɔno obom sini akyeni ni utari sini ayirhi ni Alibasta etiri ni enye unyang ududuma.

³⁸ Aka ba atiting bi utumo nge bi ishi ifraa kasu tei, kasu rono nge ifraa ni ere, aka punamo ni ufurhi ikywie ko mo ifraa Iyesu kasu kuna enye unyang ududuma dang bayamo.

³⁹ Ikpara sini ekari Afarisi sini ɔsorhi nge rii kana, ekɛ pere bi idɔɔ ikywie asani, "Akyusani orokru wen ni aru pere onuo Unung nge anakyu kperhi nge asani, akinadai ereere ngee akupirha nge, kii aruya nge."

⁴⁰ Iyesu ka sani ekari ubafarisi ni, **"Isimon, ini imisini iwa tananwu."**

Aka sani, "Avuwa, tanam."

⁴¹ **"Opyo orokru nuwo arumita ami arapari utufe**

ereying kong nge udinari akuma ɔtong awan aru udinari isitong.

⁴² **Sini anabramoɔ ukpura nge ekari arumita ka punamo utamo nge, nɛchiyen akina aru nge bi idɔɔmo anupri ni uwaa ekari arumita?"**

⁴³ Isimon ko yoro nge asani, "Aru sini apuna uta nge urure."

Iyesu ka sani engɛɛ ni, **"Upere nemer."**

⁴⁴ Ekɛ tere ki isha ekari ereere ka sani Isimon nge ni, **"Urii ereere wen? Ikpara sini irhii unanw, uk yana manw emye omung aki ikurho ifraam nge, yip ɔroni ifraam nge ni eree, apuna ni ufurhi ikyie.**

⁴⁵ **Sini irii ben use kanwu emye, uwe wroo bi ikpara sini irii unanw, ereere wen nuwo akumo ifraam.**

⁴⁶ **Use kunaunw emye enye bi ikywi, eewe akunam enye unyang ududuma bi ifraa.**

⁴⁷ **Bi kanawo itananw apuna ereere wen akai uya nge, kii eyen mi uwaa nagang, aru sini apuna nge uya naji anu waa naji."**

⁴⁸ Iyesu ka sani ekari ereere ni, **"Akarha punanw uyanw nge."**

⁴⁹ Ekyeng sini ani burha akasu pere bi idɔɔ opyomo ni, "Iyaa ewe aru sini ese puna uya nge ni?"

⁵⁰ Iyesu ka sani ekari erere ni, **"Kii uma ubrubrunw sanw oforo kyanw bidɔɔ ofofuru."**

8

Erere sini eshi Iyesu ngee

¹ Ni ũkywɛɛ kɛn, Iyesu ka shine kya asu kɛri apyapya kɛni apyang asu tanamɔ iring ididima gaa ni igumo Unung. ɔno ũmɛr nge atarhi ni apari ni kɛni engɛɛ nge,

² adarha opyo erere sini amimo ikrũ kɛni arũ sini oworimo ering ushari bidɔɔ inamamo; bidɔɔmo Imeri bai Imadala arũ sini owori ushari uten sara bi idɔɔ inama nge.

³ Ijowana ere Ikuza arũ sini engɛɛ ani arite ɔno utina ũna Ihiridus adarha Isuzana kɛni erere napany arũ sini aku she Iyesu ngee kɛni ɔno ũmɛr nge ni imisini aniyoo.

Ushosho arũ wro

(Imat 13:1-9; Imark 4:1-9)

⁴ Ni sini ushi orokru bi owro Iyesu bai apya pya obotuno napany aka tanamo ushosho wen:

⁵ “**Opyo arũ wro kii ũpura irhɔw. Sini aku zara ipyoo kakpaa baya atira, ekɔ titɛɛ ɔnɔnɔng ayaya ka tanayo nge.**

⁶ **Ipyoo ka kpa baya ibung atari. Akywa sini emeri ekɔ ne penyo omung negben ikɔ rɔɔyo akurayo.**

⁷ **Ipyoo irhɔw ka kpa idɔɔ Akara kɔ mɛɛ kɛni ɔyo nge ekɛri akara ko turoyo a karhayo ũfɔnɔ.**

⁸ **Ipyoo irhɔw kakpaa bi ibung ididima. Ikɛmere kɔ fɔnɔ asa akywi ũsusɔng epri imisini apuri.”**

Sini ekywɛri ũtanamɔ, aka sani, “**Arũ sini ani atung akung nge, akung.”**

⁹ ɔno ũmɛr Iyesu ko gyurho nge ikimoyo ekɛri ushosho wen ku pɛɛ.

¹⁰ Aka sani, “**Eyenyi ũma sini ɔsusi bakywa bidɔɔ igumo Unung sini inyi nũ kperhi nge, ũparha eshe ini pɛɛ ni ɔmɔ ni oshoshoyo, “ ‘aki, anu ku ikra, anasu romo; anu kungwo, anasu kperhimo.’**

Iyesu yen imi sini ushosho arũ wro peri

(Imat 13:18-23; Imark 4:13-20)

¹¹ “**Imisini ushosho wen peri ye: ekɛri irhɔw yo ini Iring Unung.**

¹² **Imi sini kp̄ii baya utira, ɔmɔmɔ ani arũ sini akung ekɛri irhing, ishari ka karhayo nge bi idɔɔ ikywimo, sini anau yoromo epen ũgya.**

¹³ **Imisini ikp̄ii baya ibung atari iyoyo ini arũ sini akung ekɛri iring aka yirhayo ni ofofuru, uwe ese mɛɛmo ikang, oyoro ba anakywa ũmarha ka ba aka kpa.**

¹⁴ **Irhɔw sini ikp̄ii bi idɔɔ akara iyoyo ini arũ sini akung ka yirha nisini akpin okyoro uwure ũkiki eyesing, ũkaa aduma kɛni ũkung ididima ka karhamo nge ɔkɔɔ.**

¹⁵ **Irhɔw sini ikp̄ii bi ibung ididima iyoyo ini arũ sini akung ekɛri iring aka yirha okong nagigi bi idɔɔ**

ikywi ididima nēmer asu wura ikywi ama ɔno.

*Ushosho uyen
(Imark 4:21-25)*

16 “Araru nasu ta uyen aka frawo ni isong ba. Kənawo araru nasu ta uyen ɔsɔmɔ ba atata Ipro. Aba ta uyen anu sawɔ bi owro ukyo uyen aki aruraa ekəri una nuruyeng.

17 Kii kukum ima sini ini ɔsɔsɔ, anu kuno niyo besing, kənawo imisini afriyo, anu furɔyo okoba bi uyen.

18 Inyi sa noshong ni imisini inyi kukung. Aru sini ani ima nge anujo ma; aru sini asa niyo; ko ani ima sini aku wɔrɔfo ni ingɛɛ niyo anu karha.”

Arupya Iyesu kəni akwa ubyere nge

(Imat 12:46-50; Imark 3:31-35)

19 Ikpara dang akwa ubyere kəni arupya Iyesu kaba owroo, ɔre orokru kasa ana bramo ufwa nge.

20 Opyo aru ka tana nge a sani, “Akwa ubyerenw kəni arupyanw titing besing akuwaw urong.”

21 Oko yoromo a sani, “Akwa ubyerem kəni arupyam ɔmɔmɔ ani aru sini akung iring Unung akasu utina niyo.”

Iyesu tani uwroo uraa nge uka kwɔɔ

(Imat 8:23-27; Imark 4:35-41)

22 Upyu Unung Iyesu ka sani ɔno ɔmer nge ni, “**Aru**

bro kyu ɔwan ɔbya ugro ɔre.”

Ikpara dang aka raa ekəri ɔgoru omung aka kpın ɔtira.

23 Ni sini akubro ɔmɔɔ ka kpaa Iyesu nge. Uwroo avra ɔmi ikrɔ kə shine baya omung sini ɔgoru ubro omung ugro ɔre ɔtu tire ni omung aka kpaa eyi nge atu rong asani imɔ kywɛreyo.

24 ɔno ɔmer nge kəye shine nge asu takpa asani, “Arite, Arite, aru tekya ɔmirimɔ!”

Iyesu kəshine aka tana ekəri uwroo avra ɔmi ikrɔ kəni omung, akayari owro kasa na kprukpring.

25 Iyesu ko gyurho ɔno ɛmer nge, “**Eki ɔma ubrubrunyi?**” Akyu tire ni irung asuya owro, akasu gyurho opyomo ani, “Iyaa we sini apyii onuo ni uwroo avra ɔmi ikrɔ kəni omung aka kwɔɔ.”

Iyesu wori ushari bi inama opyo orokru

(Imat 8:28-34; Imark 5:1-20)

26 Iyesu kəni ɔno ɔmer nge kobro kyamo kii ibung Igarasi sini ini uteri isha iring Igalili.

27 Iyesu ku shuro wurha bi ibung, aka darha opyo orokru bai idɔɔ apya aru sini ushari ni bidɔɔ nge. Orokru wen derhe nge ono sono nge ɔuma ɔsɔmɔ ana kiki nge bi idɔɔ ɔduna aku kiki bi idɔɔ ɔgrɔnmɔ.

28 Ni sini eri Iyesu nge ekə fen akpa ayaya ka karhakpaa bi ite, kasu takpa ayaya asu sani, “Iyesu ɔno

Unung arayaya, ikimo ũwɛi ni emye, iku sɔrhɔnw bekya ogyurhom!"

²⁹ Eperi kɛnawo, kii Iyesu karha kyu tana ering ebebi usho bidɔɔ inama nge ni ukuno. Bekai sini ɛren ũraa nge eshuwe nge ɛfen. Kɛni sini ese lorho nge ivu kɛni ifraa ni, okyo asha, akan karha ɛkɛri itomo nge, ushari kon wɔɔ kyamo idɔɔ orumo nge.

³⁰ Iyesu ko gyurho nge asani, **"Utɔwanw ni iyang?"**

Oko yoro asani, "Inapany," eperi kɛnawo bekai sini ushari sini ũrii inamange ũnugrɔɔ.

³¹ ɛkɛri ushari kasu sɔrhɔ Iyesu nge ani ebekya yerimo kidɔɔ ukwoo sini ũsawɔ ni akurha nge.

³² Ugrii ku piri Iyoyow burha bi obru ukro. ɛkɛri ushari ko sɔrhɔ Iyesu nge ani esheremo imo raa bi idɔɔ ɛkɛri Ugrii. Iyesu ko Yoromo.

³³ Bakwya dang ɛkɛri ushari ko kuromo bi idɔɔ ɛkɛri orokru ka raamo idɔɔ ɛkɛri Ugrii. Kukum ɛkɛri Ugrii ko shuro ni atara aramo bi idɔɔ ɛkɛri irɔng asa omung okyurhomo ekeremo kukum mo.

³⁴ Ni sini aru piri ɛkɛri Ugrii rii kɛna oko gyoo atara aya tana imi sini isi kidɔɔ apya kɛni apya ũkukɛri mo.

³⁵ Orokru kaba okuno oborong imi sini isi. Ni sini abii eberi Iyesu, aka darha ɛkɛri orokru sini ushari kuni bi idɔɔ nge akiki bi ite Iyesu ɔsusɔmi igbe nge, asa akru. Irung ka kpınmo nge.

³⁶ Aru sini ani burha ori imisini isi nge akasu tana aru sini abi bi ututumo, sini owori ɛkɛri orokru ũshari bi inama.

³⁷ Ikpara dang kukum aru ũkukɛri ibung Igarasi kɔ sɔrhɔ Iyesu nge ani esheremo apya nge, kii akung irung nge nagang. Iyesu karaa ugɔru omung ɔɔ nge.

³⁸ ɛkɛri orokru sini ushari kuni bi idɔɔ inama kɔ sɔrhɔ Iyesu nge a sani inge nɔ kroo nge Iyesu ka shirha nge a sani,

³⁹ **"Juro kyanw owro arunw aya tanamo imi sini Unung sinw."** ɛkɛri orokru kakyaa kidɔɔ apya kukum asu tana imi sini Iyesu sie.

ɔno Ijairus kɛni erere sini apyii Igbe Iyesu

(Imat 9:18-26; Imark 5:21-43)

⁴⁰ Ni sini Iyesu juri ba ũwan ũbya orokru ka yirha nge ni ofofuru kii akaru shaa.

⁴¹ Ani aya ũsirha kɛna opyo orokru sini ayirhi ũtɔwa nge ni Ijerus, arite owro utuno Ayaudiya kaba okpukporo bi ite Iyesu, asu sɔrhɔ nge akya ũdɔnaa,

⁴² kii ɔno eying enere aru sini etekya ũsa ɛnyee atarhi na aparı etekya ukpo.

Ni sini Iyesu nibi ũtira ushi orokru ko mumun nge.

⁴³ Opyo erere sini aku kung igara ni udumo ũnira eyi ɛnyee atarhi na aparı, ɔnuo burha. Eperi imi sini aniyoo nge bi ũkikie eberi avuwa ikang, ekene pen nge ikrɔ.

44 Aka sara bidɔɔ orokru bau utumo Iyesu ka pya afri igbe nge, ba kywakywa dang unira eyi nge kating.

45 Iyesu ko gyurho a sani, **"Iyaa apim?"** Orokru kara amaa nge, ikpara dang Ibitrus ka sani, "Avuwa akai orokru men ekəkərinw a su tanw ivu bai ikwu ikinisha keba ni ɔnwɔ."

46 Iyesu ka sani ni, **"Araru pyam; ikung sini ikru kuni yo nge bidɔɔmi."**

47 Ni sini ekəri erere rii anasu braa usɔ nge, oko kuno ni uyawro aba okpukporo ni orung bi ite Iyesu. Aka tana nashisha imi sini isi inge pie kəni sini eyi ting na kyarh bakywakywa dang.

48 Iyesu ka sani engɛ ni, **"Ɔnɔm, ɔma ubrubrunw manw ikru. Kyanw ni ofofuru."**

49 Ni sini Iyesu ni aya upya onuo, opyo orokru kaba ni itina bau uni Ijerus, arite ɔna utuno Ayahudiya. Kaba sani Ijerus nge ni, "Ɔnɔnw kywɛ ukpoo, bekya ojo ma avuwa nge igara."

50 Ni sini Iyesu kung kəna aka sani Ijerus nge ni, **"Bekya kung irung; yoro! Anu gya."**

51 Sini afwi ɔna Ijerus, akya noyoro nge ni araru raa kəni engɛ nge. Ibitrus, kəni Iyohana kəni Iyakubu adarhi Akwa ɔnɔ kəni ekperi nge mo oyori ni araa kəni engɛ.

52 Orokru titiri ekəri ɔna asu tei kəni ɔwura ikywi nge beka ekəri ɔnɔ. Iyesu kasani ɔmɔni, **"Shere utei nge ekəri**

ɔnɔ se kpo ba, aku morowo."

53 Orokru ka sina nge, sini ekperhi nge asani ekywere ukpoo.

54 Iyesu ka kpin nge bavu kasani, **"Ɔnɔm, shine!"**

55 Uring nge ko juro bawo idɔɔ nge ekə shine akiki bakywakywa dang. Iyesu ka sani ɔmɔni amaa ɔmura ara.

56 Aru byere nge kəjjijire, Iyesu ka sani ɔmɔni ebekya tana araru imi sini isi.

9

Iyesu tumi ɔnɔ umer nge atarhi ni apar

(Imat 10:5-15; Imark 6:7-13)

1 Nisini Iyesu yirhi ekəri ɔnɔ umer nge atarhi ni apar kukum, aka mamɔ ikru imu uyeri kukum ushari kəni ɔma ikru.

2 Aka tuma mo aya tana iring Igumo Unung ama aruraa ikru.

3 Atanimɔ: **"Inyi bakya kpara iririma bi ukyeng nyi, ko ushi ukyeng, uburhu, ɔmura, ufe ko iri igbe."**

4 **Uru ɔna sini inyi ba raa, inyi ki burha kekya akywa sini inyi nu shere ekəri apya nge.**

5 **Ekəri orokru bana yirha monyi inyi krikri ifraanyi bi ekəri apya eshere mo upɛ itenomo."**

6 Oko tuno ikpara ka kpin utira kyamo bai apyang yen kekya apyang yan, asu tana iring ididima kəni ɔma orokru ikru kokyu ube.

Uwure Ihiridus

(*Imat 14:1-12; Imark 6:14-29*)

⁷ Ikpara dang Ihiridus ogumo Igalili ka kung kukum imisini iku kyeng nge. Ekə pen uwure nge nagang kii opyo aru kusani Iyohana nge eshine.

⁸ Opyo aru susani Iliya nge okuni, opyo aru susani ire ying bi idoo aru pere onuo Unung uwruwroo nge shini.

⁹ Ihiridus kasani, "Ikywa Iyohana nge ikywi nge, yip Iyaa we nechiyen sini ikusu kung edei uring men bi ikywie ni?" Bau upurha akasu waa sini nge nuri Iyesu nge.

Iyesu piri orokru usong utong

(*Imat 14:13-21; Imark 6:30-44; Iyo 6:1-14*)

¹⁰ Ikpara sini ekəri onə umer ngeə ojuri, aka tana Iyesu nge kukum imisini imo si. Ikpara dang aka kparamo usoso kya opyo apya sini ayirhi ni Ibasaída.

¹¹ Yip ekəri ushi orokru ka kung owro sini awa kya nge oko kroomo nge. Aka yirhamo, ka tanamo irhing igumo Unung, ka ma aruraa ikru.

¹² Ni ukye ba ure ekəri onə umer atarhi ni aparí ka ba eberi nge ka sani, "Shirha ushi orokru men aki akya kidoo ipyang mo kəni apyang ukəkəri aya waa umura kəni owro umoro, kii aru ni ikarha ni apyang."

¹³ Oko yoromo asani, "**Inyi mamó iririma ara.**"

Aka sani, "Upara ikyee utong kəni utofuru upari moo

aru numoo uwei aru yereə kukum ushi orokru men umura?"

¹⁴ (Eerime sini ani burha nusa usong utong.)

Yip akasani onə umer nge ni, "**Inyi samo akiki esheshi sini anusa isititong.**"

¹⁵ Onə umer nge kasa kəna, ikuyang ka kiki.

¹⁶ Iyesu ka kpara ekəri upara ikyee ufufurho utong, kəni utofuru upari kasu ro ayaya, kasa ija, kojujurho. Ka ma onə umer nge akaa orokru.

¹⁷ Kukummo aka ra os-hushuro, onə umer nge ko tuno owurhu nge sini aparhi eshe etire ukoro atarhi ni aparí.

Ibitrus tani asani Iyesu nge ni Ikristi

(*Imat 16:13-19; Imark 8:27-29*)

¹⁸ Upyu Unung Iyesu ka shine kyaa usorho Unung eyeyie. Onə umer nge mo eyeyimo ani kəni engəe nge. Iyesu ko gyurhomo asani, "**Orokru ku pere asani imye ini iyaa?**"

¹⁹ Oko yoro asani, "Opyo aru sini Iyohana ari Ibap-tisma, opyo aru sini Iliya, opyo aru su sani ereying bi idoo aru tana onuo Unung uwruwroo nge shine."

²⁰ Oko gyurho mo asani, "**Inyi ukany nyi peri asani ini iyaa?**"

Ibitrus ko yoro asani, "Unwoso ni Ikristi amu Unung."

Iyesu peri edei ukpo sini unu pen nge

(Imat 16:20-28; Imark 8:30—9:1)

²¹ Iyesu ka woomo atung nagang katanamo ebekya tana araru.

²² Aka sani, **"Itwoyo ono orokru kung igara ededei. Ekperi, ugu ubyen Unung kani Avuwa umer ogro nu tiramo nge, epere nge. Yip awri umang taru Unung nu shine nge."**

²³ Ikpara dang akasani kukummo ni: **"Kukum aru sini aba waa okroomi nge itwoyo atiramo ukamo akpara agara mo ko ukina unung okromi nge."**

²⁴ Kii aru sini aba waa usha ufer mo anu taawo, aru sini aba taa ufermo bi ikywim anu sawo oforo.

²⁵ Ikimoyo ididima sini orokru nu pen ebe pen kukum eyesing, ataa ufer nge?

²⁶ Aru sini aba kung uwam kani iring mi, ekari Ono Orokru nu kung uwaa bi ikpara sini aba ba bi idoo immoru nge kani imumoru Ekperi kani Atina Unung Ushisha.

²⁷ **"Ubrubruwao itaniny, opyo aru sini atiting bi upen anasu kpomo kekya ikpara sini oborong Igumo Unung."**

Utere Inama Iyesu

(Imat 17:1-18; Imark 9:2-8)

²⁸ Kekyaa ukpin awri ochu-pari mao sini Iyesu peri iring yen aka kpara Ibitrus nge, Iyohana kani Iyakubu aka

kirha kyamo usorho Unung ki aya ukro.

²⁹ Nisini aku sorho Unung itee ka tere uma usomo nge kasa navarh kani uyen unung ni.

³⁰ Akywakywa dang orokru aparti ko kuno, Imusa kani Iliya asu pya onuo ni Iyesu.

³¹ Okuni bidoo imumoru ayaya kasu pere sini Iyesu etekya ushere eyesing nge, imisini itekyu ba tire bi Urushelima.

³² Ibitrus kani orobyoo kumoro nagang, nisini umoro karhamo oko rong imumoru nge kani orokru aparti sini atiting kani engge nge.

³³ Nisini Imusa kani Iliya ku shere Iyesu nge, Ibitrus kasani engge ni, "Avuwa, ini igyang sini aru ni bi upen. Shere aru tany sororo ataru, uying unwo, uying umi Imusa, uying umi Iliya." (Ene kperhi nge ima usu pere nge.)

³⁴ Ani aya upya onuo, umung ko kuno afraa mo, aka kung irung nge sini arii idoo ekari umung.

³⁵ Ihywi ko kuno bai idoo ekari umung, asani, "Onom nge we, ikarha akyu woro nge, inyi kung imisini atanany!"

³⁶ Ikpara sini ekari ihywi karha apya onuo, oko rong Iyesu ni eyeyie. Ekari ono umer ko so ekari iring bi idoomo. Bakywa dang akana tanamo araru imisini erii.

Iyesu mi ono sini uring

ubibi rii nge ikru

(*Imat 17:14-18; Imark 9:14-27*)

³⁷ Uwuni ikywa, sini os-huri baa aya ukro, akai ushi ka darha nge.

³⁸ Opyo orokru bidoo ekari ushi kata onuo ayirha nge, "Avuwa isorhōnw akyu upy-erhe onom, kii engē ni onom eyeyie!

³⁹ Ering ebebi se raa nge akywakywa akan ta akpa kansu nunaa asu ba ufū bi onuo. Ekari ering sesa ukorhō owro bau ushere nge nekakarhe asu gyurho nge.

⁴⁰ Isorhō onō umer nwu oworo nge ekari uring Ishari nge anabramo."

⁴¹ Iyesu ko yoro, "**Inyi ipyoo usang uma ubrubru kani ari eteting! Ke kyaa akina akywa yo ini kiki kani enyi nge asu wura ikywi ne nyi? Ko ononw ba ben.**"

⁴² Nisini ekari onō ku kyeng ba, ekari ering Ishari kashwe nge ogyo bi Ibung inamaa kasu ya. Yip Iyesu ka tana ekari ering Ishari uraa nge, kama ekari onō ikru ka naa ekperi nge kyaa.

⁴³ Kukummo kē jijire nge ni ure ikru Onung.

Iyesu jo tana edei ukpoo

(*Imat 17:22-23; Imark 9:30-32*)

Akywa sini kukum orokru ku jijire ni umasini Iyesu sa, akasani onō umer nge ni,

⁴⁴ "**Inyi kung negben imisini iwa tanany: Anu ma onō orokru bavu aru sini ana waamo nge.**"

⁴⁵ Yip ene kperhimo imisini aku pere. Oswimo nge karha ekē kperhi. Aka darha nge akung irung ugyurho nge ekari iring.

Iyaa nu shoo aru erere?

(*Imat 18:1-5; Imark 9:33-37*)

⁴⁶ Amaa kē shine bi idoo ekari onō umer asani iyaa nu shoo arite aru.

⁴⁷ Iyesu, kperhi uworofomo nge bi ikywimo, aka kpara onō ajaji ko kyo atiting bi ikwoo.

⁴⁸ Ikpara dang akasani ononi, "**Arū sini aba yirha onō ajaji wen bidoo utuwam ayirhim imyee; kanawo aru sini aba yirham ayirhi aru sini atumim nge. Kii aru sini ani ara ajaji bi idoo nyi kukum engē ni aru erere.**"

⁴⁹ Iyohana ko yoro asani, "Avuwa, aru rii araru ku yeri ushari bidoo utowanw aru kasu karha nge, kii asaa bidoo aru."

⁵⁰ Iyesu kasani, "**Inyi bekya akarha nge, kii kukum aru sini abana tiraa enyi ani kani enyi nge.**"

Orokru opyo apyang Isamariya tirimo Iyesu nge

⁵¹ Nisini ikpara tokyu fwa sini Onung nu kpara nge kekya ayaya, Iyesu ko suno nge ni uwaa ukya Urushe-lima.

⁵² Aka tuma atina akpi itee, aru sini aki opyo apyang Isamariya otuno nge ūma asha ubaa,

10

53 yip ekəri orokru burha ka tiramo uyirha nge, kii ani bi utira ukyaa Urushelima wo.

54 Nisini ɔno umer nge Iyakubu kəni Iyohana rii kəna, oko gyurho, “Ete, ʊwei ni aru yirha ʊra ba ayaya aki ʊramo nge?”

55 Yip Iyesu kə tere atana mo ʊraa nge.

56 Ikpara dang Iyesu kəni ɔno umer nge ɔko wɔro kyamo opyo apyang.

Ukroo Iyesu nge ni ʊraa nge

(Imat 8:19-22)

57 Nisini aku kyeng bi utira, opyo orokru kasani engɛɛ ni, “Ini kroo ʊnwɔ ku kyu ube.”

58 Iyesu ko yoro nge, **“Ibri ni igaramo nge ɔnɔnung ayaya ni Iboru nge, yip ɔno Orokru saa ni owro sini anusomo ikywi nge.”**

59 Akasani opyo orokru ni, **“Kroo mi nge.”**

Ekəri orokru ko yoro, “Ete, shere ikya eye mine ekperim noru.”

60 Iyesu ka sani engɛɛ ni, **“Shere arukpo mine opyomo, yip ʊnwɔ kyanw yasu tana iring igumo ʊnung.”**

61 Opyo aru ka sani, “Ini kronwuo, Ete, yip shere ikya aya shirha arum noru.”

62 Iyesu ka tana nge asani, **“Aru sini ɛwei uwro ni inaa uwro ka kpin ituo inaa, atikpa uwro ikpara dang akasu pyerhe utumo ese maa ʊsa ʊtina bi idɔɔ igumo ʊnung ba.”**

Iyesu tumi orokru isiten-sara ni apari

1 Ekə kywɛɛ Ete, ko woro aru isi tensara na pari ka tuma mo arapapari asu ky-eeng ashubaa ki ko kina apya kəni owro sini eye kyaa nge.

2 Aka tanamo asani, **“Ukana ni atana, yip aru tina ni aji. Inyi sɔrɔɔ ʊnung nge Ete itina akyi a tumanyi ni aru ʊtina.”**

3 Inyi kya! Iku tumanyi kəni atam ni bidɔɔ ava orumo.

4 Inyi be kya kpari ipa ʊfɛ, ʊburhu kəni ataka, Inyi bekya fo araru bi utira.

5 **“Una sini inyi baraa, inyi fomo nge a sani, ‘ʊnung manyi ʊyari ikywi.’**

6 Ekəri aru ʊna ba waa ʊyeri ikywi anu pen ʊyari ikywi, aba na waa nge ʊnɔ juro hawo nɔ nwɔ.

7 Aba yirhanyi inyi ki burha, inyi ra asa imi sini abamany, kii etiri maa sini ama ʊfɛɛ, bekya su kyeng ʊkəri ina kya ina.

8 **“Ko kina kywa sini inyi ba kya arapya aba yirhanyi, inyi ra imi sini aminy.”**

9 Ama aru samɔ akru, ikru, atanamo asani, **‘Igumo ʊnung to iyoyou nenyi.’**

10 Apya sini nyi baraa, abana yirhamɔ nyi, inyi kyany ki tiramo ka tanamo,

11 **‘Ku ukyuro apyany sini ukpin aru bi ifraa aru nɔ**

punanyi mo. Aru weini inyi kperhi nge asani igumo Unung to iyoyow nenyi.'

12 Iku tani nyi unung ukyerhe uring Unung nu pri nu ukung okwo Isodm ni apya dang.

*Apya sini tirimɔ uyirha
(Imat 11:20-24)*

13 "Okwo ne nyi aru Ikorazin!, Okwo ne nyi aru Ibasaida!, Ana akyusani, uma ujijire men asi bidɔ nyi ni asamo bi Itaya kani Isidon. Uwruwro anakyu shere eteting nge a shere uya nge, akiki bi bung, ɔsomo uma ukrukru azara utong bi inamamo.

14 Inu pri Itaya kani Isidon unung ukyerhe uring ne nyi.

15 Inyi ari Ikafarnahum inyi kung anu shwe nyi kya ayaya?. O-o, anu fen nyi kya apya ering.*

16 "Aru sini aba kuny akum, aru sini aba tiraa nyi, atira eme, aru sini aba tiraa emye atira aru sini atumim."

Ujuro isitensara ni apari

17 Ekari aru isitensara ni apari juri ni ume, kasu sani, "Ete ni, ushari sa kung aru, aru ba yirhi utowanw."

18 Iyesu kasani omoni, "**Iri Ishari kpi kani iyeyerhi ni ba ayaya.**

19 Rong!, Imany ikru utɛɛ Iyow kani Inang kukum, ka manyi ikru kukum bayi aru sini ana waamo nyi,

bai rima sini inu rany inama.

20 Inyi bekya eme asani ering eteting kuniny inyi ba waa ume, inyi me asani ɔwɔɔ utuwany ba yaya."

*Iyesu tiri ni ofofuru
(Imat 11:25-27; 13:16,17)*

21 Ba kywa dang Iyesu ka tire ni eme bi idɔ uring ushisha, aka sani, "**Ekperim, Ete arayaya kani eyesing! Isanw ija kii ɔsɔ erɛsɛr kani aru kperhi uring nge ni umamen ka ba eyen ɔno ajajirhi. E, kanawo, ekperim uwaanwu wurha.**

22 "Ekperim mam ikukin. Ba aru sini ekperhi ɔno sai Ekperi. Kanawo baa aru sini ekperhi Ekperi nge sai ɔno aru sini ɔno bo yoro ni nge anu yen nge Ekperi."

23 Iyesu katere eberi ɔno umer nge ɔsɔsɔ kani, "**Onuo adaduma aru sini erii imisini inyi rong.**

24 Itana inyi asani, aru pere onuo Unung kani ogumo napany awa urong imisini inyi rong onoromo, awa ukung imisini inyi kung ene pen mo ukung."

*Ushosho ari Isamariya
sini asi ididima*

25 Upyu unung avuwa umer ogro Imusa shini awa marhi Iyesu nge. Oko gyurho, "Avuwa, ikimoyo inisa ka pen ofo ushishaa?"

26 Iyesu ko gyurho nge, "**Ikimo iring (ogro) Unung peri? Ukperhi nge nenyee wo?"**

* 10:15 10:15 Owro aru ukpo wura

27 Ekəri orokru ko yoro kasani owori bidɔɔ iring Unung kasani “Waa Etenw kəni Unung nwu, ni kukum ikywinw, ni kukum Ipanw, ni kukum ikru, kəni kukum ɔwɔɔfonw”, ‘Ka waa ari yoyou ni unwɔ kəni sini ɔwei ukanw ni.”

28 Iyesu ko yoro nge kasani, “**Upere namer. Kya ya sakəna uni gya.**”

29 Ekəri avuwa umer ogro Imusa ka waa ukurho ukaa, ka gyurho Iyesu asani, “Iyaa ni ari iyoyow ni emye?”

30 Iyesu ko yoro nge ka sani, “**Upyu unung opyo orokru ku kyeng asu tashuro nge bai Urushe-lima kekyaa Ijeriko, aka kpaa ba avu eyi utira. Oko woro nge ɔuma nge, aka kraa otow upere, ka kyamo ni ikpara nge.**”

31 **Anakywa naji ipyoo ogoku ubyen Unung kasu kyeng bi utira dang, ko rong orokru yari aka buban nge kyaa.**

32 **Kənawo opyo eyeri Ilevi bi ko bo roo ka buban akpin utira kyaa kaa.**

33 **Ipyii Isamariya ni bo kyoro nge, ka ba rong orokru sini eyi krie ayari aka kung okwoo.**

34 **Aka kya ka puna nge onuru ka saa enye nge ka saa asira nge, ko lorho nge ni utugbe. Ka shwe nge a saa bayi Ijaki aya ma opyoo aru bi una ushuro ekyeng aki asu roo nge.**

35 **Uwunikyaa akaba ma ekəri aru una ushuro ekyeng udinari †kani engɛɛ ni ro nge imi sini ube pere nge ini ba kpuranw ibɔɔɔ.**

36 **“Bidɔɔ arataru men, bidɔɔ ikywinw, iyaa epri ni iyoyow ni aru sini akpi ba avu eyi utira?”**

37 Ekəri avuwa umer ogro ko yoro ka sani, “Aru sini akung okwo.”

Iyesu kasani engɛɛ ni, “**Kya ya sa kəna kanw.**”

Iyesu kii awraa owro Imeri kani Imata

38 Sini Iyesu mo kəni aru kro nge aku kyeng kyamo Urushelima aka fwa anapyang, opyo erere sini ayirhi ɔtuwa nge ni Imata aka yirha nge bi idɔɔ unaa.

39 Ani ɔforɔ nge sini ayirhi nge ni Imeri aru sini akiki bi ikwo ifraa Ete asu kung umer nge.

40 Imata kasu shishishii ukyene umura, aka ba owro Iyesu kasani engɛɛ ni, “Ete unorong sini ɔforɔm sherim eyeyim iku sa utina? Tana nge aba sham nge!”

41 Ete ko yoro nge ka sani, “Imata, Imata,” **“Ikywinw burayo uku kung anang ni ɔuma napany.**

42 **Ima iying yo ini ididima, Imeri karha woro imasini ipri ni idima, imi sini ba aru sini anu karha nge bavuo.”**

11

*Iyesu mer Ono umer nge
sini anu usorho Unung
(Imat 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Upyu unung Iyesu ku sorho Unung bi opyo owro. Sini ekywere, opyo aru bi idoo Ono umer nge ka sani engge ni, "Ete, mer aru sini aru nu sorho Unung kani sini Iyohana mer Ono umer nge ni."

² Iyesu ka sani moni, "Inyi bawaw usorho Unung, inyi sorho kan:

" 'Ekperi,*

she aru nge aru do Utowanw,
aki igumo nwu ba.†

³ Maru umura sini aru wei ku kina unung

⁴ puna aru uyaru nge,
kani sini aru se puna aru uyaru ni.

Bekya kong aru kya iberi umarha.‡ "

⁵ Iyesu ka sani omoni, "Asani araru bi idoo nyi ani orokoro nge, aka kya eberi nge ni abarating ating, ka sani engge ni, 'Orokyorom, mam uta umura nge,

⁶ ima orokyorom sini okuni baa okyoro, uwe isam imisini ini maa aki ara.'

⁷ Ekari orokyoronw bai ididang ka sani, 'Bekya ewurem. Akarha afra onogro, imye kani onom aru karha yarimo, ina

bram ushine amanw irir-ima.'

⁸ Isini enyi ni abadana su shine nge amanw umura, bekai sini inyi ni oroky-oromo, yip bekai usang uwanw uko sunonwuo ukwuna onogro nagang anu shine amanw amarha ima sini uwei.

⁹ "Kanawo itanany: Inyi gyurho kii anu many; Inyi waa Inyi nu pen; Inyi kwuna onogro anu yee nyi.

¹⁰ Kii kukum aru sini obo gyurho anu yirha. Aru sini aba waa anu pen. Kanawo aru sini aba kuna onogro anu yee nge.

¹¹ "Akina ekperi nge bi idoo nyi, Onoo bo gyurho nge Itofuru, aka ma Iyowshi uka Itofuru?

¹² Kii obo gyurho nge Ikpa, aka maa Inang?

¹³ Iboshoo inyi, ereteting kperhi uma Onony iima igigyang nge, ka parha eshe Ekperi nyi kya ayaya anu ma kukum aru sini osorhi nge Ering Ushisha!"

Iyesu kani Ibeelzebul

(Imat 12:22-30; Imark 3:20-27)

¹⁴ Upyu unung sini Iyesu ku yeri ishari bi idoo orokru sini anabraa upya onuo. Ni sini ekari ishari kuniyo, ekari orokru sini anabraa upya onuo, kasu kapyia onuo, ekari ushi orokru ka jijire.

¹⁵ Yip opyo arumo kasani, "Brubru aku yeri ushari.

* 11:2 11:2Ipyo iworo wori ni ekperi aru ayaya † 11:2 11:2Ipyo iworo wori ni. Uwaa nwu shoo bi eyesing kinisi ini bimn ayaya ni ‡ 11:4 11:4Ipyo iworo wori ni. Yip woro aru bi avu ishari § 11:11 11:11 Upyu uworo sini: Utari bi uka ikyye

Epen ikru ba eberi Ibelzebul, ogumo ushari."

¹⁶ Opyo aru ka waa umarha Iyesu nge, oko gyurho nge ani eyenmo upe iririma ba ayaya.

¹⁷ Iyesu kperhi uworo ofomo nge, aka sa ni omoni: "Igumo sini orokru ku pya okoo ni ipyoo inasu derheyo nge, kanawo una sini ukong oko ni ukawo inu sarhayo.

¹⁸ Ishari bating ite ni ukaa anu sane nye igumo nge kating? Igyurhiny kan, bekai sini inyi kpatri asani iku yeri ushari ni ikru Ibelzebul yo.

¹⁹ Nechiyen ibeyeri ushari ni ikru Ibelzebul, aru kro nyi nge ku yerimo ni ikru iyangyo? Iboshoo kanawo omomo anushoo aru kyerehe uring nyi.

²⁰ Yip iboshoo iku yeri ushari ni ikru Unung yo, Igumo Unung ba bi idoo nyi wurha.

²¹ "Akywa sini arikru, ani uma uraa nge ne terh, asusha unaa umaa ni bi uyari ikywi.

²² Yip ikpara sini aru sini epri nge ni ikru be shine okoo ne nge, eyen nge ikru, anu karha nge uma uraa sini atirikywi nge aka kaa ukaadima nge.

²³ "Aru sini asaa kani emye nge ating ite ni emye, aru sini asaa sutuno kani emye nge, aru sarha nge.

²⁴ "Ikpara sini ering ishari bo kuno nge bi idoo orokru, ese kya eberi

akwakwuru uwaa owro uwuro, abana pen nge, akan sani, 'Inu juro kyam una sini isheri nge.'

²⁵ Ni sini obo juro anu darha eyerehe ekari una napurhi okyowo nemer.

²⁶ Ikpara dang anu juro kya aya barha ering ushari eten sara sini epri nge ni eteting aka raa akiki burha. Ukiki ekari orokru bi ikpara dang ka burawo epri umi itee."

²⁷ Ikpara sini Iyesu naya utana uring men opyo erere ka ta onuo bai idoo ushi orokru, "Unung ta akwa sini ebyerinw, eprinw onuo adaduma."

²⁸ Iyesu ko yoro nge asani, "Unung pri ni uta aru sini akung irhing nge asu utina niyo onuo adaduma."

*Upe Ijona
(Imat 12:38-42)*

²⁹ Ni sini ekari eshi orokru ku fono, Iyesu ka sani, "Orokru ipyoo yen ni eteting. Ewei ni eyenmo upe, yip imi sini Inushoo uyenmo iyoyoo ini upe Ijona.

³⁰ Kii kani sini Ijona ni upewo eberi ari Inineva ni, kanawo ono orokru nushoo upewo eberi ipyoyen.

³¹ Unung ukyerhe uring, Ogumo erere ibung Isheba anu titing burha kani orokru ipyoyen nge eyen mo ni imi sini akusa isayo igyang. Bekai sini abii bai akurha eyesing kya ki ikakarha ukung ukperhi Ogumo Isolomon.

Nechiyen opyo aru sini ipri Isolomon nge we ani ben.

³² **Unung ukyerhe uring ari Inineva nu ting eyen mo ni imi sini akusa isai igyang, kii eshere uya nge akywa sini Ijona tanimo irhing Unung. Uwe nechiyen aru sini epri Ijona nge we.**

Umer bekai uyen kani eting (Imat 5:15; 6:22-23)

³³ **"Araru nasu taa uyen oko kyowo bi owro sini osusi. Araru nasu taa uyen afraawo ni isong. Anu kyowo bi owro ukyo uyen sini aru keba nu ru uyen.**

³⁴ **Ikranwyo inu uyen inamanw. Ikranw boshoo ikru*Inamanw kukum nu tire ni uyen. Yip iba sayo ikru inamanw kayo inu tire ne eting.**

³⁵ **Sa sini uyen ushoo bidoonwu naw terewo os-hoo eting.**

³⁶ **Boshoo inamanw kukum itiri ni uyen, eting neshiyo nge bi irisha, inamanw nu tire ni uyen kani sini uyen se ta bayanw ni."**

Ima okwoo ni Afarisiya kani avuwa umer ogro Imusa (Imat 23:1-36; Imark 12:38-40)

³⁷ **Ni sini Iyesu kyweri upya onuo, opyo Afarisi kayirha nge ura umura bidoo unaa; aka kya aya kiki kani omoo bi owro ura umura.**

³⁸ **Yip ekari Afarisi kajjire ni sini orii Iyesu rii umura baa ukurho ivu.**

³⁹ **Ikpara dang Ete ka sani engae ni, "Inyi Afarisiya dirhi ni utumo osong kani isong, yip idoo nyi tiri ni uwaa ikywi kani eteting.**

⁴⁰ **Inyi obobo orokru! Sii Unung nge ekyeni esing ojo kani idoo?**

⁴¹ **Yip inyi ma aru sini ewei ni ikywi iying imi sini inyi niyo, ikpara dang ikukying nusany napupurhi.**

⁴² **"Yip okwo nenyi Afarisiya, kii inyi mi Unung nge ima iying bi idoo atarhi bai idoo ani uma ajajirhi sini inyi se pen kani ayaa ukyene umura umu sini inyi wrini, yip inyi kata utumo ni iring ubrubru adarhi uwaa Unung. Imi sini inyi tani usaye bai itee ojo dirha usa uman.**

⁴³ **"Okwo nenyi Afarisiya, kii inyi pri ni uwaa owro ukiki omomoru bi owro utuno Ayaudiya, awaani orokru fony, ufo umomoru bi ize.**

⁴⁴ **"Okwo nenyi, kii inyi ni kani ogron sini ana tamo upe nge ni, orokru kasu kyeng bayaa baw kperhi."**

⁴⁵ **Opyo avuwa bi idoo avuwa ukperhi ogro, ko yoro Iyesu nge asani, "Avuwa, utira aru bi ikpara sini uku pere uring men."**

⁴⁶ **Iyesu ko yoro, "Inyi avuwa ukperhi ogro, okwo ne nyi kany, kii inyi so lorho orokru ikpara uma sini anabramo ukong,**

* 11:34 11:34 Ikru bi Igreek ben yen uma uuma

inyi ukarha ikywiny inyi natany mo ani ivu nge.

47 “Okwo ne inyi, kii inyi vuri aru pere onuo Unung ogron. Aru sini ekperi nyi mo epyerhimo.

48 Kənawo inyi yen asani inyi yoro ni imisini ekperi nyi si. Epyerhi atina Unung inyi ka vura mo ogron.

49 Bekai kənawo, Unung bidɔɔ ukperhi nge aka sani, ‘Ini tumamo ni aru tana onuo Unung kəni ɔɔ umer ami sini opyo aru bi idɔɔmo anu perhemɔ ama opyo arumɔ igara.’

50 Kənawo eyi kukum aru pere onuo Unung sini epyerhimo wro bai ikpa eyesing, nu shoo baya orokru ipyoyen,

51 bai eyi Abila kya ki eyi Izakariya, aru sini eperi nge ba para unara kəni una Unung. Iku tanany ubrubru, anu waa eyimo kukum bavu ipyoyen.

52 “Okwo ne nyi avuwa ukperhi ogro, kii inyi karha akpara umu yee ukperhi nge. Inyi ikywiny na raa nyi akarha arusu raa nge.”

53 Ikpara sini Iyesu kuni nge esing ekəri Afarisi kəni avuwa umer ogro Imusa kasu tana uring ubibi bi ikywie ni ubura ikywi kasu waa nge ni ogyurho uring adedei,

54 asu sha uwaa ukpin nge ni iririma sini anushe upere.

12

Ukwəna bekai aru upre eteting

(Imat 10:26-27)

1 Ni sini, eshi orokru ususong tuni, asu tee opyoomo, Iyesu kasu pere ni ɔɔ umer nge noru, aka sa nɔmɔni, **“Inyi sa noshong ni edei umer upre eteting Afarisiya use sa orokru ibobomo wurha.**

2 Akywa yeba amu sini iririma sini afrii anu yee yo, imi sini ini ususo anu kperhi yoo.

3 Kukimo inyi bepere bidɔɔ eting anu kuyo bidɔɔ uyen, imisini inyi bepere iwerhiwe bi ikuu idang anu tanayo ayaya kyaya usoro uboru aki orokru kukum kuwa.

Aru sini anu kung irung nge

(Imat 10:28-31)

4 “Iku tanany, oroky-
orom, inyi bekya kung
irung aru sini anu Peri
inamany, bi ukywere
anabramo usany iririma.

5 Ting itananyi aru sini
inyi nu kung irung nge;
Inyi kung irung aru sini,
abakyu pereny ani ikru
fennyi nge kidɔɔ igara ura.
Iringyo itaniny, inyi kung
irung nge.

6 Sa ɔɔ ugyurhu ɔtong
mo ese gbuna ikiri ufe
upari? Ni kəna Unung sene
yuro nge ni ereyingmo.

7 Ko ufurhi ikywiny
Unung kperhi uremɔ nge.

Bekya kung irung; Imoriny pri imu ushi ɔno ugyurhu.

Utana opyoo aru iring Unung

(Imat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Itanany ubrubruwɔɔ, aru sini anuting bi ite orokru a sani ingɛɛ ni aru kroo mi nɛɛ, Imye ɔno Orokru Inutana bi ite Atina Unung ni ani aru kroo mi nɛɛ.

9 Yip aru sini aba tiraa nɛɛ emye bi ite orokru, anu tiramo nɛɛ bi ite atina Unung.

10 Kɛnawo aru sini ebɛpɛrɛ iring ibibi bi ikywi ɔno Orokru anu puna nɛɛ uyaa nɛɛ, yip aru sini aba tana iring ibibi bi ikywi Ering Ushisha anasu punamɔ nɛɛ uyaa nɛɛ.

11 “Akywa sini orokru bokong nyi ba owro utuno Ayaudiya, kɛni eberi aru kyerhe uring adarha ari igumo bekya wure ũkanw ni imisini unu yoromo kɛni imisini unu tanamo,

12 kii bakwya dang Er-ing Ushisha nu mer nwu imasini unutana.”

Ushoshoo obobo ari ima avu

13 Opyoo aru bi idɔɔ ushi orokru ka sani engɛɛ ni, “Avuwa, tana arupyam akaa ũma ekperi aru sini okpue amam umye.”

14 Iyesu ko yoro nɛɛ, “Orokyoro, iyaa mim ushoo aru kyerhe uring, kii iyaa mim apara ũkaa nyi edei imayen?”

15 Aka sanomoni, “Inyi sa noshong asha ũkany ni ko kina dɛi ũwaa ikywi, kii ofony si ũma sini inyi tuni moo uni ushony ba.”

16 Aka tanamo ushoshoo wen ka sani: “Abya opyo orokru shuri ikiri nɛgbɛn.

17 Oko wɔɔ ofo aka sani ũkaa ni, ‘Ikimoyo inisa? Isam ni owro ɔgrɔɔ sini inukyo ũmam nɛɛ.’

18 “Ikpara dang aka sani, ‘Imi sini ini saye, ini verhe ɔfɔm nɛɛ aka vura ɔkɔkɔ, upurhawɔ inukyo ũmɔram kɛni ũma ududumam nɛɛ.

19 Akasa ni ipam ni, “Ini akai ũmura nɛɛ, yarinw ɛnyɛɛ napany, kpara noshong, asu ra, asu sa, asu kung ididima ũkanw.”

20 “Yip Unung ka sani engɛɛ ni, ‘Unwɔɔ obobo! Ni eting yen anu waa ofonw. Nechiyen ũma sini utuni nu shoo umu iyaa?’

21 “Kɛnawo ushoo aru sini okywi ũkamɔ ũma be eyesing, yip oshoo ara ayarha bi ite Unung.”

Bekya wure ũkanw (Imat 6:25-34)

22 Ikpara dang Iyesu ka sani ɔno ũmer nɛɛ ni: “Ŭwɔwɔ Itaniny, inyi bekya wure ni ũkikiny, imi sini inyi nura kɛni imi sini inyi nu sɔmɔ bi inamanyi.

23 Kii ũfennyi pri imura, inamanyi kayo ipri ũma ũsɔmɔ.

24 Inyi rong ɔnoɔnung. Ana puramɔ ana kanamɔ,

asamɔ ni iboru ukyo umura nge, asamɔ ni ofo nge: yip Unung kupirimo. Inyi ne pri nyi ononung ni imimoru?

²⁵ Iyaa bidɔɔ nyi bidɔɔ uwure nge anushu sai itomɔ akywa iying nge bi ufer nge?

²⁶ Bushoo inyi nabrany usa animawen, ikisi inyi ku wure ukany ni uparha she uma?

²⁷ "Inyi rong sini ufurho orumo se merɛ. Ana sirhamɔ itina ene kyen-emo umusomɔ. Yip iku tananyi, ogumo Isolomon kani imumoru akai umaa dang nge, ese somɔ nge edei uma usomɔ ududuma kani ereying bidɔɔ ufurho men ni.

²⁸ Uboshoo kanawo Unung se sorɔ ubung orumo, sini uniben echiyɛ, ikywa akwunamo kidɔɔ ura, anu sane nyee ene pri nge ni usorɔ nyi uma? Inyi aru larha uyoro!

²⁹ Bi kana bekya wure ukany ni imisini inyi nura kani imisini inyi nusa inyi bekya wure ukany niyɔ.

³⁰ Kii aru sini enekperhimo Unung bi eyesing mɔ ese su worɔ ofo uma men. Ekperiny yoo asani inyi wei uma men.

³¹ Inyi ti uwaa igumo Unung bi ite, kii Unung nu many kukum uma men.

Utuno ukaadima kya ayaya

(Imat 6:19-21)

³² "Inyi bekya kung irung, ene eshi arukroo

mi nge, kii Ekperi nyi kunegben ni umany ekari igumo.

³³ Inyi gbuna ukaadumanyi nge akaa ara ayarha. Ekyene ukany ipa ufe sini inasu korɔyo, ko asani iburayo. Inyi kyo uka aduma nyi kya ayaya umisini unasu kywerɛwo, owro sini eyi neke baa uyurho adarha nge iyi nasu rayo.

³⁴ Kii owroo sini ukaadumanw nuwo bi upurhawɔ ikywinw nuwo adarha nge.

Kyene ukikiny asu sha ukyeba Ete

(Imat 24:45-51)

³⁵ "Somɔ uma utina, eshere ifitilany isura ura,

³⁶ kani orokru sini akusha Ete sorɔ baa owri ipara ubara, kii ikpara sini abakyuba aba kuna ogro, anu yee nge ogro bakywakywa dang.

³⁷ Agara sini Ete unamo darhimɔ akusha ukye baa, nukung ididima. Iku tanany ubrubruwɔ arite nu somo uma uwaa usa utina, anu sa agara kiki aka ba mamɔ umura.

³⁸ Agara sini aku sha dang anu me, bodoshoo ni abarating etingyo kii uba uyere itikywa.

³⁹ Inyi kperhi irhing yen nge, asani ari una nu kperhi ikpara sini eyi kyeba unaa anau shere nge aki everhe nge una araa.

⁴⁰ Itɔɔyo inyi ukany nu kyene ukikiny, kii imye Ono orokru kyeba bakywa

sini inyi ne kperhiny ni ekye ba."

Agara sini anu tiri ikywi ne nge

(Imat 24:45-51)

⁴¹ Ibitrus ko gyurho nge asani, "Ete, uku tana arumo ɔɔ umer nwu ushoshoo wen, Kii kukum orokrumo?"

⁴² Ete ko yoro asani, "Nechiyen iyaa ni arite atina aru uyen ubrubru kani eser nge, sini ete una nu shere ufe umura agara nge bavuo amamo bidoo kywa?"

⁴³ Agara dang sini ete unaa bosoo anu darha nge asa utina nge neghen, anu kung ididima.

⁴⁴ Itaniny ubrubruwaa, aritee nu shere uma unaa kukum bavuo.

⁴⁵ Ikpara sani ekari agara ka kpara bidoo ikywi a sani, 'Ete unam yo otuturo nge,' Ikpara dang aka kpin ukra uparha eshe agara ererime kani agara erere, kasu ra kani usa avuvuna.

⁴⁶ Ete una agara dang keba unung sini onokyoo ni ekye ba kani akywa sini ene kperhi nge. Anu kyerhe nge owowurhu emurhe nge ki eberi aru usang uma ubrubru.

⁴⁷ "Agara dang sini ekperhi imisini ete una wei ngeni aka tira nge ukene ukiki, a tira nge usa imisini ete una wei nukung uta uturu ededei.

⁴⁸ Yip agara sini enekperhi nge imisini ete una wei, akasu sa imisini

imaa ukra anutaa uturu naji. Aru sini Unung mie napany, anuwaa asani asaa utina napany, aru sini amie epri napany, Unung nuwaa ni asaa utina epri napany.

Itina Unung nu ku ubana ba

(Imat 10:34-36)

⁴⁹ "Ibii uturo urawo bi eyesing, asani uwaa miwo una kyusu yirha.

⁵⁰ Ini igara ibaptisma ibibi nge bi item, kani uwure nagang ke kya akywa sini inu tire.

⁵¹ Inyi ku woro ofo ni iku uyari ikywi ba be eyesing? Isayo kana, iku tananyi, iku ubanawo ba

⁵² Bai ukaimen orokru nu shoo otong bi unamo anu bana ating ite ni opyo, ara taru nu ting ite ni ara pari. Ara pari ni ting ite ni ara taru.

⁵³ Anu bana, ekperi nuting ite ni ɔɔ, ɔɔ nu ting ite ni ekperie akwa nuting ite ni ɔɔɔ, ɔɔ nuting ite ni akwaa, akwekyerhe nuting ite ni abara nge, abara nu ting ite ni akwekyerhe nge."

Ukperhi Akywa

(Imat 16:2,3; 5:25,26)

⁵⁴ Iyesu ka sani ekari ushi orokru ni, "Inyi bakyu rong umung kutuno bi ure bakywakywa dang inyi kan sani, 'Avra nu kpaa,' akan kpaa.

⁵⁵ Akywa sini uwroo ba pya baa ata, inyi kan sani, 'anu sa upara,' akan sa.

⁵⁶ Inyi aru pre eteting! Inyi kperhi sini inyi nupere ushoo eyesing nge kani ayaya ayarhi imung. Anu sane nyee inyi ne kperhiny sini inyi nupere enyen akywa amukai men?

⁵⁷ "Ikisi inyi nabrany ukywa imisini inemer nivuny?

⁵⁸ Ikpara sini inyi basu kyeng kyany eberi aru kyerhe uring kani es-huwenw. Sunonwoo sini inyi nukyene uwure nyi kani engge bi utira karha okyowonw kyekya ite aru kyerhe uring. Aru kyerhe uring kya naanwu bavu arite aranishi, arite aranishi ke lorhonw efen nwu ki uboru eting.

⁵⁹ Iku tananw unu kpura ikiri ufe napupurhi ko shoo nukuno."

13

Inyi shere uya nge

¹ Ba akywa dang aru sini ani burha aka tani Iyesu nge asani Ibilatus karha akyu ma apara epere opyo orokru ari Igalili akywa sini aku ma ikara be ubyen Unung.

² Iyesu ka yoromo ka sani, "Inyi ku woro ofo asani ari Igalili men epri orokru kukum ni uyawo usi aku kung igara kan?

³ Iku tanany, isayo kana! Inyi bana shereny uyaa okroo Unung nge, inyi kany inyi nu kpoony kukumnyi.

⁴ Inyi dirha ni ari atarhi ni ochupari sini igren Isiliyom kpai bayamo

eperhemo inyi ku woro ofo ni epri arushoo bidoo Urushelima ni uyawo?

⁵ Iku tanany, isayo kana! Inyi bana shereny uyany nge okro Unung nge inyi kany inyi nukpoony kukumnyi."

Ushosho ushi uwe sini uno sumowo

⁶ Iyesu ka tanamo ushosho wen asani, "Opyoo aru puri ushi uwee bidoo ovroo upyunung aka kyu ukarha osumo nge ekene pen nge iririma.

⁷ Aka sani aru sini aku shaa ekari ovro nge ni, 'Enyee ataru me nechiyen sini iku ber uwaa usumo ushi uwee wen ise pen mi iririma. Kpawo efen bi ibung ikisi unura owro nge kakawe?'

⁸ "Ekari aru sini aku shaa ovro nge kasani, 'Ete, sherewo enyee eying inu tai ibung ekakari asa ibung inaa nge.

⁹ Ubo sumo enyee ukeba, negben! Ubono sumowo ikpara dang aka kpawo efen.'"

Iyesu mi erere ikru awri uwuro Ayahudiya

¹⁰ Opyo awri uwuro Ayaudiya sini Iyesu ku mer bi owro utuno Ayaudiya.

¹¹ Opyo erere nuo bi upurhan sini ering ushari sie ogoru enyee atarhi ni ochupari. Ogomo nge sini ana bra ushine anaa itituku.

¹² Akywa sini Iyesu rie, aka yirha nge keba ka sani nge ni,

“Erere, eshirenw bai udu-monw.”

¹³ Aka sai ivu ba yaa, ba kywakywa dang aka naa itituku ko dɔɔ Unung nge.

¹⁴ Orokru sini engɛɛ ni arite owro utuno ayahudiya ka kung anang nge nagang kii Iyesu mi ikru unung uwuro Ayaudiya. Aka sani orokru ni, “Awri eten nuwo amu utuna! Inyi ba ebe pen ikru ba awri dang, Inyi ba kya ba awri uwuro Ayahudiya.”

¹⁵ Ete ka yoro nge ni, **“Inyi aru pre eteting! Kukum-nyi sene sherenyi inaanyi kani ijaki owro upyerhemo awri uwuro Ayaudiya aya mayo omung?”**

¹⁶ Erere wen ni ɔɔ Ibrahim nge, aru sini ishari lorhi nge enyɛɛ atarhi ni ochupari me, isayo idima amaa ikru awri uwuro Ayaudiya?”

¹⁷ Ni sini Iyesu peri kana, kukum aru sini ana waa mo nge ka kung uwaa, uparha eshe orokru kasu me ni uma ukuko sini akusa.

Ushosho ikiri Imusta

(Imat 13:31-32; Imark 4:30-32)

¹⁸ Iyesu ko gyurho asani, **“Igumo Unung ni shoo ne nyee wo? Ini marha yo ni ikimoyo?”**

¹⁹ **Ini kani ikiri imusta ni, sini orokru kpari aya pura bidɔɔ ɔvroo. Ikɛ mɛɛ ko shoo ushi ɔɔnɔnung ayaya kata iburu ba anang nge.”**

Ushosho Eɛɛɛ ofuru
(Imat 13:33)

²⁰ Iyesu kojo sani, **“Ini marha igumo Unung ni ikying?”**

²¹ **Ini kani eɛɛɛ ofuru sini erere kpari kɛɛɛ ubre isong umara utaru uka kpin eɛɛɛ ofuru kukum ka fuwa.”**

ɔgrɔ ushwirh

(Imat 7:13-14,21-23)

²² Akywa sini Iyesu kusu kyeng kyaa Urushelima, aka su mer orokru bidɔɔ apya kani ipyang.

²³ Opyo aru ko gyurho engɛɛ ni, “Ete, orokru sini anu pen ugya asamo ɔgrɔɔ?”

Iyesu ko yoromo ka sani,

²⁴ **“Inyi somo ising nge araa bi ɔgrɔ ushwirh, kii orokru napany nu waa uraa bidɔɔ anasu bramɔ.”**

²⁵ Akywa sini aru una beshine afraa ɔgrɔ, inyi bakyu su titing besing asu kuna ekari ɔgrɔ asu sani, **‘Ete, furɔ aru ɔgrɔ.’**

“Yip anu yorony asani, ‘Inekperhim monyi ko owro sini inyi kuni nge.’

²⁶ **“Akywa dang inyi nu sani, ‘Aru ra asa kani unwoo, umer aru bidɔɔ itira aru.’**

²⁷ **“Yip anu jo sane nyi ni, ‘Inekperhim inyi ko owro sini inyi kuni nge. Inyi shine ben, inyi aru eteting!’**

²⁸ **“Utei nuwo kani uraa ere, ba akywa sini inyi borong Ibrahim nge kani Ishaku kadarha Iyakubu kani opyo aru pere onuo Unung. Bidɔɔ Igumo**

Unung, yip anu inyi kunany besing.

²⁹ **Orokru nu kuno bei ipara kani isha aya, kani isha ure, kani isha ata aba akiki urumura ipara bidoo Igumo Unung.**

³⁰ **Uwe aru sini ani bi utumo anu bamo ite, aru sini anu bi ite anu juro kyamo utumo."**

Iyesu ka kung okwo Urushilima (Imat 23:37-39)

³¹ **Akywa dang opyo Afarisiya abi uwroo Iyesu ka sani engae ni, "Shere upen nge kii Ihiridus kuwaa uperenw."**

³² **Iyesu ka sa nomoni, "Inyi kya sani ava orumo dang ni, 'Iku kurho ushari ama orokru iku echiye kani ikywa. Ba awri uman ataru inu kweri utinam.'**

³³ **Bikan itoooyo ishoo mi nge ni utinam echiye kani ikywa adarha edere, kii isayo igyang aru pere onuo Unung kpoo bi orowro sai bi Urushelima!**

³⁴ **"Urushelima, Urushelima, inyi aru pyerhe aru pere onuo Unung ata aru sini atumi mo eberiny ni atari, ni imerhime iwaa utuno onony eberi eying, kani sini akwa onung so tuno onong aframo ni ushong ni, yip inyi no yorony emye.**

³⁵ **Nechiyen una utunony to ovro. Iku tanany ubrubru ni inyi no oyorony emye sai inyi ba sani,**

'Unung ta aru sini abi bidoo utowa Ete onuo adaduma.'*"

14

Iyesu mi aru sini arie iku unung uwuro Ayahudiya

¹ **Upyu unung uwuro Ayaudiya sini Iyesu kii ura umura bi idoo una opyo oromomoru Afarisiya, ikuyang kasu kong Iyesu Ikra.**

² **Opyo aru sini ivu adarhi Ifraa nge murhi kaba bi ite Iyesu.**

³ **Iyesu ko gyurho ekari Afarisiya kani avowa ogro Imusa, "Ogro mi apara ni ama iku awri uwuro Ayaudiya?"**

⁴ **Yip aka shywimo nge na kprukpring, ikpara dang Iyesu ka pyaa amaa iku kasani engae ni akyaa.**

⁵ **Ka kwere Iyesu ka gyurho ekari orokru asani, "Araruny boshoo ni onong ko inaa imu sini ikpii bi idoo igara unung uwuro Ayaudiya inyi nasu worony nge ba kywakywa dang?"**

⁶ **Akana bramo uyoro nge.**

Iyesu mer sini unu kpara ukanw ne kwerh

⁷ **Nisini Iyesu rii ekyeng sini abarhimo, ikuyang kuworo owro ukiki oromomoru. Aka tana mo ushoshon wen:**

⁸ **"Akywa sini araru ba barhanw ura umura ipara ubaraa bekya ya kiki bi owro oromomoru, inu she ushoo asani abarhi**

opyo aru sini eprinw ni imimoru,

⁹ Ekəri aru sini abarhiny anu ba asani onwo ni, 'Ushine ama orokru wen owro ukiki.' Ikpara dang, unu kung uwaa aya kiki bi utumo.

¹⁰ Kənawo aba barhanw, kya ya kiki bi utumo, kii aru sini abarhiny ba ba anu sani onwo ni, 'Orokyoro, shine ba bi owro agyagyang.' Kina nu manw imumoru bi ite uparha eshe ekyeng sini inyi kiki kəni omoo.

¹¹ Kii kukum aru sini aba kpara ukaa ayaya anu roo ne kwerh, aru sini aba kpara ukaa ne kwerh anu kpara nge ayaya."

¹² Iyesu ka sani aru sini a barhi nge ni, "Uba waa ubarha orokru ura umura awri ko umura ure bekya barha orokyoronw, ko arupyanw ko oforonw, ko onogronw, ko aru ufe iyoyow nu nwo. Uba sa kəna, anu shu barhanw ukamoo, akpuranw.

¹³ Uba waa ubarha orokru ura umura, ubarha ara ayarha, ogoru, aru sini anabramo ukyeng kəni ofow,

¹⁴ inyi nupen onuo adaduma. Kii edei orokru men anasubramo ukpuranw. Unung nu kpuranw unung ushine aru shoo nashisha eyesing."

*Ushosho Ipara Irire
(Imat 22:1-10)*

¹⁵ Ni sini ereying bi idoo aru sini aku ra umura kəni

engge kung kəna, akasani Iyesu ni, "Unung ta aru sini anu ra umura ipara bi idoo igumo Unung onuo adaduma."

¹⁶ Iyesu ka sani engge ni, "Opyo orokru ku tuno uma usa ipara irire akywa dang akabarha orokru napany.

¹⁷ Akywa sini ikpara ipara fwa aka tuma agara nge akywa tana aru sini abarhi mo ni, 'Inyi ba kii ekywere ukene umura.'

¹⁸ "Ekyeng sini abarhi mo kukummo eye ying ka su tana nge imisini isi imo nasu bamo ba. Ari itite ka sani, 'Ingge rei owro, itooyo ingge ye pyerhe yo orong. Iku sorhonw kparam afraa nge.'

¹⁹ "Opyo aru kasani, 'Irei inaa utina atarhi iwa kyam umarhayo wo we. Iku sorhonw kparam afraa nge.'

²⁰ "Kənawo opyo aru kaa, ka sani, 'Ikpari ubara wo we kaimen inabram uba ba.'

²¹ "Ekəri agara ko juro baa aba atana Ete unaa sini imosi. Ete una ka ta anang, kasani agara nge ni, 'Kya na gbrugbram ekyeng bi ututura kəni ususoo apya, ayirha ara ayarha, ogoru kəni ofow adarha aru sini ana bramo ukyeng.'

²² "Agara ka sani, 'Ete, imisini utani ni aru sa aru sayo, yip owro shushoo.'

²³ "Ete una ka sani agara nge ni, 'Kuno akywa bidoo itira kəni idoo apya asa

orokru ni aba, aki unam tire.

²⁴ **Itanany, ko ereying sini a barhi nge anasu rene nge umura iparam.' "**

*Ura Ukro Iyesu Ngee
(Imat 10:37-38)*

²⁵ Ushi orokru napany aku kyeng kani Iyesu, ekə tere ka sani omoni:

²⁶ **"Arū sini eye ba eberim kana tira nge ekperi nge, kani akwaa, kani onoo, kani arupyaa, kani oforo nge, adarha ikuru ukaa nge ese maa ushoo onoo umer mi nge.**

²⁷ **Kukum arū sini ana kparange agara nge okro mi nge ese maa ushoo onoo umer mi.**

²⁸ **"Asani araru bidonnyi waa vura una ayaya. Ana su kieke epyerhe orong ikimoyo ekəri una nushu ra, kii anu ni akai ufe sini unu maa uvurawoo?**

²⁹ **Kii aba nuwa atari ikpa uvura akana brayo ukywerewo kukum arū sini oborowo anu sinanw.**

³⁰ **Anu sani, 'Orokru wen ti ikpa uvura akana brayo ukywerē.'**

³¹ **"Adarha nge akina ogumo nge nu waa ukyaa uraa ni opyo ogumo. Akana kieke epyerhe kii engēē nu bra usa uraa ni arū sini ani orokru usong isipari kani engēē ari usong atarhi?**

³² **Obo orong ingēē nasu braa, anu tuma atina aya darha awan ogumo akywa sini eshishi ki ikəkarha**

ogyurho nge imusa uyari ikywi.

³³ **Kənawo, kukum arū sini abana woro nge ikywie nge ni imisini aniyoo ese maa onoo umer mi nge.**

*Unuo kani uyen
(Imat 5:13; Imark 9:50)*

³⁴ **"Unuo nu uduma, yip upupuwa nge be kywerewo anu sa nenyee ukojo sa napupuwa?**

³⁵ **Usamo ni uru utina nge bi ibung ko asa uma ufono; anu kuna anira nge.**

"Arū sini obo shoo ni atung ukung nge, akung."

15

*Ushosho Atam sini ovriyo
(Imat 18:12-14)*

¹ Upyu unung arū yirha ogon kani aruya napany kaba tuno ekəkəri Iyesu nge awa kuwo.

² Yip Afarisiya kani avuwa umer ogro Imusa kasu tana uring atata asani, "Orokru wen ku yirha aruya asu ra umura kani omoo."

³ Ikpara dang Iyesu ka tana mo ushosho wen asani:

⁴ **"Asani araruny ni Atam ukuma nge eying bi idoomo ko vroyo. Anasu shere nge uparha eshe isi echetarhi ni echetarhi bo rumo akyaa upyerhe Atam sini ovruyo keky akywa sini anu penyo?**

⁵ **Aba penyo, anu saayo baya uvu asu me**

⁶ **waa sini aba ba uduna, anu tuno orokyoro nge kani arū iyoyow ne nge katanamo ni, 'Inyi shem**

ngɛ ume; kii ipen Atam mi sini ovruyo.'

⁷ Iku tanany ushooyo wurha anu pri nu ume kya ayaya aruya eying beshere uyaa ngɛ ni ari ise echetarhi ni echetarhi aru sini akpari asani imo nashisha, ana waamɔ shere uya ngɛ.

Ushosho ufe sini uvrimo

⁸ "Ko asani erere ni ikiri ufe atarhi ngɛ uying ko vrowo ngɛ. Anasu taa uyen, eyerhe ekari una epyerhe noshong kekya akywa sini anu rowo?"

⁹ Akywa sini obo rowo, anu yirha orokyoroo kani ari iyoyow ne ngɛ kasa ni ɔmɔ ni, 'Inyi shem ngɛ ume; Kii irong ikiri ufem sini ivriwo.'

¹⁰ Iku tanany, ushooyo wurha, ima ofofuru yoo eberi atina Unung kya ayaya baya aruya eying sini eshere uya ngɛ."

Ushosho ɔno sini ovrie

¹¹ Iyesu ko suno ngɛ ni utanamɔ asani, "Opyo orokru sini ani ɔno apari ngɛ nuwo.

¹² Araji kasani ekperi ngɛ ni, 'Ekperi, mam imisini ini imye bi idɔɔ umanw.' Kɛnawo aka kaa mo umaa.

¹³ "Bidɔɔ anawri naji, arajaji ko tuno ɔuma kukum, eshere una ngɛ akyaa opyo apya ki ikakarha bi upurha wo asarhi umaa ngɛ no kukum bi ukiki sini usawɔ uduma.

¹⁴ Sini ekyweri usarha umaa ngɛ kukum, ihywung ka kpaa nagang be ekari ibung sini ɔnuo kukum. Ikpara dang ihywung ka raa nagang bi sini asaa ni imura ngɛ.

¹⁵ Uwɔwɔ aka kya aya waa utina owro opyo ɔno apya, ekari ɔno apya ka tuma ngɛ kya ɔvro aya su upiri ngɛ ugrii.

¹⁶ Akawa asani ingɛɛ na ara umura ugrii oshuro, ekene pen ngɛ aru maa iririma.

¹⁷ "Nisini ojuri baa bidɔɔ ukaa, aka sani, 'Agara aru usa utina ekperim gbrii ni umura ura aparha eshe, imye we bi upen ihywung we perem!

¹⁸ Ini shine kya eberi ekperim asani ngɛ ni: Ekperi, Iya Unung ngɛ [ara yaya] akyu uyanw.

¹⁹ Nechiyen ise mam ayirham ni ɔnɔnw; kparam kani ere ying bidɔɔ agara utinanw ni.'

²⁰ Ikpara dang ekɔ shine ko juro kya owro ekperi ngɛ.

"Yip sini eshi kikakarha ekperie ko roo akung okwo ngɛ; oko gyo atara aya kakɛn ngɛ asu upyoo igɔn.

²¹ "Ekari ɔnoɔ kasani engɛɛ ni, 'Ekperi, Iya Unung ngɛ [ara ayaya] akyu uyanw. Nechiyen ise mam ujo yirham ni ɔnɔnw.'

²² "Yip ekperi ngɛ ka sani agara ngɛ ni, 'Inyi sa nag-brugbram! Okom igbe

irirɛ ba igyigyang ɔsɔmɔ nɛɛ. Inyi sɔmɔ nɛɛ imaa ba ani ivu ɔsɔmɔ nɛɛ ataka bi ifraa.

²³ Inyi yokong ɔno inaa sini amumurhi ba aru waa. Aki aru sa ipara ara sɔma.

²⁴ Kii ɔnom wen kpoo bakywaa nɛchiyen ujo su fer; ovrie bakywa nɛchiyen epen nɛɛ.' Kɛnawo oko sunomo nɛɛ ni ipara.

²⁵ "Nisini aku sirha kɛna ɔno ɔkɔkɔng nɛɛ ni kya orumo. Akywa sini oto iyoyow ni una, aka kung ukra sɔma kɛni aya.

²⁶ Uwɔwɔ aka yirha opyo agara ogyurho nɛɛ asani, 'Ikimɔyo iku kyeng ben?'

²⁷ Ekɛri agara ka sani ɛnɛɛ ni, 'Arupyanw nɛɛ ojuro ba una, ekperinw kawa ɔno inaa erere kii ɔsɔɔ akru.'

²⁸ "Ɔno ɔkɔkɔng ka kung anang nɛɛ nagang atira nɛɛ uraa una. Ekperi nɛɛ ko kuno ba asu sɔrɔ nɛɛ.

²⁹ Yip oko yoro ekperi nɛɛ a sani, 'Rong! Kukum ɛnyɛɛ men iku sanw utina ko ni ying ise mumarham utɛɛ ogronw. Ikimoyo umim? Ko ni iying use marhanw umam ananama aki iwa ara asa ipara kɛni orokyorom.

³⁰ Uwɔɔ ni sini ɔnɔnw wen, aru sini asarhanw sɔma nɛɛ bi owro erere ukɛkɛ, ɔsɔi, ukawaa ɔno inaa erere!'

³¹ " 'Ɔnom', Ekperi nɛɛ ka sani, 'ko ikini ikpara uni

kɛni ɛmyɛɛ, kukum imisini iniyɔɔ inwɔyo.

³² Yip ini idima oshoo igyang aru si ipara asu mɛ, kii arupyanw kpoo bakywaa, nɛchiyen ani akru; ovrie, yip nɛchiyen epen nɛɛ.' "

16

Ushosho arite usang ubrubru

¹ Iyesu ka tana ɔno umer nɛɛ ushosho wen: "Opyo aru ufɛ nuwo aru sini ani arite atina nɛɛ sini aku roo sɔma nɛɛ. Yip akaba tana nɛɛ asani ekɛri agara ku sarha nɛɛ sɔma nɛɛ.

² Kɛnawo aka yirha nɛɛ ogyurho nɛɛ, 'Ikimoyo ye sini iku kung bi ikywinw? Tanam kukum sini uku kyeng ni utɔnanw, kii una su shinw arite ɔno utina nɛchiyen.'

³ "Ekɛri arite atina kasa ni ukaa ni, 'Ikimoyo ini sa nɛchiyen? Aritem waa karhami ukyeng ni utuna nɛɛ imye isam ni ikruu nagang imuwro, ojo kung uwa usɔrɔ.

⁴ Ikperhi imasini inu saa sini, akywa ukyeng ni utunam bekwyɛɛɔ, orokru nu yirham bidɔ ipyang mɔ.'

⁵ "Kɛnawo aka yirha kukum aru sini okong aru sɔna uta eyeyiny. Ko gyurho aritee, 'Nenyee wɔ ukong aritem?'

⁶ "Aka sani, 'Odum usɔng ise echetarhi umi ɛnyɛ.'

“Ekəri arite ka sani nge ni, ‘Yirha uyaa usha utanw we, kiki kaimen ɔwɔɔ ni usɔng isi inarhi ni ɔtɔng.’

7 “Ikpara dang oko gyurho aru mang pari, ‘Unwɔ kanw nenyee wo uta sini ukong?’

“ ‘Oko yoro asani, abuu ukuma uying umi ikiri ogro.’

“Ekəri arite kasani engɛɛ ni, ‘Yirha uyaa usha utanw we terewo asani usɔng isi ochupari.’

8 “Ekəri aru ufe ko dɔɔ ekəri arite atina usang ubrubrub kii eyen eser nge. Kii aru eteting men epri ni eser bi ukikimo kani opyomo ni aru uyen

9 Iku tanany, inyi sa utuna ni ukaa adumanyi umi eyesing epen ukany orokyoro, kii akywa sini ukaa adumany umi eteting ba kyu kywɛɛ wɔ, anu yirhany bi una ushishaa hayaya.

10 “Aru uyen ubrubrub bi ani ima ajaji anujo uyen ubrubrub bi ima irire, aru sang ubrubrub nge bi ima ijiji kanawo aru sang ubrubrub nge bi ima irire.

11 Kanawo inyi ba sany ni uyen ubrubrub nge bi kyeng ni ukaa adima eyesing nyi, iyaa nu yoro umany ukaa adima ubrubrub?

12 Kanawo inyi ba sany ni sa ubrubrub ni uma orokru, iyaa nu many imisini ini nyi?

13 “Baa agara sini anu sa utuna arite apari. Kii anu atira nge ere ying awaa ere ying, ko oyoro ni ere ying abyerhe ere ying. Inyi se many ukroo Unung nge awaa ufe ba kywa eying.”

14 Ekəri Afarisiya aru uwaa ufe, ka kung kukum uring men kasu sina Iyesu nge.

15 Iyesu ka sani moni, “Inyi mo inyi ni aru sini ese waa uyen orokru ni inyi na ashisha, yip Unung kperhi ikywiny nge. Imisini orokru weiyo nagang iyoyɔɔ Unung na waa nge.

16 “Ekəri ogro Imusa kani imisini aru pere onuo Unung wari yoo orokru ku sa utina nge kyeba ba akywa sini Iyohana bii. Wroo bakywa dang, aku tana iring ididima imi Igumo Unung, kukum orokru kasu somo ikywi nge kekya uraayo.

17 Inu sayo iraa nge asani eyesing kani ayaya ovroyo ni ani irhing ajaji bi idɔɔ ogro Unung nu taa ikruyo.

18 “Aru sini aba shirha eree olorho ubara esheshe erere asa uya [uya uyari ni ere araru.] Kanawo orokru sini olorhi ubara erere sini erime nge shirhi nge asa uya [uya uyari ni ere araru.]*

Ushosho aru ufe kani Ilazarus

19 “Opyo aru ufe nuwo aru usomo uma ufe

* 16:18 16:18 Uya ben yen ni uyari ni ere araru ko erime araru

ususeng aki bidɔɔ ukung ididima kukina unung.

20 Bo onuo unaa opyo aru sɔrhɔ nuu sini ayirhi utɔwa nge ni Ilazarus kukum inama nge anuru yo

21 asa waa asani engɛɛ pen umura ekəri aru ufe sini uku kyurha mo bi ibung ara. Ko ava kamo ber urene anuru nge.

22 “Akywa ka ba sini ekəri aru usɔrhɔ ko kpoo. Atina Unung ka ba kpaa nge okyo ba ikwo Ibraim kya ayaya. Ekəri aru ufe kaa ko kpoo ekə mine nge.

23 Ipa a ka kyayo owro aru ukpo akasu kung igara. Sini ani bi idɔɔ igara ekə pyerhe ayaya ko rong Ibraim nge kyaa ki ikəkarha, Kəni Ilazarus nge bi ikwo.

24 Ekəri aru ufe ka yirha nge asani, ‘Ekperi Ibraim, kung okwom atuma Ilazarus nge aki oturo ikywi ani ivu bi idɔɔ omung otomom erime nge, kii ini bi idɔɔ igara bi ura wen.’

25 “Ibraim ko yoro nge asani, ‘Ɔnɔm, dirha akywa sini uni akru beyesing uyirha uma ududuma Ilazarus ka yirha uma ubibi, yip nɛchiyen epen uyari ikywi nge ben unwo usho bidɔɔ igara.

26 Ekywere kukum kən, ukwoo urure nuwo abara ting aru, aki aru sini awa kya owrony ba eberi aru ana bramo kənawo araruny na su braa ubro

ba eberiny kyeba eberi aru.’

27 “Ikpara dang ekəri aru ufe ko yoro asani, ‘Iku sɔrhɔnw, ekperi Ibraim, tuma Ilazarus nge kya ki una ekperim,

28 kii ini aru pya nge otong. Tana nge akya aya wɔɔ mo atung, kii karha akyaba bi owro igara yen kamo.’

29 “Ibraim ko yoro nge ni, ‘Imusa kəni aru pɛrɛ onuo Unung nuwo kəni omoo. Akun imi sini aku tanamo.’

30 “ ‘Aka sani, O-o, ekperi Ibraim, yip araru sini okpue be shine akya eberi mo anu shere uya nge.’

31 “Yip Ibraim ka sani nge ni, ‘Aba na kumo Imusa nge kəni aru tana onuo Unung, ko araru sini okpue be shine akya aya tanamo anasu yoromo nge.’ ”

17

Umer bi ikywi upuna uya kəni uyoro

(Imat 18:6-7,21-22; Imark 9:42)

1 Iyesu ka sani ɔnɔ umer nge ni: “Uma sini unusa orokru uya kyeba, yip okwo ni aru sini asimo uba.

2 Inu pri olorho nge utari uko bi umrɔɔ efen bidɔɔ irɔng irirɛ nisini anu sa ere ying bidɔɔ ɔnɔ ajajirhi men akyi aya.

3 Inyi sa noshong ni ukany.

“Arupyanw ko oforonw ba sanw uya, uwoo nge

**atung, ebe shere uya, up-
una nge uyaa nge.**

**4 Ko abada sani asanw
uya asi iten sara ba wri.
Oko juro ba obo ɔsɔrhɔnw
asi iten sara asani 'Engɛɛ
shere uya,' itɔɔyo upuna
nge uyaa nge."**

5 Ekəri ɔno ɔmɛr Iyesu ka
sani Ete, "Jo saa aru uma
ubrururu aru nge!"

6 Ete ko yoromo asani,
"Inyi boshoo ni uma
ubrururu nge naji kəni ikiri
imusta ni (ikiri imusta
ini animaa kəni ikiri
ikpong ni), inyi nusani
okru ushi ukumo wen ni,
'Yere ũkanw ben aya pura
ũkanw bidɔɔ irɔng irirɛ,'
unu kuny asa imisini inyi
sini usa."

7 "Asani araruny ni
agara nge sini akuwroo ko
akushaa atam. Akywa sini
obo sɔɔ anu shusani agara
nge ni, 'Ba kaimen ba kiki
ara umura'?"

8 Anasu tana nge kəna,
anu sani, 'Somo uma utina,
ekyenem umura aki ira
asa; ikpara sini ibe kywɛrɛ
unwo kanw ũka ra asa.'

9 Anu sa ekəri agara nge
ija kii asi imisini atani nge
ni asaa?

10 Kənwawo kany. Ikpara
sini inyi basa kukum
imisini atany inyi sa, inyi
nu sani, 'Aru ni agara mo;
itɔɔyo aru sa utina aru.' "

*Iyesu mi orokru atarhi
sini oku udumo ukɔng ikru*

11 Nisini Iyesu ni bi ɔtira
ukyaa Urushelima, aka fwa

amarha ibung Igalili kəni
Isamariya.

12 Nisini aku raa opyo
apyang, opyo orokru atarhi
sini oku udumo ukɔng ka
darha nge. Aka ting bi
ikəkarha

13 ka yirha nge ayaya,
"Iyesu, Arite, kung okwo
aru!"

14 Akywa sini erimo,
aka sani, "Inyi kya yen
ũkany eberi ogoku ubyen
Unung." Nisini aku kyeng
kyamo, ekə pen ikru.

15 Nisini ere ying bidɔɔ mo,
rii ingɛɛ pen ikru, oko juro
asu dɔɔ Unung nge ni ihywi
ayaya.

16 Aka kpaa okpukpuro ni
orung bi ite Iyesu asaa ija.
Orokru wen ni ari Isamariya
nge.

17 Iyesu ko gyurho, "Sa
ara atarhi mo epen ikru
kukum? Eki uparha ɛshe
ere ichetarhi?"

18 Ba aru sini ojuri ba aba
dɔɔ Unung nge sai ekyeng
wen?"

19 Ikpara dang aka sani
nge ni, "Shine akyanw; uma
ubrururunw manw ikru."

*Ukye Ba Igumo Unung
(Imat 24:23-28,37-41)*

20 Upyo unung Afarisiya
gyurhi Iyesu nge ikini ikpara
yo Igumo Unung kyeba,
Iyesu ko yoromo asani,
"Ukyeba Igumo Unung
isayo irima sini orokru nu
rong ekperhi asani iba ba,

21 ko orokru sani, 'Inye
ben,' ko 'Inya ban,' kii
Igumo Unung ni bidɔɔ nyi."

²² Ikpara dang Iyesu kasa ni ɔnɔ umer nge ni, “Ekəri akywa yeba sini inyi nu waa urom, ɔnɔ Orokru bi igumo, ko awri eying, yip inyi na su rong yo.

²³ Orokru nu tanany ni, ‘Awa ban!’ Ko ‘Ewe ben!’ Inyi be kya kuno kyaa aya su ting kroo edei mo nge.

²⁴ Kəni sini uyen iyeyərhi avra se ta uyen kya ayaya bai iyen isha kekyā in-yan isha kəni ɔnɔ orokru nushoo bidɔɔ awrie.

²⁵ Yip bi itee itɔɔyo anu shi igara ededei bavu ipyoo yen ujo tiramo nge.

²⁶ “Kəni ushoo yo bakywa Inuu ni, kənawo inu shoo bakywa ɔnɔ Orokru.

²⁷ Orokru ku ra, asu sa, asu ulorho ibara kəni ɔuma ibarha ke kya unung sini Inuu rii ugɔrɔ omung ɔrɔrɛ. Ikpara dang ugyang ka ba pyerhemo kukum.

²⁸ “Inɛ mɛr kəni bakywa Ilitu ni. Orokru ku ra, asu sa, akɔ rɛɛ asu gbuna, akɔ pura asu vura.

²⁹ Yip unung sini Ilitu sheri Isɔdɔm nge, Unung ka sa ura kəni itari ura ka kpaa ba ayaya kə pyerhemo kukum.

³⁰ “Inu shoo nɛmɛr kən ba awri sini ɔnɔ orokru nu kuno.

³¹ Ba wri dang arɔ sini ani bi ɔsɔrɔ ɔbɔrɔ, oshoo ni umaa bidang, ebe kya shuro asani ingɛɛ weyeremo. Kənawo, arɔ shoo

kyu orumo bekya juro baa ukpara iririma bi una.

³² Inyi dirha ni imisini isi ere Ilitu nge!

³³ Aru sini aba waa usha ofo nge, anu taa yo, Yip arɔ sini aba taa ufer nge anu penwo.

³⁴ Itaniny ni eting dang ara pari nu yuyari bi ipro; anu kpaa ereying eshere ereying.

³⁵ Erere apari nusu kɔ bi utari bi owro eying; anu kpaa ereying ekə shere ereying.”

³⁶ [Erɛrimɛ apari nusu wro bi orumo anu kpaa ereying eshere ereying.*]

³⁷ ɔnɔ umer nge ko gyurho nge, “Ete, bi ubewo anu sa inyen ima nge?”

Iyesu ko yoro mo asani, “Owro sini ukung inama nuwo ɔpurha wɔ ulobung se tuno nge.”

18

Ushosho erere okro kani arɔ ukyerhe uring

¹ Iyesu tani ɔnɔ umer nge ushosho wen ekə eyen mo ni asu sɔrɔhɔ Unung ko kina akywa, ebekya woro iky-wimo nge.

² Akani: “Bi opyo apya arɔ kyerhe uring nuwo arɔ sini ana kung irung Unung ko asani adirhi ni araru.

³ Erere okro nuwo bi ekəri apya dang, akasɔ kyer eberi nge asu sɔrɔhɔ nge, ‘Ani eyen ubrɔbrɔ bi

idɔɔ mo kəni aru sini atie bi ite.'

⁴ "Kii bo opyo akywa atiri nge yip ba akurha nge akasa ni ukaa ni, 'Koni sini ina kum irung Unung, ina dirham ni orokru,

⁵ Yip erere okro wen ku wurem, inu ri imisini ini sa akyi epen ubrubru, aki eshere uber uwurem nge!'

⁶ Ikpara dang Ete kasani, "Inyi kung imisini aru kyerhe uring usang ubrubru nge peri.

⁷ Akani Unung nasu kpura nge aru sini owo-rimo ubrubru, aru sini aku tei nge eting kəni awri? Unung nu bura akywa owro uyoro usorho moo?

⁸ Iku tanany, Unung nu kpura nekəkərhe. Yip ikpara sini ɔɔ Orokru bo juro, anu darha uma ubrubru nge bi eyesing?"

Ushosho Ubafarisi Kəni Aru Yirha Ogon

⁹ Iyesu ka tanamo ushoshoo wen: opyo aru sini atirikywi ni ukamo nimo ni nashisha ana kparamo uparha eshe orokru bi onuo iririma,

¹⁰ "Eferime apari kii usorho Unung bi idɔɔ ubyen Unung, ereying ni Afarisi awan aru ni aru yirha ogon.

¹¹ Ekəri Afarisi ka shine asu sorho Unung bi ikywie ani, 'Unung, Isi ija ni isam kəni uparha eshe orokru ni, kii isam eyi, isam ere eteting, isam aru uyari ni

erere araru. Isanw ija kii sam kəni aru yirha ogon wan ni.

¹² Ise kusoro ni pari bidɔɔ awri etensara, kukum imisini ibe pen ise ma iying bidɔɔ atarhi.'

¹³ "Yip aru yirha ogon kə shine atiting ki ikəkərha. Akyana bra ushwe ikra oro ayaya, yip akasu kra ikou nge ani, 'Unung, kung okwom kii ina aruya nge.'

¹⁴ "Itanany, ekəri aru yirha ogon wen ban ni Afarisi ojuri kya uduna ni eme sini epen uyirha be eberi Unung. Kii kukum aru sini aba kpura ukamo ni imo ni iririma Unung nu shuro ni ɔɔ bi ibung, aru sini aba kpura ukamo ni imo samo bi onuo iririma Unung nu shwemo ayaya."

Iyesu tii ɔɔ ajajirhi onuo adaduma
(Imat 19:13-16; Imark 10:13-16)

¹⁵ Orokru kusu kong ɔɔɔɔ ba eberi Iyesu aki apyamo atamo onuo adaduma. Nisini ɔɔ umer nge rii kən, aka tanamo uraa nge.

¹⁶ Yip Iyesu ka yirha ekəri ɔɔ ajajirhi ke ba eberi nge asani, "Eshere ɔɔ ajajirhi aba eberim, ebe kya karhama nge, kii igumo Unung ni imi edeimo yo.

¹⁷ Iku tanany ubrubruwɔɔ, aru sini abana yirha nge igumo Unung kəni ɔɔ ajaji ni anasu raa nge yo ishishaa."

Aru imavu Kani Igumo Unung

(Imat 19:16-30; Imark 10:17-31)

18 Opyo ari igumo ko gyurho Iyesu nge, "Avuwa agyagyang, inu sa ikimoye epen ofo Ushishaa?"

19 Iyesu ko yoro nge, "**Ikisi uyirhim ni ara agyagyang? Baa ara agyagyang sai Unung eyeyie.**

20 **Ukperhi ekari ogro nge: 'Bekya yari ni ere araru, unasu perenw araru, unasu sanw uyi, bekya tana upre eteting bi ikywi araru, ma ekperinw kani akwanw imimoru mo.'**"

21 Ekari orokru kasani, "Kukum uma men ikywere usa kana wroo sini ini anagyang."

22 Nisini Iyesu kung kan akasani engee ni, "**Ima iying shushoo sini utani usa. Gbuna kukum imisini uniyoo ama araayarha ekari ufe, unu pen imavu bayaya. Ikpara dang uka ba okro mi nge.**"

23 Nisini akung kan, ikywie ka burayo, kii ani ima avu nge napany.

24 Nisini Iyesu rii ikywie burayo akasani, "**Ini iraa nge kani ikinni aru imavu raa igumo Unung!**

25 **Kii inu pri asani Irakumi nuworo bi idoo igara anumra nisini ari ima avu nu raa igumo Unung.**"

26 Aru sini akung irhing yen oko gyurho asani, "Nechiyen iyaa nu gya?"

27 Iyesu ko yoromo, "**Imisini orokru nabraa usa, Unung nubra usayo.**"

28 Ibitrus ka sani nge ni, "Aru shere kukum imisini aru niyo nge ko kro nwoo!"

29 Iyesu kasani omoni, "**Iku tanany ubrubruwaa, baa aru sini anu shere unaa nge ko ere ko arupyaa ko oforo nge ko aru ubyere nge ko Onoo bekai igumo Unung,**

30 **sini anasu yirha nge napany eprimo kana bi ipyoo yen epen ofo ushishaa bi ipyoo ukye ba.**"

Utana Umang Taru Sini Iyesu Tana Edei Ukpo Sini Ingee Nu Kpoo

(Imat 20:17-19; Imark 10:32-34)

31 Iyesu ka kpari onoo umer nge ara tarhi na pari dang kyaa ishiying ka tanamo, "**Aru ye kyamo Urushe-lima. Kukum imisini owori baa onuo aru pere onuo Unung bekai Ono Orokru nu tire.**

32 **Anu maa bavu aru sini enekperhimoo Unung. Anu sina nge, atira nge, ataa ekpe.**

33 **Anu kraa epere nge. Bawri umang taru anujo shine.**"

34 Yip onoo umer nge kyana kperhimo iririma bi idoo umamen. Kii Unung swimo nge ni ekari ikuri iring,

kənaŋwo ekyene kperhimo imisini Iyesu ku pɛɛ.

Iyesu Mi Ofow Aru Sɔrɔhɔ Ikrɔ
(Imat 20:29-34; Imark 10:46-52)

³⁵ Nisini Iyesu tekya ufwa Ijeriko ofow kiki bo nuwo utira asu sɔrɔhɔ.

³⁶ Nisini akung ushi orokru ku woro, oko gyurho ikimoyo ikusa.

³⁷ Aka tana nge ni, "Iyesu ari Inazaret nge aku woro."

³⁸ Ekə yɛɛ ihywi ayirha nge, "Iyesu, ɔno Idouda, kung okwom!"

³⁹ Aru sini ani bi ite ekəri okyoro ka tana nge uraa nge asani ashwi, yip ekə yɛɛ ihywi nagang, "ɔno Idouda, kung okwom!"

⁴⁰ Iyesu ka ting kasani ɔkung ekəri orokru ba eberi nge. Nisini abii iyoyow, Iyesu ko gyurho nge,

⁴¹ **"Ikimoyo uwei ni isanw?"**

Oko yoro nge asani, "Ete, iwei ujo rong owroo."

⁴² Iyesu kasani nge ni, **"Nechiyen rong owro! Uma ubrubrunw manw ikru."**

⁴³ Ba kywakywa dang akasu rong owro ko kroo Iyesu nge, asu dɔɔ Unung nge. Nisini kukum orokru rii, ɔɔ dɔɔ Unung nge ukamɔ.

19

Iyesu kani Izaka

¹ Iyesu ka raa kasu wɔɔ bidɔɔ Ijeriko.

² Opyo orokru nuwo utuwa nge ni Izaka. Engɛɛ ni ogumo

aru yirha uɛɛ ogon, oshoo ni ima avu nge.

³ Aka waa urong kii iyaa ni Iyesu. Ana braa urong Iyesu nge bidɔɔ orokru bekaɪ sini ani ekwekwi.

⁴ Aka ting kyaa ni ite ka kirha ushi uwee, bi onuo utira sini Iyesu ku kyeng nge akuwaa uroo.

⁵ Akywa sini Iyesu fuwi ekəri owro. ɔko gyo ikra oro ayaya ka sani nge ni Izaka shuro ne nekəkərhe kii ini shuro unanw echiye.

⁶ Izaka ko shuro nekəkərhe ka yirha nge kidɔɔ unaa ni ofofuru.

⁷ Ni sini orokru kukum erii kəna akasu pɛɛ ni opyomo ka sani, "Akyaa ushuro bi una aruya."

⁸ Izaka ka shine atiting ka sani, "Ete, ini ma ara ayarha usari imi sini iniyɔɔ. Aru sini ira ne nge ini kpura nge asa inarhi ure imi sini iyirhi."

⁹ Iyesu ka sani nge ni, **"Echiye oforo ba unanw, kii orokru wen kaa ɔno una Ibraim nge."**

¹⁰ Kii Imye ɔno Orokru **bii upyerhewo asa oforo, okyo imi sini ivriyo."**

Ushosho uɛɛ
(Imat 25:14-30)

¹¹ Aku kyeng ba iyoyow ni Urushelima, ekəri orokru sini aku kuwɔ kasu wɔɔɔfo a sani akywa sini imo ba kya Urushelima akywakywa dang igumo Unung nu tikpa, aka tanamo ushosho.

¹² Ikpara dang aka sani ɔmɔni: **"Opyo orokru nuwo ari igumo akyi okyoro ki ipyii ibung kikəkarha aya**

yirha igumo ikpara dang ko juro baa.

¹³ Aka yirha agara nge atarhi amamo ufe sini ayirhi ni imina* ikiri iyiy-ing asani inyi tere avu nge kyekya ujuro bam.

¹⁴ “Ekari ara pya na waamo nge aka tuma atina okroo nge a sani, ‘Aru na waamo orokru wen oko igumo aru.’

¹⁵ “Akywa sini aya yirhi igumo ko soo, aka tuma uyirha agara sini amimo ufe. Oko gyurhomo awaw kperhi ikimoyo epen baya ufe sini amimo.

¹⁶ “Aru sini ovo ite uba, ka sani, ‘Ete, ikiri ufe sini umim iteri avu nge kopen atarhi bayaa.’

¹⁷ “Ete una ka sani nge ni, ‘Agaram agyagyang, usa negben bekei sini uyen ubrubru bi ima ijiji imanw igumo apya atarhi.’

¹⁸ “Agara umang pari nge kaba, ka sani, ‘Ete una umim ikiri ufe ikə itere avu nge kopen ikiri itong bayaa.’

¹⁹ “Ete una ka sani nge ni, ‘Imanw igumo apya otong.’

²⁰ “Opyo agara kaba ka sani, ‘Ete una, yirha ikiri ufenw, ilorhi ba ani utugbe koso.

²¹ Ikung irung nwu beka sini usang aduma. Use kpaa owooro sini use ky-onw nge, akana owooro sini use puranw.’

²² “Ete una ka sani nge ni, ‘Unwo agara ebebi, Ini

kywanw iring ni imisini uperi. Uyoni ise kpaa imi sini iso kyom, akana imi sini ise puram?

²³ Ikisi uno kyonw bi una kyu ufe, Iba soo bi ikpara nge iba yirha ufe kani ara yaa nge?’

²⁴ “Ete una ka tana aru titing burha a kani, ‘Akarha ikiri ufe dang nge bavuo ama aru shoo ni ikiri atarhi nge.’

²⁵ “Aka sani nge ni, ‘Ete una, ani Imina atarhi nge!’

²⁶ “Okoo yoro ka sani, ‘Iku tana nyi aru sini ani uma nge anujo maa nagang, aru sini asaa niyoo anima sini aniyoo anu karha nge.

²⁷ Aru sini ana waamo emye ni igumo, inyi komo ba ben epyerhemo bi item.’”

Iyesu rhii Urushelima kani ogumo ni

(Imat 21:1-11; Imark 11:1-11; Iyo 12:12-19)

²⁸ Akywa sini Iyesu kywere upere uring men aka kpa itemo asu kyeng kirha nge kyaa Urushelima.

²⁹ Akywa sini afwi iyoyow ni Ibaitafeji kani Ibetani bi ikwo ukro sini a yirhi ni Iza-itun aka tuma onoo umer nge aru apari asani moni,

³⁰ “Inyi kya kidoo apya sini ani ite nyi, inyi ba raa inyi nu darha eniri ani ijaki ami sini ba aru sini akirha nge. Inyi shire nge okoba ben.

³¹ Aru sini obo gyurho inyi, ‘Ikisi inyi ku shire

* 19:13 19:13 ofe itiri iperi itaru

**ngɛ?’ Inyi sani engɛɛ ni,
‘Ete ngɛ ɛwei.’ ”**

³² Aru sini atumimo aka kyaa aya darha nɛmɛr kɛni sini Atanimɔ ni.

³³ Akywa sini a ku shire ɛkɛri ani Ijaki, ɔkɔɔ ko gyurhomo, “Ikisi inyi ku shire ɛkɛri ani Ijaki?”

³⁴ Aka sani, “Ete ngɛ ɛwei.”

³⁵ Oko koo ba owro Iyesu, okɔ wuro ugbe usomɔ mo ko soro ani Ijaki ekɔ she Iyesu ngɛ akirha bayaa.

³⁶ Sini a kpin utura orokru kasu ta sɔma usomomɔ bi utira.

³⁷ Akywa sini afwa bi iyoyow ni Urushelima owro sini utira shuri kyawo ukro Izaitun, ɔɔ umer ngɛ npany ka kpin ubrir Unung ngɛ ayaya bekai sɔma ujijire sini erii.

³⁸ Aka su ta akpa kasu sani, “Unung ta onuo adaduma baya ogumo sini abii bidɔ utɔwa Ete!”

“Uyari ikywi kya ayaya, kɛni ɔɔ kyekya owro Unung kya ayaya!”

³⁹ Opyoo Afarisi sini ani idɔ orokru ka sani Iyesu ngɛ ni, “Avɔwa, tana ɔɔ umer nwu ni ashywi!”

⁴⁰ Iyesu ko yoromo, “**Iku tanany aru men ba shywimo ngɛ, atari yen nu shoo akpa.**”

Iyesu tei bekai Urushelima

⁴¹ Akywa sini a fwa iyoyow ni Urushelima ni sini atii ikra ni ɛkɛri apya ekɔ shire ere

⁴² Ka sani, “**Asani inyi kperhi echiye imi sini ini kong uyari ikywi ba inoshoo igyang. Uwe ɔswiny yongɛ.**

⁴³ Akywa yeba aru sini ana waamɔ nyi anu tany ukro ɛkɛriny asu raa ni enyi bai ku ikina isha.

⁴⁴ Anu kurhonyi bi ibung, anu perheny kɛni ɔɔ nyi. Ene sheremo utari uying bayu upyoo. Kii inyi ne kperhiny akywa sini **Unung bii aba sany oforo.**”

*Iyesu bi idɔ Ubyen Unung
(Imat 21:12-17; Imark 11:15-19; Iyo 2:13-22)*

⁴⁵ Iyesu ka raa Ubyen Unung kasu yeri aru gbuna sɔma.

⁴⁶ Aka sani mo ni, “**Owori bi idɔ iring Unung a sani ‘unam nu shoo owro usorho Unung yo’; uwe inyi tereyo oto ‘utara eyi.’ ”**

⁴⁷ Aka su mer orokru ku ukina Unung bi idɔ Ubyen Unung. Ogu Ubyen Unung kɛni avɔwa umer ogro Imusa kɛni ɔɔmɔmɔru mo kasu uwaa sini imo nu pere ngɛ.

⁴⁸ Ekywere ekene pen mo uru tira sini anu pere ngɛ, bekai sini orokru kɛkɛri ngɛ asu kung ididima uring sini aku mer mo.

20

Ogyurhi bi ikywie igumo Iyesu

(Imat 21:23-27; Imark 11:27-33)

¹ Upyu unung, Iyesu ni bi idɔ ubyen Unung asu

mer orokru asu tanamo iring ididima, ugu byen Unung adarha avuwa umer ogro Imusa kani orokong ka ba owroo.

² Aka sani nge ni, "Tana aru akina edei igumoyo uni iyoo imusa uring men? Iyaa minw ikru yen?"

³ Oko yoro mo ni, **"Imye ma Ini gyurhony kam inyi tanami**

⁴ **Ibaptisma Iyohana ikuni baa yaya wo, ki baa owroo orokru?"**

⁵ Eka tere asu pya onuo ni ukamo ka sani, "Aru ba sani, 'Ba ayaya,' anu sani, 'Ikisi inyi no yoronyi ni nge?"

⁶ Yip aru ba yoro asani, 'Ikuni baa owroo orokru,' kukum ekari orokru nu ta aru ni atari epyerhe. Kii oyori nge asani Iyohana ni aru pere onuo Unung nge."

⁷ Oko yoro nge asani "Aru ne kperhimo ikuni baa ube wo."

⁸ Iyesu ka sa nomoni, "Imye kam ina tanamo nyi, aru sini amim ikru usa uring men."

Iyesu tani ushosho beka aru wro

(Imat 21:33-46; Imark 12:1-12)

⁹ Ikpara dang Iyesu ko suno nge ni utana orokru ushosho wen, **"Opyo aru puri inabi aka ma opyo aru uta ekari abya ka kyaa okyoro ki opyo apya kikakarha eka derhe nge."**

¹⁰ **Sini akywa ukana fwa aka tuma agara nge kya owro aru sini amimo abya**

uta, akyayirha nge os-umo inabi sini akani. Yip ekari aru sini ayirhi orumo uta aka kraa ekari agara eyeri nge avu akuru.

¹¹ **Eka jo tuma opyoo agara nge, aka kraa amaa uwaa, ayeri nge avu akuru.**

¹² **Aka tuma umang ataru nge aka saa onuru efen nge ke esing.**

¹³ **"Ekpara dang okoro ekari abya, ka sani, 'Ikimo ini sa nechiyen? Ini tuma onom sini ipri ni uwaa nge, oboroo anushe maa imimoru nge.'**

¹⁴ **"Yip akywa sini erie, aka sani opyomo ni. 'Ekari onon okoro ari orumo we, inyi ba aru pere nge, aki abya shoo amaru.'**

¹⁵ **Aka kraa efen nge bi esing ka pere nge.**

"Ikimoyoo nechiyen okoro ekari abya nusa ni onon?"

¹⁶ **Eyeba ebe epyerhe ekari aru sini amimo abya uta ama opyo aru ekari abya."**

Sini orokru kung uring men, akani, "Unung sa ibe kya shoo kana!"

¹⁷ Iyesu ko komo ikra ka sani, **"Nechiyen ikimoyo ini imisini owori bi idon iring Unung asani:**

" 'Utari sini aru vura tiramowo uwowow uto utari itung'?"

¹⁸ **Aru sini aba kpaa bayu utari wen anu verhe nge**

naɔyɔɔw, aru sini uba kpaa ba aya unu kɔɔ kɛni ubre ni."

¹⁹ Avuwa umer ogro kɛni ogu ubyen Unung, kawaa apara sini anu kpin Iyesu nge ba kywakywaa, kii ekperhi asani atani ushosho wen bi ikywimowo. Yip aka kung irung orokru.

Ugyurho bekaɪ ukpura ogon

(Imat 22:15-22; Imark 12:13-17)

²⁰ Akasu yara nge asu waa apara sini anu kpin nge ni uya aka tuma opyoo orokru aki oyovuno nge kɛni imɔ ni aru ubrubrumɔ ni. Aku tiri ikwyi imɔ nu kpin nge ni iririma sini eperi, aki imɔ naa nge bavu ari igumo Iroma.

²¹ Ekɛri aru sini atumimɔ ko gyurho Iyesu nge asani "Avuwa, aru kperhi nge asani uringnwu kɛni umergnwu ubrubruwɔɔ. Une pyerhe ite araru, use mer utira Unung nɛmer kɛni ushoyo ni.

²² Ini idima aru kpura ikaisar nge ufe ogon kii isayo nɛmer?"

²³ Iyesu kperhi uwɔɔɔfomo nge wo aka sani mo ni,

²⁴ "Yen mi ikiri ufe. Uwuwowu iyang wɔ uni ba yaa adarha ɔwori ni ikin?"

Okɔ yoro nge ni, "Imi Ikaisar".

²⁵ Aka sani omo ni, "Nyi ma Ikaisar nge ima sini ini mi Ikaisar, ama Unung nge ima sini ini mi Unung."

²⁶ Akana bramo ukpin nge bekaɪ iring ye bite orokru, ekɛ jijire sini oyori mo ka sa na kprukpring.

Ugyurho bekaɪ ushine aru sini okpuimo

(Imat 22:23-27; Imark 12:18-27)

²⁷ Akywa dang opyo aru sini ayirhimo ni Asadukiya (aru sini ono yoromo ni ushine aru sini okpuimo), aka ba ɔwroo Iyesu ko gyurho nge asani.

²⁸ "Avuwa, Imusa wori aru bi idɔɔ ogro asani, arupya orokru bo kpoo eshere eree asamo ni ɔnɔ nge, itɔɔyo arupya nu lorho ubara ekɛri erere okro ebyere ɔnɔ bi uka arupya.

²⁹ Nɛchiyen opyo arupya nuwo ani etensara, ɔɔkɔng mɔ ko lorho ubara nge ko kpoo asaa ni ɔnɔ nge.

³⁰ Aru umang pari ko lorho ubara nge ko kpoo baa ukypen ɔnɔ kaa.

³¹ Kɛnawo aruman taru nge ko lorhi ubara nge. Ima iying dang kukum mo ere tensara dang olorho ubara ekɛri erere okpomo ekene penmo ɔnɔ.

³² Bakurha nge kukum ekɛri erere ko kpoo kaa.

³³ Unung ushine eyesing kɛni sini aru pya etensara dang olorho ubara nge anu shoo ere iyaa bi idɔɔmo?"

³⁴ Iyesu ko yoro, "Orokru ipyoo yen ku lorhi ubara asu ma ibara.

³⁵ Yip ererime kɛni erere aru sini amaa ushine bi ukpo akiki be ipyoo ukyebe ana su lorhomo ubara anasu mamɔ ubara.

³⁶ Anasu jo kpomo kii ani kɛni atina Unung ni. Ani ɔnɔ Unung mo, bekaɪ

sini ani ɔno ushine bai idɔo ukpwo.

³⁷ Yip bidɔo ushoshu upya orumo, Imusa yen napupurhi asani aru sini okpuimo anu shine, kii ayirhi ekari Ete nge ni, 'Unung Ibrahim, Unung Ishaku, adarhi Unung Iyakubu.'[†]

³⁸ Asaa Unung aru sini okpomo, yip ani Unung aru sini ani akromo, kii bekai nge wo kukum ni akru."

³⁹ Opyo avuwa umer ogro Imusa ka sani "Avuwa upere ne mer!"

⁴⁰ Aka samo ni ikywi sini anu jo gyurho nge ipyoo ima nge.

ɔno iyaa ni ekari Ikristi?

(Imat 22:41-46; Imark 12:35-37)

⁴¹ Iyesu ko gyurhomo asani, "Ikisi orokru yirhi Ikristi nge ni ɔno Idouda?"

⁴² Ekari Idouda kaa wori bidɔo uyaa usha ete uber:

"'Ete sini etem nge ni:

"Kiki ba avu uram

⁴³ Ke kya akywa sini ini tere aru sini ana waamonwo aki oshoo igogoru ute ifraanw." '†

⁴⁴ Idouda yirhi nge ni 'Ete.' Anusa nenyee ɔko jo shoo ɔno?"

Iyesu kani avuwa ogro Imusa

(Imat 23:1-36; Imark 12:38-40)

⁴⁵ Sini orokru kukum aku kung Iyesu nge, akasani ɔno umer nge ni,

⁴⁶ "Inyi sa noshong ni avuwa umer ogro Imusa men. Ese waa ukyeng kari nu ugbe ugbughang ewei orokru fomo nge bi idɔo Ize, awaa uwro kikii ɔmonɔru bi owro utuno Ayaudiya kani owro ipara.

⁴⁷ ɔmonɔo ani aru ra ni ina ere ukpo. Uwaa uyen ukamo okong otuturo nge bo owro usorho Unung. ɔmonɔo anu yirha igara ire."

21

Ufe sini erere okro mi (Imark 12:41-44)

¹ Akywa sini Iyesu shishi bi owro usorho Unung oko gyo ikra orong aru sini ani uma avu nge aku ma ufe bi owro usa ufe bi owroo usorho Unung.

² Oko rong opyo erere okro araa yarha asi ikiri ufe ipari nge.

³ Iyesu ka sani, "Itanany ubrubruwo, erere okro ara ayarha wen asi imi sini ipri kukum mo:

⁴ Kukum orokru men ami bai idɔo akai uma sini ani umoo, yip ekari erere bidɔo ayarha nge ami kukum ima imi sini iparha eshe bi ukikie."

Ubuwa owro usorho Unung kani upe akurha akywa

(Imat 24:1-2; Imark 13:1-2)

⁵ Opyo aru kroo ngee kasu pere edei sini ekyeni ubyen Unung ni atari agyagyang adarha uma ududuma sini

ami Unung nge. Yip Iyesu ka sani,

⁶ “**kəni sini inyi rii uma-men ni, akywa yeba sini anau sheremo uru utari baya upyo; anu burayo nge kukum.**

⁷ “**Avuwa**” oko gyurho nge a sani, “**Akina akywa yo anusa umamen? Adarha nge ikimɔyɔ inu shoo ɔpɛ sini aru nurong akywa sini umamen ye ba?**”

⁸ Iyesu ko yoromo asani, “**Inyi sa noshong kii araru ke derhiny. Kii orokru napany yeba bi utuwam, asani, ‘Imye ni ikristi’, ‘Akywa tow ufwa.’ Inyi bekya okromoo.**

⁹ **Akywa sini inyi ba kung oshosho uraa kəni ɔshinɛ ɔkɔɔ ededei, inyi bekya kung irung. Itɔyɔ umamen yeba noru, Yip akurha nekebaa kakaimen.”**

¹⁰ Iyesu ko suno ngee ni ɔtanamɔ asani, “**Ibung nushinɛ uraa ni ibung, igumo nuting ite ni igumo.**

¹¹ **Ujuro ibung nu shoo nagang, ihywung nukpaa kəni idumo ki owroo ededei, uuma irung kəni ɔpɛ ɔkɔkɔ kyeba baa ayaya.**

¹² “**Yip kekya akywa umamen kukum, anu kpir nyi, ogyurhony. Anu naanyi kya eberi owro utuno Ayaudiya, anu kpir nyi afrany bi ɔbɔru eting, anu kongny kya ite ogumo kəni ari ite kukum bekai utuwam.**

¹³ **Yip akywa yenyo inyi nu pen apara atanamo imisini Unung sa.**

¹⁴ **Yip inyi shere ikywiny, inyi bekya wure ukany bekai imisini inyi nu yoro ɛkəri ogumo kəni arite.**

¹⁵ **Kii ini many urhing kəni amraa sini araru bidɔɔ aru sini ana waamo nyi anubra utin bi iteny ko asa nenyi ni urhingnyi samo nemer.**

¹⁶ **Ko aru byereny, arɔpyany kəni ɔfɔrɔny, ɔɔ grony kəni orokyorony anu gbunanyi nge. Ekə pyerhe opyo aruny.**

¹⁷ **Orokru kukum nasu waamo nyi bekai utuwam.**

¹⁸ **Yip ko ifung ikywi araruny iying naw uvroyo.**

¹⁹ **Inyi bawura ikywi, inyi nu pen ugya.**

Iyesu tani sini anu bura Urushelima nge

(Imat 14:15-21; Imark 13:14-19)

²⁰ “**Akywa sini inyi bakyu rong aru tei ikɔ ɛkəri Urushelima, inyi nu kperhi nge asani akywa bura ɛkəri apya oto iyoyow.**

²¹ **Akywa dang aru sini ani bi Iyahudiya itɔyɔ atin kyamo ki oyokro, aru sini ani idɔɔ apya akuromo, aru sini ani idɔɔ afa ebekya raa idɔɔ apya.**

²² **Kii akywa igara yoye, urhing men nu tire kəni sini ɔwəri bidɔɔ irhing Unung ni.**

²³ **Yip ima okwo ni erere aru ko ofo, kəni aru ma ɔɔɔ iyan bakya dang! Uma**

ubibi napany nupen ibung yen, anang Unung nu shuro baya orokru men.

²⁴ Anu pyerhe opyo arumo ni ikama uraa, anu yerhe opyo aru kya kukum ibung olorho mo ni ujang. Aru sini enekperhimu Unung nu sarhi Urushe-
lima nge kekya ikpara sini akywamo nu tire.

Ukyee ba nu orokru

(Imat 24:29-31; Imark 13:24-27)

²⁵ “Epe uma ubibi nu shoo bi ikra unung, Uperi kani Uyeri. Bi eyesing, kukum ibung nu raa idu igara kani uwure adarhi irung bekai utei kani ujuro omung.

²⁶ Orokru nu su kyurho bekai irung, uworu ofo imi sini inupen ari eyesing, kii anu juro uma ujujire ki ayaya.

²⁷ Bakywa dang anu rong nu Orokru kuyeng ba bidu umung ni iku kani akai imimuru.

²⁸ Akywa sini uumamen nu tikpa usa, inyi shine epyerhe ayaya kii akywa oforonyi te ba iyoyow.”

Umer Iyesu bi ikywi ushi uwaa

(Imat 24:32-35; Imark 13:28-31)

²⁹ Aka tanamo ushoshoo wen: “Inyi rong ushi uwee kani kukum ashi.

³⁰ Inyi bo rong atu turo ayaa inyi nu kperi nge nivuny asani ikpirhi te ba wurha.

³¹ Kanawo Inyi bakywu rong umamen tusa, inyi kperhi nge asani igumo Unung to iyoyow.

³² “Itaniny ubrubruwa, orokru ipyoo yen anasu kpomo kukummo, umba kukum umamen be tire ba.

³³ Ayaya kani eyesing nu kyweryo, yip iring Unung nasu kyweryo.

Inyi sa noshong ni ukany

³⁴ “Inyi sa noshong ni ukany. Inyi bekya yoro ikywiny tire ni uwaa ura uma kani uwaa usa uma adarhi uwaa uku ididima eyesing yen, inyi bekya yoro awri dang kya tira kpin nyi kani opo ni.

³⁵ Kii eye ba baya orokru kukum kani opo ni kokywu ubee bi eyesing.

³⁶ Inyi sha ukany ku kani ikpara, wurho Unung sini inyi nu pen iku imi ugya ni kukum uring men sini utekyu usani, adarha nge sini inyi nuba uting bi ite nu orokru.”

³⁷ Kukyunu unung Iyesu kyer umer bi ekari ubyen Unung, kanawo kukyunu ure ese kuno kyaa yoo moro ki aya uvra sini ayirhi ni ukro Izaitun.

³⁸ Ni ititikywa kukyunu unung orokru kyer ukuwo bi ubyen Unung.

22

Olorhi onuo awaw upere Iyesu nge

(Imat 26:1-5; Imark 14:1-2; Iyo 11:45-53)

1 Nēchiyen ipara ag-bangkru imusang edere ofuru, sini ayirhi ni ipara uworo to iyoyow.

2 Ogu ubyen Unung kani avuwa umer ogro Imusa kasu waa utira sini imo nu pere Iyesu nge, awaa usa kana ususo bekai sini akung irung ekari orokru.

Iyahuda gbini Iyesu ngee
(Imat 26:14-16; Imark 14:10-11)

3 Ishari ka raa ikywi Iyahuda, aru sini ayirhi nge ni Iskariyoti, aru sini anieying bi idoo aru atarhi na aparhi dang.

4 Iyahuda ka kya eberi Ogubyen Unung kani arite asha ubyen Unung aya pya onuo sini ingee nu gbunamo Iyesu nge.

5 Aka kung ididima ko yoro asani imo nu maa ufe.

6 Iyahuda ko yoroni kana, kaba raa upyerhe apara sini ingee numa Iyesu nge bavumo sini araru nasu ukperhi nge.

Iyesu kani onoo umer nge rii umura ipara uworo

(Imat 26:17-25; Imark 14:12-21; Iyo 13:21-30)

7 Ekari awri ipara agbankru ka fwa ami anu ma ikara anatam ipara uworo.

8 Iyesu ka tuma Ibitrus mo kani Iyohana, a sani, **"kya eye kyene aru umura sini aru nura bi ipara uworo."**

9 Oko gyurho nge, "Uweini aru ye kyene bi ubewo?"

10 Oko yoromo a sani, **"Inyi basu raa ekari apya, Inyi nu sira ni opyoo orokru**

okong obom omung. Inyi kroo ngee kekya una sini anu raa nge,

11 **asani ekari aru una ni, 'Avuwa gyurhi ni: eki uboro ekyeng, owro sini imye kani onoo umer mi nura umura ipara uworo nge?'**

12 **Anu yen nyi okru uboro bi una ayaya sini ekywere ukenewo, inyi nu darha asa uma nge nemer. Inyi kyene umura burha."**

13 Aka kyaa aya darha nemer kani sini Iyesu tanimo ni. Ekə kyene ekari umura ipara uworo.

Uure umi Ete
(Imat 26:26-30; Imark 14:22-26; 1 Ikor 11:23-25)

14 Sini akywa fwi, Iyesu ka kiki kani onoo umer nge awaa ura umura.

15 Aka sani omoni, **"Iwaa akyu sani ira umura ipara uworo men kani enyi kekya ikpara sini inu kung igara."**

16 **Kii iku tana nyi, inojo rammoo, sai ibe tire bi idoo igumo Unung."**

17 Iyesu ka kpara onong, kasa Unung nge ija, ka sani, **"Inyi yirha akakaa bi idoo opyony."**

18 **Iku tana nyi, inojo sam omung osumo ushi inabi men, sai igumo Unung ba ba."**

19 Aka kpari ipara ongbankru, kasa Unung nge ija, ka yurhayo, amamo, a sani, **"Inamam yooeye aminy; inyi sa kan asu dirha ni emye."**

20 Kəni sini asini, sini ekywəri ura umura ure aka kpara ɔsɔng, ka sani, “**Ɖsɔng yen ulorho iring isayo sini afri ni eyi mi, sini aniri nge bi ukany.***

21 **Yip ekəri aru sini anu gbunam nge we akiki kəni emye nge ben.**

22 **Ɖɔɔ orokru nu kpoo kəni sini Unung kyoni, yip ima okwoyo ini aru sini anu agbuna ngee!”**

23 Akywa dang ɔɔ utina nge ka tikpa usu gyurho opyoomo, iyaa bi idɔɔmɔ, anushe usi ima yen.

Amaa bekai iyaa anushoo arite

24 Yip ekə shine amaa ni opyoomo, bekai sini aku wɔɔ ofo iyaa anushoo arite bi idɔɔmɔ.

25 † Iyesu ka sani ɔmɔni, “**Ogumo aru sini enekperhimɔ Unung ese yen arumɔ ikru, ese yirha opyoomo ni arushe orokru.**

26 ‡**Yip inyi naw shoony kəni ɔmɔni. Bi uka kəna arite bi idɔɔ nyi anu shoo kəni ara ajajini, aru sini ani ogumo anu shoo kəni aru sa utuna ni.**

27 §**Iyaa ni arite, aru sini akiki asura umura nge kii aru ukaa ekəri umura nge? Aru sini akiki asura ngee? Yip ini bi idɔɔ nyi kəni aru kaa umura ni.**

28 **Inyimo inyi ting kəni emye nge bi idɔɔ umarha sini isii.**

29 Kəni sini Ekperi mim ikru igumo ni, kənawo iku-many nɛmɛr kəna.

30 ***Inyi nu ra asa kəni emyee bi idɔɔ igumom. Inyi nu kiki bi igɔgɔru igumo, okong igumo baya edei atarhi na pari ami ɔɔ Isrela.**

Iyesu tani asani Ibitrus nura amaa ukperhi nge

(Imat 26:31-35; Imark 14:27-31; Iyo 14:27-31)

31 “**Isimon, Isimon, shywi akung! Ishari waa apara uwaw umarhany, akaanyi oworo igigyang kəni ibibi kəni sini aru owro so woro ikiri ogro bai idɔɔ iwung ni.**

32 **Yip Ikarha sɔrɔɔ Unung nge bi ukanw, Isimon, sini uma ubrubrunw nasu kpaawɔ. Kənawo akywa sini ube tere ba ni emye uta onogronw ikru nge.”**

33 Isimon kasani, “Ete, ikarha ekywere utuno uma iye kya kəni nwoo ko bi ubɔru eting ko bi ukpo.”

34 Iyesu ko yoro, “**Itananw, Ibitrus, kekya akywa sini ɔkɔɔ nupen echiye, unu raa amaa nge asi itaru asani ure kperhinw imye.”**

35 Ikpara dang Iyesu ko gyurho mo, “**Akywa sini ituminy bai ipa ufe, bai**

* 22:20 22:20Ipyo iwɔɔrɔ sayo ni, sini aniri bi ukany † 22:25 22:25Imat

20:25-27; Imark 10:42-44 ‡ 22:26 22:26Imat 23:11; Imark 9:35 § 22:27

22:27Iyo 13:12-15 * 22:30 22:30Imat 19:28

uburhu ko ataka, inyi tii iririma?"

Oko yoro, "Bai iririma."

³⁶ Akasani omoni, **"Yip nēchiyen aru sini oboshoo ni ipa ufe nge akpara yo, kēnawo uburhu; kēnawo uba sanw ni ikama igbang nge, ugbuna igbe irenw ere iying nge."**

³⁷ Kii itaniny asani ekəri iring Unung peri asani: **"Apari nge bidɔɔ aruya."**† Ika tanany asani itɔɔyo inyeen tire bi ikywim. Kii imisini ɔwəri bi ikywim ũku kyeeba utire."

³⁸ ɔno umer nge kasani, "Rong, Ete, ukama ugbang upari me."

Oko yoromo asani, **"Imaa kēna!"**

Iyesu Sorhi Unung Bayu Ukro Izaitun

(*Imat 26:36-46; Imark 14:32-42*)

³⁹ Iyesu ko kuno kyaa kēni sini eren nge ni kya aya ukro Izaitun, ɔno umer nge ko kroo nge.

⁴⁰ Ni usu fwa eberi nge akasani ɔmɔni, **"Inyi sorho Unung kii inyi kya kpaa bidɔɔ umarha."**

⁴¹ Ekə yin nge naji ikarha nge ini kēni ufen utari ni ko kpukporo ɔsorho Unung asani,

⁴² **"Ekperi, iboshoo uwaanw wɔ, ukparam ɔɔng igara yen nge. Yip sa imisini unwɔɔ ũwei bekya sa imisini imyee iwei."**

⁴³ Atina Unung ba ayaya kaba eberi nge aba taa ikru nge.

⁴⁴ ɔko sorho Unung nang, kii akung irung igara ukyeba, idung nge ku tono bi ibung kēni eyi ni.

⁴⁵ Nisini eshini baa owro ɔsorho Unung ko juro baa owro ɔno umer nge, aka darha mo aku moro. Ofokru mo samɔ ukara.

⁴⁶ Oko gyurho mo asani, **"Ikisi inyi ku moro? Inyi shine ɔsorho Unung kii inyi kya kpaa bi idɔɔ umarha."**

Akpin Iyesu Nge

(*Imat 26:47-56; Imark 14:43-50; Iyo 18:3-11*)

⁴⁷ Nisini eshishi upya onuo ushi orokru ka ba. Ereying bi idɔɔ ɔno umer nge sini ayirhi nge ni Iyahuda engē kpitemo ba. Ekə yin ba ikwo Iyesu ewe kēn nge.

⁴⁸ Yip Iyesu ko gyurho nge, **"Iyahuda ni ukēnwɔ ũwa gbuna ɔno orokru nge?"**

⁴⁹ Nisini ɔno umer Iyesu rii imisini iku waa ukyeng, akasani, "Ete, aru kpa orokru men ni ikama igbang aru?"

⁵⁰ Ereying bi idɔɔmo ka kpa agara ugu byen Unung, utung nge ũma avu ũra.

⁵¹ Yip Iyesu ko yoro asani, **"Imaa kēna!"** Aka pya utung ekəri orokru ekə pen ikru.

⁵² Iyesu kasani ekəri ugu byen, arite asha ugu byen Unung, adarha ɔɔkɔng, aru sini abii ũwaa ukpin nge ni, **"Ikisi inyi kuno ni ukama ugbang kēni ukuma ashi"**

† 22:37 22:37 Isha 53:12

uwaa kpin mi kani ine eyi ni?

⁵³ **Ku kyunu unung ini kani inyi nge bi idoo ubyen Unung, inyi kyana pyany imye. Yip akywany yoye sini ini imi igumo eting."**

Ibitrus rii amaa ingee ne kperhi nge Iyesu nge

(Imat 26:57-58,69-75; Imark 14:53-54,66-72; Iyo 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Aka kpin Iyesu nge akyamo ne nge kidoo una ogu ubyen Unung. Ibitrus su kroo nge bai ikakarha.

⁵⁵ Nisini opyoo aru kani ura bi ugba upyang akiki kukum asu uweri ura, Ibitrus ka kiki kani omoo.

⁵⁶ Opyo agara erere rie akiki burha bi idoo uyen ura. Oko koo ikra negben kasani, "Orokru wen ni kani enggee nge."

⁵⁷ Yip aka ra amaa nge asani, "Erere, ine kperhim nge."

⁵⁸ Anakywa naji opyo aru ko roo ka sani, "Unwo kanw unidoo mo."

Ibitrus ko yoro kasani, "Ererime, isam idoo mo!"

⁵⁹ Kekya ukpin itomo iying opyo aru kojo sani, "Ubrubrowoo orokru wen ni kani enggee nge, kii ari Igalili nge."

⁶⁰ Ibitrus ko yoro asani, "Ererime, ine kperhim imisini uku tana!" Nisini eshishi upya onuo okoro kopen.

⁶¹ Ete Iyesu ka tere ikramo ka sira itituku kani Ibitrus.

Akywa dang Ibitrus ka dirha ni iring sini Ete tani nge: "Kyekya upen okoro echiye una ra amaa nge ni une kperhinw emye asi taru."

⁶² Oko kuno kyaa esing eye tei nagang.

Asini Iyesu nge, akraa

(Imat 26:67-68; Imark 14:65)

⁶³ Aru tei ikoo sini aku sha Iyesu nge aka raa usina nge kani ukraa.

⁶⁴ Oko lorho nge ikra ni utugbe aka sani nge ni, "Tana onuo Unung! Iyaa ogyung?"

⁶⁵ Aka tana nge uring ukakaa idedei.

Okong Iyesu nge ba bi ite ari igumo

(Imat 26:59-66; Imark 14:55-64; Iyo 18:19-24)

⁶⁶ Ni uba uyere itikywa okokong tuno, bi upurha ogu ubyen Unung kani avuwa umer ogro nikani omoo, oko kong Iyesu ba bi itemo.

⁶⁷ Akasani enggee ni, "Tana aru, unwoo uni Ikristi?"

Iyesu ko yoro mo, "Iba tany inyi nasu yorony ni emye,

⁶⁸ **ibo gyurhony inyi nasu yorony emye.**

⁶⁹ **Yip Imisini ikpin bai kaimen, onoo orokru nu kiki ba avu ura Unung ogumo ikru kukum."**

⁷⁰ Kukummo oko gyurho nge, "Nechiyen unwo ni ekari Onoo Unung?"

Oko yoro mo asani, "E Inyi pere namer imye."

‡ **22:67 22:67** otuwa "Ikristi" ini bi "Igrik" otuwa "Imezaya" ini bi "Ibraniya kani Aramic" kukummo eperu ni Aru sini Unung kuni nge enyee bi ikwiyi

⁷¹ Akasani, “Ikisi aru ku waa araru jo tana aru, aru kyu karha kuwo ni atung aru sini eperi ni onuo.”

23

Okong Iyesu nge ba bi ite Ibilatus

(*Imat 27:1-2,11-14; Imark 15:1-5; Iyo 18:28-38*)

¹ Ekəri akywa dang kukum orokru sini ani burha ka shine kpaa nge kyaa bi ite Ibilatus.

² Aka kpin upre nge, eteting asani, “Aru darha orokru wen aku derhi araru. Akarhamo ukpura Ikaisar nge ogon asani engede ni Ikristi, oshoo ogumo.”

³ Ikpara dang Ibilatus ko gyurho Iyesu nge ni, “Unwo ni ogumo Ayaudiya?”

Iyesu ko yoro nge, “**Upere namer.**”

⁴ Ibilatus katana ekəri ogu ubyen Unung kani ekəri ushi, “Ine penmi nge ni irhirhing ibibi.”

⁵ Yip akya noyoromo, oko sunomo nge usani, “Aku derhi orokru kukum Iyahudiya ni umer nge. Atiikpa bai Igalili nechiyen ewe oto ben.”

⁶ Ni ukung kana, Ibilatus ko gyurho kii ekəri orokru ni ari Igalili ngee.

⁷ Nisini a kperhi nge asani Iyesu ni bai ibung Igumo Ihiridus yo aka tuma ni nge kya eberi Ihiridus aru sini ani bi Urushelima kaa bi ikpara dang.

⁸ Nisini Ihiridus rii Iyesu nge, aka kung negben! Nangang, kii uwruwroo aku waa

sini ingee nu roo. Bekai imisini akung bi ikywie, aku tira ikywi nge nu rong asi uma ujijire sini inuyen ikru Unung.

⁹ Oko shorho Iyesu nge ni ugyurho napany, yip Iyesu kyana yoroo nge.

¹⁰ Ekəri ogu ubyen Unung kani ekəri awuwa umer ogro titing burha, asu tana uraa nge nagang ani Iyesu si ima ibibi.

¹¹ Ikpara dang Ihiridus kani aru teiko nge kasu maa uwa, asu sina nge, oko samo nge igbe ire igigyang okojo tuma ni engede kyamo eberi Ibilatus.

¹² Unung dang Ihiridus kani Ibilatus ko to orokyoro kii uwruwroo ana siramo ni opyo.

Akywi iring upere Iyesu nge

(*Imat 27:15-26; Imark 15:6-26; Iyo 18:39—19:16*)

¹³ Ibilatus kayirha ogu ubyen Unung kani arite adarha orokru owro eying,

¹⁴ kasani moni, “Inyi kom orokru wen ba ani aku derhi orokru ni eshine oko ni igumo. Igyurho nge uring bi itenyi ben Ine penmi nge ni irhirhing ibibi kani sini inyi pere bi ikywie ni.

¹⁵ Kanawo Ihiridus kana pen engede ni irhirhing ibibi, uwowo ojo tuma ni engede ba owro aru. Kani sini inyi rii ni ese sa iririma sini imaa ukpo.

¹⁶ Bi kana wo, Ini kyerhe nge uwoworhu eshere nge akjaa.”

17 [Kii itɔɔyo Ibilatus eshiremo orokru eying bau idɔɔ ɔbɔɔɔ eting, arɔ sini orokru sɔrhi bakywa ipara ɔwɔɔwɔɔ.(17) *]

18 Ekəri ushi orokru kukum ka fen akpa, "Pere orokru wen! Eshire arɔ Ibarabas nge!"

19 (Ibarabas arɔ sini odo shoo bi ɔbɔɔɔ eting, engɛɛ eshini ɔkɔɔ bi idɔɔ Urushe-lima, epere orokru.)

20 Ibilatus waa ushere Iyesu nge, oko jo sɔrhi ekəri ushi orokru.

21 Yip oko susuno mo nge ɔtakpa, "Kpaa baya agara akii okpoo! Kpaa ba agara akii okpoo!"

22 Okojo pere ni ɔmo ɔmang taru nge: "Ikiyo? Akina eteting yo orokru wen si? Ise penmi nge ni iriring sini imaa ukpo. Bi bukənawɔ Inɔ kyerhe nge ɔwɔɔwɔɔhɔ eshere nge akyaa."

23 Yip kəni ɔta akpa nge ayaya oko sunomoo nge ni ɔwaa ni akpaa baya agara. Ba kurha nge akpamo kamamo imu waamo.

24 Bi bukənawɔ Ibilatus ka kywa iring ɔpere Iyesu nge kəni ɔwaa moni.

25 Ekə shere ekəri Ibarabas nge arɔ sini afrii bi ɔbɔɔɔ eting bekai ushine ɔkɔɔ kəni ɔpere orokru, arɔ sini ani imɔ wei, ka mamɔ Iyesu nge asa imisini imo wei ni engɛɛ.

Eperi Iyesu nge baya agara

(Imat 27:32-44; Imark

15:21-32; Iyo 19:17-27)

26 Nisini ekəri arɔ tɛi ikɔ ku kyamɔ ni Iyesu, aka kpin Isimon nge arɔ Isayirin, arɔ sini aku juro kyebaa idɔɔ apya bai ibung ɔkəkəri, akakpin nge asaa nge agara, asaa ɔkparayɔ okroo Iyesu nge.

27 Akai ushi orokru ko kroo nge, bi idɔɔmo erere nuwo arɔ sini etiri ni ofo okru asu tɛi kəni ɔnira ere nge bekai nge.

28 Iyesu ka tere asani ɔmoni, **"Erere Urushelima, inyi bekya etei mi; inyi tɛi ɔkany kəni ɔnɔny."**

29 **Kii ekəri akywa yeba sini inyi nusani, 'Unung ta erere sini asamo ni ɔnɔ nge, ofo sini ese byere yo ko niying kəni ayan sini ɔnɔ sesamo! Onuo adaduma!'**

30 **Ikpara dang,**
"Orokru nɔ sani ukro ni,
"Kpa baya arɔ!"

Ka sani avra, "Fra arɔ!" †

31 **Kii orokru basa uring men akywa sini ushi negəgəre, ikimoyo inushoo nenyee ɔba kurawɔ?"**

32 Opyo arɔ sa ɔuma ubibi apari nuo kəni Iyesu nge sini akpin mɔ eweye perhemɔ.

33 Nisini abii owro sini ayirhi ni "Ukuri ikywi", Burha aka kpaa baya agara kəni arɔ sa ɔuma ubibi apari dang ere ying ba avu ɔra, opyo arɔ ba avu ɔpruma.

34 Iyesu kasani, **"Ekperi, punamɔ ɔyamɔ nge, kii ene kperhimo imisini akusa."** ‡

* **23:17** **23:17** Ipyoo iwɔɔɔ sayo ni esseyen nge bi upen kəni sini epere bi idɔɔ Imat 27:15 kəni Imark 15:6. † **23:30** **23:30** Osi 10:8 ‡ **23:34** **23:34** Ipyoo iwɔɔɔ itee isayo ni iwɔɔɔ yen nge.

Aka kàkaa igbè ngè kà fer atari orong iyaa nu kpara ikina ni.

³⁵ Orokru titing asu rong ngè, arite orokru kasu saa uwa, asu sina ngè. Aka sani, "Asa opyo aru oforo; asu ukaa ibo shoo asani engèè ni Ikristi, aru sini Unung karha oworo ngè."

³⁶ Ekəri aru tei iko kaba asu sina ngè. Aka maa imusa ukpakpam,

³⁷ asani, "Ibo shoo unwuo ni ogumo Ayaudiya, sa ukanw oforo."

³⁸ Owori uworo akpa bayarhi ikywie umusini usini: EWEN NGÈÈ NI OGUMO AYAUDIYA

³⁹ Ereying bidoo ekəri aru sa uma ubibi sini osuni ngè ba agara burha kasu ushorho ngè utira ani: "Si unwuo ni Ikristi? Sa ukanw oforo kani aru?"

⁴⁰ Yip orobyoo ekəri aru sa uma ubibi ka tana awan aru uraa ngè. Kasani, "Una kung irung Unung, bekai sini akywiny iring ukpo nemer kani engèè?"

⁴¹ Igara aru nemer, kii aru ku pen nemer ni imisini aru si, yip orokru wen sesaa ir-ima ibibi."

⁴² Ikpara dang aka sani, "Iyesu dirha ni imye akywa sini uba ba bidoo igumonw.Š"

⁴³ Iyesu ko yoro ngè, **"Ubrubruwwo itaninw,**

echiye yen unu shoo kani emyeè bi Iparadai."*

Ukpo Iyesu

(*Imat 27:45-56; Imark 15:33-41; Iyo 19:28-30*)

⁴⁴ Kekyaa ni ikpakpaa awri wo, owro kasa eting bi kukum ibung kekyaa akywa itomo itaru ni awri,

⁴⁵ kii unung shere uta ngè. Ikyeri sini akai owro ushisha kani ubyen Unung ka sarayo ba barating bayaya kyeba atata. ⁴⁶ Iyesu ka ta onuo ayaya ayirha kasani, **"Ekperi, ima uring mi ba avunw."**† Nisini eperi kana, aka wara ufen ngè uma akurha ko kpoo.

⁴⁷ Nisini arite aru teiko rii imasini isi, oko doo Unung ngè asani, "Iyoro ni orokru wen ni nashisha."

⁴⁸ Nisini orokru sini otuni burha owo orong imisini iku kyeng, rii imisini isi, akasu kra ikow mo akyam.

⁴⁹ Yip kukum aru sini ekperhi ngè, kani erere sini okrii ngè bai Igalili, atiting bai ikakarha, kasu rong umamen.

Umune Iyesu

(*Imat 27:57-61; Imark 15:42-47; Iyo 19:38-42*)

⁵⁰ Opyo orokru nuwo burha aru sini ayirhi utowa ngè ni Isufu, ani ere ying bidoo ari igumo Ayahudiya‡, ani negben oshoo nashisha.

Š 23:42 23:42opyu uworo itee bii ni ikru igumonw * 23:43 23:43 Iparadise: bidoo utere Igrik umi Ogro Eteng, asa utuna ni iring yen abasu pere iring Abya eden. Bakywa Ogro Asa ese sa utuna ni iring yen abasu pere owro sini dno Unung se su me asu wuro, nisini aku sha upara eshe ukyerhe uring. † 23:46 23:46Ete Ub 31:5 ‡ 23:50 23:50Emen mo ani ekəri ushi orokru dang sini ugyurhi Iyesu ngè uring. Aka waa ni Ibilatus na akyu pere ngè.

⁵¹ Aru sini atiri nge uworho utumo imisini asi. Okuni ba apya Ayaudiya bi Ibung Arimatiya, ingee kaa aku sha igumo Unung.

⁵² Aka kya owro Ibilatus oyo sorho ukung Iyesu.

⁵³ Ikpara dang oko shurowo bi bung, ka garhawo ni uperi ka yara nge bi ogron sini osai bi upang, amisini ese minemo araru nge wroo sini osaiyo.

⁵⁴ Asi umamen kukum unung ukyene uma Ayaudiya sini anakywa shi naji ni awri uwuro Ayaudiya tikpa.

⁵⁵ Erere sini abii kani Iyesu nge bai Igalili ko krie Isufu nge oyo rong ekari ogron kani sini ayari inama nge bidooyo.

⁵⁶ Akywa dang oko juro kyamo uduna ekə ye kyene enye unyang ududuma kani anayaa unyang ududuma. Yip oko wuro awri uwuro Ayaudiya kani sini ogro peri ni.

24

Iyesu shine bai idoo ogron (Imat 28:1-10; Imark 16:1-8; Iyo 20:1-10)

¹ Ni ititikywa awri eten-sara itee isati, ekari erere ka kpara ikang kani enye unyang ududuma sini ekyeni okyo ka kpin utira kyamo ekari owro ogron.

² Aka darha eyin utari nge bo nuwo ogron,

³ yip nisini arii idoo ogron, onoromo ukung Ete Iyesu.

⁴ Anayu uworfo bi ikywi umamen, ba kywakywa

dang opyo orokru apari sini osomi uma ufufuru sini ukuna yana kani uyen unung ni ko kuno atiting bi itungmo.

⁵ Ikpara dang ekari erere ka kung irung nge nagang ko susuno akywimo ibung, yip ekari orokru kasani omo ni, "Ikisi inyi ku pyerhe aru akru bidoo aru sini okpuimo?"

⁶ Asaa nge ben! Akarha akyushine! Inyi dirha imisini atany, bi ikpara sini eshishi kani enyi nge bi Igalili:

⁷ **'Itsoyo ama onoo orokru ba avu aruya, anu kpaabaya agara. Yip bi awri umang taru anu shine.'** "

⁸ Ekpara dang aka dirha ni uring nge.

⁹ Nisini ojuri bai owro ogron, aka tana onoo umer nge atarhi ni eying kani uparha eshe aru kroo nge kukum uring men.

¹⁰ Imeri aru kuno bai Imadala, Ijowana kani Imeri akwa Iyakubu adarha uparha eshe erere sini ani kani omo. Omomo atani onoo umer nge uring men.

¹¹ Yip usang uyoromo ni imisini ekari erere peri, kii akung kani iring ukakae yoni.

¹² Bi kana, Ibitrus ka shine ni atara kya ekari owro ogron. Oko kpukporo ka ten kidoo ko rong uperi sini agarhi Iyesu nge uyari bi itung, akywa dang oko juro kyaa uduna, asu worfo asani ikimoyo isi.

Iyesu yen ukaa eberi onoo umer nge apari (Imark 16:12-13)

13 Ba awri eying dang ɔɔ ɔmɛr Iyesu apari aku kyeng kyamo opyo apyang sini ayirhi ɔtɔwa ni Imawus, amisini ikarha ngɛ kɛni Urushelima ini kekyaa ɔkpin ikilomita atari ni eying.

14 Akasu pɛrɛ ni opyomo beka kukum ɔmusini usi.

15 Nisini aku pɛrɛ asu pya onuo uring men ni opyo mo, Iyesu ko kuno nivuo asu kyeng kɛni ɔmɔɔ.

16 Oroo ngɛ, yip ɛkɛnɛ kperhimo asani Iyesu ngee.

17 Iyesu ko gyurho mo, **“Ikimoyo inyi ku pɛrɛ ni opyony, sini inyi ku kyeng bi ɔtira?”**

Aka ting nakprukpring, abubura ikywi.

18 Ereying bi idɔɔ mo, sini ayirhi ɔtɔwa ni Ikilopas, ko gyurho ngɛ, “Unwɔɔ eyeyinw ɔni ekyeng bi Urushelima sini ɔnɛ kperhinw uring men sini uku kyeng ba awri men ni?”

19 Iyesu ko gyurho mo, **“Ukina uma?”** Oko yoro ngɛ, “Uma sini upɛn Iyesu ari Inazaret. Ani aru pɛrɛ onuo Unung ngɛ. Uring ngɛ kɛni ɔuma ɔsaa ni ikruɔ bi ite Unung adarha bi ite orokru kukum.

20 Ogu ubyen Unung kɛni ogumo akpɛri ngɛ ama aki akywaa iring ukpo imisini anu aka kpaa baya agara ɛpɛrɛ ngɛ,

21 yip aru ku ɔtira ikywi ngɛ asani engɛɛ nu basa ari Isrela oforo. Si ɔkywɛrɛwɔ wurha, echiye ni awri

ɔmang taru wro kɛni sini ɔmamen si ni.

22 Adarha ngɛ opyo erere bi idɔɔ aru kɛ jijire aru na-gang, sini ɛshini ni ititikywa yen akya eberi ɔgrɔn,

23 yip akyana romo ɔkung ngee. Oko juro aba tana aru asani imɔ rong opyo atina Unung aru sini atana aru asani Iyesu ni akru.

24 Ikpara dang opyo aru bi idɔɔ aru kɛ shine kya ɔgrɔn owro sini emine ngɛ aya darha nɛmɛr kɛni sini ɛkɛri erere pɛrɛ ni, yip akya no romo Iyesu ngɛ.”

25 Akywa dang Iyesu ka sani ɔmɔ ni, **“Inyi sine nye inyi ni egmee kɛn, inyi sine nye inyi ni oshong owro oyoro bidɔɔ ikywiny ni kukum imisini aru pɛrɛ onuo Unung pɛri!”**

26 **Si itɔɔyo Ikristi kung igara ɔmamen ko shoo ni uraa igumo ngɛ?”**

27 Iyesu ka tana mo kukum imisini ɔwori bi idɔɔ iring Unung bi ikywie, kpaa bai ogro Imusa adarha kukum ɔwɔrɔ aru pɛrɛ onuo Unung.

28 Nisini etekya fwa ɛkɛri apyang sini eye kyamo ngɛ, Iyesu ko suno ngɛ ni okyoro kɛni aya kyaa ki ikɛkarhawo ni.

29 Yip oko ɔɔrɔ ngɛ asani, “Ki kɛni aru ngɛ, kii ewure kpaa; unung kywɛrɛwɔ.” Bi kɛna Iyesu ka raa ɔna akiki kɛni ɔmɔɔ.

30 Akywa sini akiki kɛni ɔmɔɔ awa ra ɔmura, aka kpaa agbankrɔ, kasa ija, oko jurho ama mo.

31 Ikpara dang ikramo kə yɛɛ, ekə kperhi nge asani Iyesu ngee, akywa dang oko voo moni urong.

32 Aka sani opyo omo ni, "Ubrubru! Ikywi aru kasu pyayo sini aku pere ni aru bi utira asu furo aru iring Unung"

33 Aka tira shine ojuro kyamo Urushelima. Aka ya darha atina nge atarhi ni eying dang otuni eberi ying kani opyoo aru,

34 aku tana ni, "Ubrubruwɔɔ! Ete karha akyu shine! Eyen ukaa bi ite Isimon roo nge."

35 Ekəri ɔno umer apari ka tanamo imisini isi bi utira, adarha sini ekperhi ni Iyesu nge bakywa sini ojurihi ikyee ufufurho.

Iyesu yen ukaa eberi ɔno umer nge

(Imat 28:16-18; Imark 16:14-18; Iyo 20:19-23; Iti Ati 1:6-8)

36 Akywa sini eshi ututana uring men Iyesu nivuo oko kuno abarating mo ofomo nge asani, "Uyari ikywi kyeba eberi nyi."

37 Ekə jijire nge ka kung irung nge nagang, asu wɔɔfo kii imo rii ering nge.

38 Iyesu ka sani ɔmo ni, "Ikisi inyi kpi eyi, ikisi ikywiny ni ipari?"

39 Inyi rong ivum kani ifraam. Imyee nivum! Inyi pyam akung; kii ering saa ni inama nge kani okwoo, kani sini inyi rii ini oyo nge ni."

40 Nisini eperi kana ekə yen mo ivuo kani ifraa.

41 Bukəna usang uyoromo, beka ofofuru kani ujijire. Ikpara dang Iyesu ko gyurho mo, **"Inyi ni iri umura nge ben?"**

42 Aka maa uting itofuru ufufurho,

43 aka yirha ara bi ite mo.

44 Iyesu kasa ni ɔmo ni, **"Imisini itanayi ye akywa sini ishishi kani enyi nge: Kukum umasini ɔwɔri bi idɔɔ ogro Imusa, aru pere onuo Unung kani ete, itɔɔyo itire bi ikywim."**

45 Ikpara dang ekə yee mo ikywi aki ekperhi iring Unung nge.

46 Aka tana mo, **"Imisini ɔwɔri ye: Ikristi nu si igara, ɛshine, ba awri umang taru."**

47 Okojo wɔɔɔ asani bidɔɔ upyaawɔ anu tana iring ididima bidɔɔ utuwa nge kya kukum Ibung atikpa bai Urushelima, ni orokru shere uya nge aki Unung punamo uyamo nge.

48 Inyimo inyi ni aru sini inyi rii imisini isi ben. Itɔɔyo inyi tana opyo aru bekaio.

49 Nəchiyen inyi kung, Inu tumany ni uma onuo Ekperim [Ering ɔshisha] bayany; yip inyi sha bidɔɔ apya noru kekya akywa sini inyi nu tire ni ikrɔ ba ayaya."

Iyesu kyaa ayaya

(Imark 16:19-20; Iti Ati 1:9-11)

50 Iyesu ko kuno ni ɔno umer nge bi idɔɔ apya kekya

ɔkpin Ibetani, ekə shwe ivu
ayaya kasa ija.

⁵¹ Nisini asa ija, ekə sher-
emo Unung ka kpara ngɛ
kyaa ayaya.

⁵² Oko kpukporo akywa

dang ko dɔɔ ekə tire ni
ofofuru nagang oko ojuro
kyamo Urushelima.

⁵³ Kukina unung anu bi
ubyen unung asu dɔɔ Unung
ngɛ kəni usa ija.